מעריב

מוסף

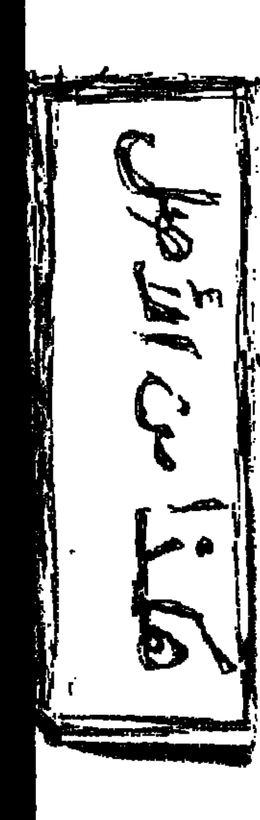
כ' בסיון, תשמ"ו 27.6.1986

בלון עם פנצ'ר
בבקעה, תחקיר

כל העולם
על צלחת
הטלוויזיה

זארה הארמני,
שלושה
מיעוטים מדוכאים

אופנה עילית, גם
תחת שמי מוסקווה

סופשבוע

כ' בסיון, תשמ"ו 27.6.1986

עורך: צבי לביא
עריכה: תמר גיא
עיצוב ועריכה גרפית: יורם נאמן
גרפיקה: נטע גרינשפן

קוראים יקרים,

בקעת הירדן, לפי הגיאוגרפים, היא קטע מהשבר הסורי־אפריקני. גם לשבר הישראלי עד מאד אשר פוקד את המושבים שתוקמו בה אחרי מלחמת ששת הימים, יש מאפיינים של שבטים מסויימים בסוריה ובאפריקה. מיכל קפרא היתה שם כדי לבדוק את שורש המשבר שצבר חובות של מיליוני דולרים. אחרי ששמעה חקלאים שרוצים לעזוב ובאלה שלא איבדו את התקווה למצוא שיקום לעצמם ולביתם, היא אומרת שוועדת חקירה ממלכתית היתה חוגגת על קו הירדן. למקרא הדברים בכתבתה שבפתח המוסף, ספק אם יש תכלית לבקעה בציפייה לבייסקי שלה. מה שקורה שם, זה כבר חלק משיטה. גם אין כאן ראשים לעריפה, מפני שעושה רושם שלא היה ראש מאחורי התכנון, הניהול והפיקוח הממלכתיים.

ברל כצנלסון, איש תמים היה, הוליד את חברת העובדים כמודל למדינת היהודים. מכל החלום הגדול של ברל נשאר שם דני רוזוליו. איש קיבוץ אידיאליסט, סימפטי ונעים הליכות. לדעת יריביו, היפוכו של הבוס הנדרש לחברת ענקים רבת־ראשים המפרנסת כרבע מכלל העובדים במדינה. בעיקר בתקופה שבה מפעלים כלכליים גדולים מתמוטטים או נסדקים. בשבוע הבא הם יתוכו לו בכינוס מועצת חברת העובדים. יעל פז־מלמד כותבת עליו ועליהם. מה שהולך קצת לאיבוד בוויכוח המינהלי זת האופי המבולבל של המוסד המנוהל. מפעל, שעובדיו הם גם בעליו, והבעלים הם גם ועד העובדים. העניים לא מרגישים שהם עשירים, וגם העשירים לא. במערכת כזאת, השרויה בטירוף מעמדות, ביג בוס כמו דני רוזוליו זה האיש הנכון במקום הנכון.

בארץ קיימת עמותה בשם "צדק מידות מוסר". בין השאר היא מחלקת פרס שנתי לעתונאים אשר מציגים את הטוב והיפה בחברה הישראלית. יו"ר הכנסת שלמה הלל פרש עליהם את חסותו ומחלק את הפרס על־שם זיו. זכתה בו השנה כתבת "מעריב" טל בשן, יחד עם עמוס נבו מ"ידיעות אחרונות", יובב כץ מ"קול ישראל", בני ליס מהטלוויזיה, משה אלון עורך "צומת השרון" ולורי בוקן מהטלוויזיה ההולנדית. חבר השופטים העניק לטל את הפרס בזכות כתבות דיוקן שפירסמה ב"סופשבוע" על שמחה הולצברג אבי הפצועים, על אפי ארזי מ"סייטקס", מפתח המערכות הממוחשבות בתחום ההדפסה, ועל דוד מרידור מ"תעשיות לייזר" יצרן מכשירי הלייזר הרפואיים. בנימוקי הפרס נכתב: "עתונאית צעירה זו לא נכנעה לסגנון הצולפני והאלים הנחשב לאומנותי ולצעיר במרכאות, ומוכיחה בגרות נפשית ועומק בהצגת דמויות עליהן היא כותבת בסגנון שופע חום ואהבת אדם." זה קרה ביום ג' שעבר, שנאמר בו פעמיים "כי טוב" גם לטל. קיבלה פרס אך בעיקר באה במזל טוב בברית הנישואין.

על העמותה, יוזמת הפרס, כמעט לא שומעים; בדומה לשלושת יעדיה המרכיבים את שמה – צדק, מידות, מוסר – שנעשים היום יותר ויותר נדירים. אבל פעם אולי יכתבו עליה אגדות, כמו על הילד ההולנדי שניסה למנוע שיטפון כשסתם באצבע את החור בסכר.

צבי לביא

בשער: דני רוזוליו. כתבה בעמ' 12–15.
צילום: שמואל רחמני.

צוחק מי שצוחק ראשון

"אם מדברים על עצבים. הוא עדיין מרוגז על הבחור שהכיר בינינו.."

"אני לא יכול להפגש אתך במגרש, עד שלא ארגמור לרחוץ כלים. אשתי לקחה את מחבט הטניס כבן־ערובה"

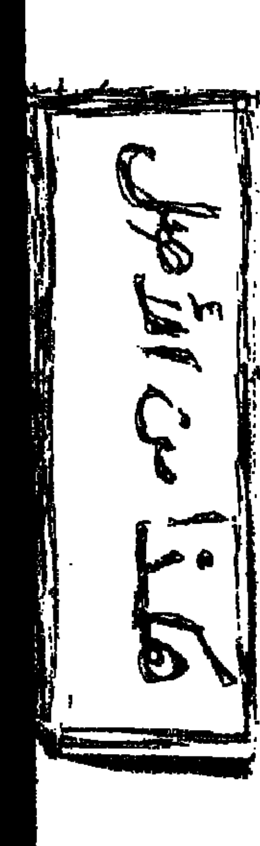
"אני חושש שד"ר לוין לא בנוי לדינמיקה קבוצתית."

"היה חם במשרד, יקירי"

"איזה פסימיסט אתה.."

"היה לי חלום משגע – שהתמזגתי עם מקדונלד"

השבר הישראלי '86 תחקיר

חקלאים נוטשים את מושבי בקעת הירדן. סוף משבר במחשבה עקומה תחילה. ישובים שהוקמו משיקולים פוליטיים, לא כלכליים, וצברו חובות ענקיים בגיבוי הממשלה והסוכנות, שנתנו להם להתנהל בהפקרות ובטיפשות עם גילויי שחיתות. ועדת חקירה היתה חוגגת פה.

מאת מיכל קפרא
צילומים: ראובן קסטרו

פנצ'ר בבקעה

צביקה נגו (עם אשתו רימונה והילדים) בחצר החממות במכורה: „אני אידיוט שעליתי לפה."

אדי החום שעולים מכביש בקעת הירדן בצהרי יום, מטשטשים את הנוף. לרגע נראה שכל הירוק של השדות הוא מקסם שווא – פאטה מורגנה. אבל החמסין מטעה והירוק קיים בינתיים. מתחת לירוק יש בוץ. עיסה טובענית, שמורכבת מהפקרות, מטפשות ומשחיתות. ועדת חקירה היתה חוגגת פה. אבל עוד לא קם הבייסקי של הבקעה.

לאט לאט, הכל בקצב שמכתיב חום הבקעה, מתברר הדימיון בין הבורסה התל־אביבית של שנות אירידור לאיזור החקלאי הצחיח והאכזרי הזה. מי שהחליט על ההתיישבות הזאת כפי שתוכננה, כאילו ניפח בלון עם פנצ'ר. עכשיו מתרוקן האוויר ונשאר רק חור.

את המשפט של בן־גוריון – „היום ראיתי דבר הסטורי של העם היהודי: ממטרה בנגב" – משווה ישראל נדיבי, ראש מועצת ישובי הבקעה, למשפט אחר מפי שר האוצר לשעבר יצחק מודעי, שנאמר אל מול פרוייקט גאון הירדן: „באמת יפה, אבל גם בשביל תמונה של פיקסו לא הייתי משלם כל־כך הרבה." פיקסו, כמשל, אינו רק קריטריון של המימסד. גם של המתיישבים.

זו נקודת המוצא במשבר המאיים למוטט את ישובי הבקעה, שבהם נשמעים היום גם דיבורים על זיופים. מספרים בלי להתרגש על חבר מושב זה או אחר שמגיע להסכם פרטי, מתחת לשולחן, עם הראיס הערבי המספק לו ידיים עובדות. לפי ההסכם ידווח הראיס לגזברות המושב על מספר פועלים גדול מהנדרש בשטח. עבור מספר הפועלים המזוייף הוא מקבל תשלום מנופח. את העודף מחלקים הראיס והמושבניק ביניהם. שניהם מרוויחים. רק המושב מפסיד. סתם דוגמא.

מיד לאחר מלחמת ששת הימים חברו שלושה גורמים ליישוב בקעת הירדן: החטיבה להתיישבות בסוכנות, תנועת ההתיישבות, והמתיישבים עצמם. המושבים בבקעה נועדו להוות מרכיב ב„תכנית אלון", שהגתה הממשלה לקראת אפשרות של פשרה טריטוריאלית עם ירדן בגדה המערבית. התפישה שביסוד התכנית התבססה על גוש ישובים יהודים לאורך קו הירדן. הישובים קמו בבקעת פצאל וגב ההר.

עכשיו שימו לב בבקשה למתוב בדו"ח שהוציאה החטיבה להתיישבות בסוכנות (1982): „הקמת היישובים במורדות הבקעה (על גב ההר) נעשתה מלכתחילה משיקולים פוליטיים ולא על סמך חישוב כלכלי. למוסדות המיישבים היה ידוע מראש כי ביסוס כלכלת היישוב על חקלאות בלבד ייתקל בקשיים בגלל חוסר מים, איכות ירודה של קרקע, טמפרטורות נמוכות יחסית ורוחות חזקות. לאור כל אלה, הוחלט ליישב אזור זה בקיבוצים. אלא שעקב אילוצים פוליטיים נמסר האזור לידי האיחוד החקלאי (הקשור פוליטית לליברלים שבליכוד). בשנת 71' כשאריק נחמקין, אז מזכיר תנועת המושבים, תמה כיצד מסכים שלמה וולף, מזכיר האיחוד החקלאי, להקים ישוב במקום שאין בו פרנסה, ענה לו האחרון: „במקום אחר לא היה האיחוד החקלאי זוכה במשבצת להקמת ישוב."

התושבים, שלא שמעו את השיחה בין נחמקין לוולף, הגיעו לישובים הללו דרך מודעות בעיתונים. למרות התנאים הקשים הבטיחו להם איכות חיים, חיי משפחה פסטורליים, ועבודה חקלאית פורייה. מושב מכורה היה בין מושבי האיחוד החקלאי, שנוסדו על גב ההר. היום, לאחר התמוטטות אירגון הקניות של האיחוד החקלאי ומינוי מפרק, מצב מכורה, כמו כל ישובי גב ההר, בכי רע.

משבר החקלאות איננו מוגבל לבקעת הירדן. כדי להעמיד את הדברים באור הנכון, צריך לציין שישובי רמת הגולן למשל, חייבים סכומי כסף גדולים פי שלושה וארבעה מאלה שחייבים ישובי הבקעה. ניסים זווילי, אחד משני ראשי החטיבה להתיישבות בסוכנות, טוען שאחת הבעיות הגדולות של ישובי הבקעה זו תחושת הבדידות, שדוחפת אותם לתביעה ולציפיה למצב טוב יותר. „זו תחושה פסיכולוגית שניזונה מהחברה הישראלית שרואה בהם פראיירים. מתיישבי הרמה נמצאים במצב גרוע פי מאה, אבל בבקעה יש מנטליות של אנשים שהתרגלו שמישהו חייב לחפות על הכשלונות שלהם. ואני לא מאשים אותם. הם הורגלו כך. אבל תחושת התלות הזו היא הרסנית."

כאותו ערב בו נערכה השיחה עם זווילי, נודע שישובי הגולן עומדים לנטוש את בתיהם בסיום שנת הלימודים. התאוריה הפסיכולוגית של זווילי – גם אם יש בה אמת – השתבשה קצת.

תושב מכורה שהגיע עם משפחתו למושב לפני תשע שנים, עומד לעזוב. היה לו חלום להיות חקלאי. עכשיו רק המלה חקלאי מעבירה בו צמרמורת.

העובדה שהדברים הבאים מתפרסמים בעילום שמו, היא אולי תוצאה של מצב רוח אישי, עם תרומה של מזג האויר הכללי. מלכתחילה גילה האיש נכונות לחשוף את המתרחש. השיחה היתה גלויית לב, והשתתפה בה גם רעייתו. נאמרו שם דברים קשים ובוטים. לקראת סיום השיחה, בפרץ פתאומי ולא מוסבר של רגשות הגובל בהיסטריה, חזרו בהם בני הזוג, וסרבו לפרסם את הדברים בשמם. גם לא לעמוד מאחורי ההאשמות הסבורות שהטיחו קודם במושב עצמו, אפילו אם תשמור המערכת על אלמוניותם. האשה חשפה חרדות מפני הסכנה האורבת לה במושב אם יודהו. לפיכך השמטנו את ההאשמות האישיות.

„איזה חלם, איזה חלם", אומר האיש, „אבל את זה אנחנו יודעים היום. כשהגענו – היינו נאיווים. המצב שלנו דומה לילד שקיבל מהאבא העשיר שלו מכונית מרצדס במתנה, כשהביטוח, התיקונים, הדלק, לא מעניינים אותו. אתן לך דוגמה. ההוצאות המוניציפליות שלנו הן עצומות. באו מהסוכנות ואמרו: קחו מאה דונם אבוקדו וחמישים דונם מנגו והרווחים יכסו את ההוצאות המוניציפליות. אמרתי להם, מה פתאום אבוקדו כאן? אמרו לי, העם היהודי נותן, תנשקו את הידיים ותשבו בשקט. אחרי כמה שנים התברר שאבוקדו זה כרוך עצום. הגידול לא מתאים למקום, והריבית על ההפסד נזקפת לחובת המושב.

„אבל הבעיה הגדולה ביותר נקראת פער מימון. למשל, באה הסוכנות ואמרה: תבנו חממות, בתי רשת לפרחים. אם היו בודקים – היו רואים שזה בלתי אפשרי. אבל מי בדק? אמרו לנו בסוכנות: תראו, עכשיו בדיוק אין לנו כסף, אז קחו אישור, תלכו לאירגון הקניות תבקשו את הכסף ותגידו להם שאנחנו מאשרים. הריבית על ההלוואה מהאירגון גבוהה, כמובן. בנינו חממות ובסערה הראשונה – הופס, הכל קרס. בנינו עוד פעם, חממות חזקות יותר, ושוב הן לא היו מוצלחות, עד שלבסוף החליטו לבנות חממות גם גג קשיח. אלא מה, כשהגיע זמנה של הסוכנות לשלם לאירגון עבור החממות, התברר שגם עכשיו אין לה כסף. בינתיים, הריבית המשיכה לתפוח. גם במקרים שלסוכנות יש כסף, היא משלמת אותו כעבור שנה בלי הריבית. אז מה פלא שאירגון הקניות מתמוטט?"

„כל אחד רצה לחיות לבד, להרוויח לבד ולהיות מיליונר קטן לבד... לא עזרו פה אחד לשני... מי שהיה נוכל יותר גדול הצליח לחיות על חשבון הכלל... אנשים החלו ליהנות מהמפלצת. עכשיו קשה להשתלט עליה."

התמוטטותו של אירגון הקניות באיחוד החקלאי, כמו מצבם הקשה של אירגוני הקניות האחרים, נובעים בעיקר מסיבה אחת – הכלוף של הערבות ההדדית. עוד מיתוס שהתנדף רווקא בבקעת הירדן. אחד הבטחונות של הבנקים שמימנו את ארגוני הקניות, היתה הערבות האישית של המתיישבים שנהנו מהכספים. איש לא בדק איזה כיסוי יש לערבות האישית, כי תמיד עמדה הממשלה בפרץ והזרימה כספים לכיסוי הגרעונות. האור האדום נדלק כאשר נוכחו הבנקים שאירגוני הקניות פונים לשוק האפור כמקור נוסף למימון. הם הבינו שערבות המתיישבים היא משענת קנה רצוץ, וסגרו את ברז האשראי. האירגונים רצו כדרכם לממשלה וביקשו כסף. אלא שהפעם אמרו להם: מצטערים מאוד, אין לנו.

ה"אין לנו" הזה גרם הלם במערכת. היום נדרשים חברי מושבים לממש את הערבות ההדדית. חובותיהם מסתכמים במאות אלפי דולרים, גם אם באופן אישי הם לא חייבים אגורה אחת לאירגון הקניות. האנשים אינם יודעים כיצד לעכל את המשבר. חלקם מעולם לא נדרש להבין את המשמעות של הערבות ההדדית. אמרו להם – תחתמו, אז הם חתמו.

הסוכנות, בלי ספק, חינכה את התושבים לקבל באהבה ובשתיקה את כספו של העם היהודי. המדינה

(המשך בעמוד הבא)

„לא יתכן שכל הזמן נרוץ לסוכנות ונבקש כסף. מה זה פה, מושבות הברון? אני לא כועס על הטעויות שנעשו בתחילת הדרך, אלא על מי שלא חשב בכלל לתקן אותן."

ראש מועצה איזורית ישראל נדיבי: „כל הגישה היתה עקומה."

(המשך מהעמוד הקודם)
נותנת – תיקו. החינוך, מתבור, הצלית. עכשיו בוכים בסוכנות על השיטה הקלוקלת. בוכים, אבל לא מוותרים על שיפוצים בבניין הסוכנות בתל־אביב. את הלובי של הבניין ציפו בשיש. אגב, חטיבת ההתיישבות בסוכנות חייבת לישובי הבקעה סך של ארבעה מיליון דולר. בדיוק עשרים אחוז מהחוב הכללי של הישובים.

הסוכנות הזרימה כספים לישובי הבקעה בלי פיקוח. כספים נזרקו על ימין ושמאל. ואחר־כך ניזרקו כספים לכיסוי ההפסדים, ואחר־כך על הריבית של ההפסדים, וכל זה עדיין לא כיסה את החובות. גורמים פוליטיים התערבו, לחצו, כחשו. אף אחד לא היה מוכן להודות בכישלון, אף אחד לא היה מוכן להעלות על רעתו שאולי אין עתיד כלכלי לישובי גב ההר.

אבל הגרוע מכל סמוך עמוק מתחת לפני השטח. ואם מגרדים – מוצאים שם את הנורמות החדשות שהתפתחו לא רק בבקעה. צביקה נבו, קיבוצניק לשעבר שהצטרף למתיישבי מכורה, חושף את הנסתר. היום הוא חבר בוועד הממונה של המושב: „מהיום הראשון במכורה לא נבנתה מערכת חיים של חברה עם מטרות משותפות. בשנה הראשונה – אנשים עוד גידלו במו ידיהם, הצטמצמו בהוצאות וניסו להרוויח, ואכן היה רווח קטן. בשנה השניה חלה הידרדרות. היה ניפוח של ההוצאות. המתיישבים, לפחות חלקם, הפכו לפיאודלים קטנים עם פועלים ערבים. במקום לעבוד לבד בידיים, עבדו עם עשרות פועלים. ההוצאות הלכו וגברו, ההכנסות לא, וארגון הקניות ספג את הגרעון. כשגדלו הגרעונות, והאנשים הבינו שאין להם סיכוי להחזיר את החוב, הם פשוט ניתקו מגע, והפסיקו לשווק את תוצרתם דרך המושב ואירגון הקניות. את ההכנסות הזרימו לכיסם הפרטי. ההוצאות והחובות נשארו בכרטיס שלהם בגזברות המושב. פה נולדה תסמונת הכרטיס. אז מה אם החוב גדל על הנייר? לא היתה שום מערכת שתכפה את החזרת הכספים.

„לא מזמן החלטנו לטפל בעצמנו בעזרת צוות של סוציולוגים, שיעזור לנו להבין מה קורה פה. בשיחות האלה הודו אנשים בגילוי לב שהם לא רוצים לחיות אחד עם השני. ואם זה כך, לא יעזור ניהול וכסף וכלום. חברה כזו לא מסוגלת להיות אגודה שיתופית, שפועלת בצורה תקינה ומפתחת את עצמה. וכשמבינים את זה, מבינים גם את תופעת השיווק הנפרד. אבל הבעייה היא של כולנו, גם של אלה שהלכו בדרך הישר. היינו מלאי מרירות אחד על השני, ואף פעם לא באנו בטענות אל החריגים בשם קרושת החברה. ובינתיים, מצב הניהול היה מחפיר, הכסף זרם, שום דבר לא בער, ולא היה אף אחד שיעצור את ההשתוללות הזאת. הסוכנות, אירגון הקניות ומי לא, המשיכו להזרים כספים. התוצאות היו מתפירות. הוצאות עצומות, יבולים נמוכים, הכנסות זעומות, שנה אחרי שנה גמרו בהפסד – וזה לא הטריד אף אחד. כאילו כלום לא קרה.

„האנשים כאן לא עברו כור היתוך לפני העלייה למכורה. לקחו סתם אנשים, דרשו קורות חיים, עשו מבחנים גרפולוגיים ואמרו, יאללה מהר להעלות ישוב. ישנן שתי אפשרויות: או שלא קראו את חומר המיבדקים, או שקראו ולא הסיקו מסקנות. כבר מהשנה השניה לא היה במכורה מאזן כספי מסודר. הזרימו אמצעי יצור בלי שום קריטריונים ברורים. אף אחד לא ברק מי האנשים ואם אכן הם מסוגלים לעבוד בחקלאות. זרקו כסף. כמו בהקמת החממות שעלו מאות אלפי דולרים. אפשר היה לחסוך אותן לו היו שואלים קודם בעצת השירות המטאורולוגי.

„אבל מעל כל המסכת המטורפת הזו, של חוסר השליטה ודחיפת אמצעי יצור בלי בקרה, יושבת הבעיה החברתית. בשנה הרביעית במושב החל תהליך האנרכיה לצבור תאוצה. שני חברים משכו כספים מקופת המושב כדי להקים חברת טרקטורים פרטית. אני אמרתי, לא יקום ולא יהיה. מי שרוצה חברת טרקטורים פרטית שיביא כסף מהבית. לא עזר לי כלום, ואז עשיתי את טעות חיי. שלחתי מכתב לסוכנות, לתנועה ולרשם האגודות השיתופיות, ודרשתי חקירה יסודית של כל מה שקורה במכורה, והפסקת התהליך הנורא הזה.

„ברגע שנודע במושב על המכתב, הפסיקו לי את האשראי. יותר מזה, ההנהלה החליטה להוציא אותי מהכפר. הגשתי תביעה נגד ההנהלה. עוד לפני המכתב, כשהייתי בחופשה, הטרקטור שלי נגנב. כיוון שבכרטיס החשבון שלי בגזברות הייתי בפלוס, אושר לי לקנות טרקטור אחר. קניתי, אבל לאחר המכתב סרבו לתת לי את הכסף עבורו. בעקבות זה הסתבכתי גם עם המוכרים. הוגשה נגדי תביעה ויצאתי חייב. קיבלתי את המגיע לי רק אחרי מאבק של שלוש שנים, לא התנועה ולא הסוכנות נתנו לי גיבוי. העזרה היחידה שקיבלתי היתה מהרשם שהסביר לי את נבכי התביעות המשפטיות. זה בעצם חיסל כי כל רצון להמשיך ולנהל משק חקלאי במכורה. יצאתי לחפש עבודה בחוץ. בשלב ראשון חשבתי לחזור לצבא, אבל אז הוצע לי לעבוד בחברה לפיתוח גאון הירדן. הסקתי מסקנה אחת ברורה: מי שמנסה להלחם את מלחמת הצדק – אוכל אותה עד הסוף, ואין לו דרך חזרה."

סיור בשדות מכורה עם צביקה נבו, בין כרמים מוזנחים לשדה עמוס זרעי בצל זועק לקטיף. אף אחד לא קוטף. „אם החבר הזה היה משלם מכספו עבור הכרם או שדה הבצל, הוא לא היה נותן להם להתייבש." בדרך חזרה אנחנו נעצרים ליד שדה חיטה קצור. בשדה חיה משפחה ערבית. שני אוהלים, ילדים, נשים מכבסות, כלבים עצבניים, עיזים וכבשים פועים. „זו משפחה ערבית שמכרנו לה את החיטה. הבנים הם פועלים קבועים של אחד החברים במושב. בהסכם שנעשה ביניהם סוכם שהוא יתן להם לרעות את צאנם בשטח השדה לתקופה של חודש. איפה נשמע דבר כזה, להתיישב על שטח חקלאי? לא מזמן נלחמנו בתופעה רומה. אבל נוצר מצב של 'הערבי שלי' ו'הערבי שלך', וזה לא הכפר היחיד שעושה זאת."

צביקה נבו ניגש למאהל. הגברים מתקבצים סביבו. „תקחו את הדברים לשם", הוא אומר להם ומצביע לעבר הגבעה. „בסדר", הם אומרים לו. „אם אתם לא תקחו – אני אקח", הוא אומר. „בסדר", הם אומרים לו. „מה פה בסדר?" הוא שואל בקול חסר־אונים כשנכנסים חזרה למכונית. אבק וחום מתערבבים. צביקה מספר על אחד מחברי המושב שקנה דיר כבשים. „החבר הפסיק לשווק תוצרת דרך הכפר למרות שיש לו חובות מעל הראש. הוא מכר גבינות וחלב לערבים, אבל את חובו למושב לא החזיר. לפני כמה ימים הודיע למושב שהעדר נגנב. אף אחד לא התרגש, או מה אם הלכה ההשקעה של שלושים אלף דולר. זהו זה. שלום על ישראל. כבר לא עושה רושם על אף אחד.

„או, קחי לדוגמא את הצרכניה של המושב, לאיזה תיכחום הגיעו פה. הגיעו להסכם עם אדם מהמושב שינהל את הצרכניה. כיוון שלא היה לו הון חוזר, הוחלט לצרף גם את הצרכניה לשיטת הכרטיס בגזברות המושב. את כל החשבוניות שלו תשלם מכורה, וההכנסות תיכנסנה גם הן לקופה הכללית. אלא מה, גם כאשר המאזן החל להיות שלילי הראו החשבונות את ההיפך, שההוצאות תמיד מפגרות קצת אחרי ההכנסות. רק כשהוחלט לסגור את הצרכניה התגלה הטריק. הנה לך דוגמא איך מושב מממן אדם באופן פרטי." ובשקט הוא יוסיף: „רק את עצמי אני מאשים שעליתי לפה. אני אידיוט שעליתי לפה."

(המשך בעמוד 20)

ניסים זוילי: „מושב זו תפישת עולם. אין לי ענין לכפות אותה." (צילום: ישראל סאן)

01 ספר ללוטו
מה מספר החולצה של מארדונה ?

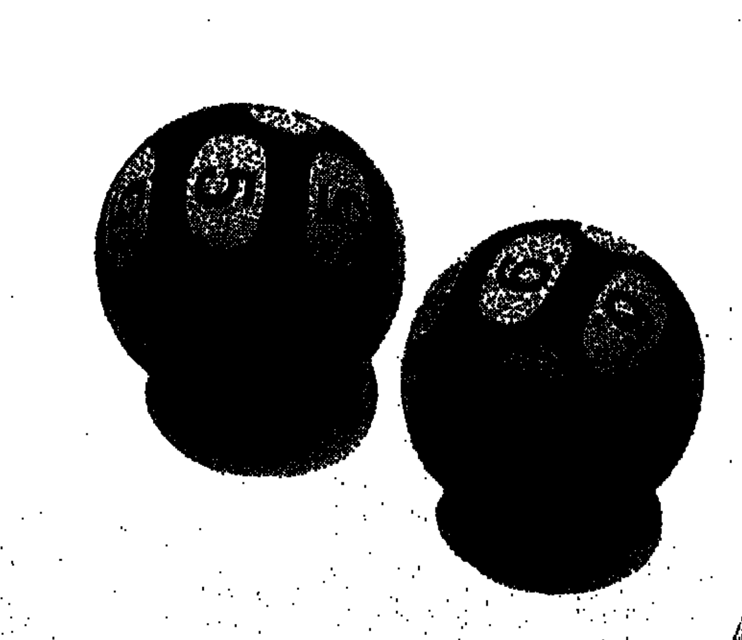
02 ספר ללוטו
כמה שערים הבקיעה דנמרק לרשת אורגוואי ?

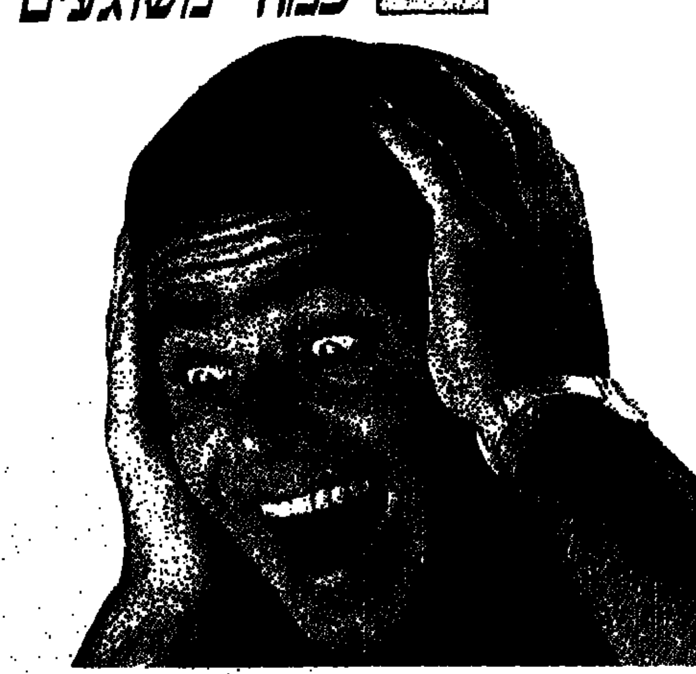
03 ספר ללוטו
כמה נבחרות אירופאיות עלו למשחקי מכסיקו ?

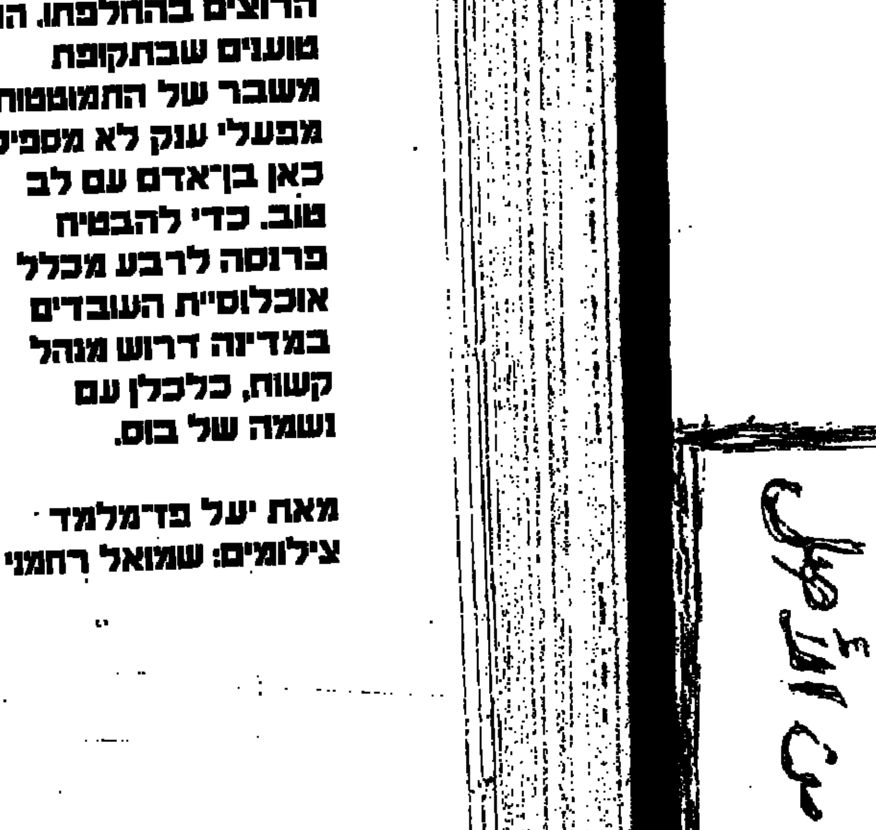
04 ספר ללוטו
כמה שדרי טלוויזיה עלו מישראל ?

05 ספר ללוטו
בן כמה פלה היום ?

06 ספר ללוטו
כמה "משוגעים" רצים אחרי הכדור בכל קבוצה... ?

לא קיסר

קיבוצניק סימפטי ועניו הליכות עומד היום בראש הקונצרן הכלכלי הגדול ביותר במדינה. מזכיר חברת העובדים דני רוזוליו, שליח על פי השקפתו, הקים לעצמו יריבים הרוצים בהחלפתו. הם טוענים שבתקופת משבר של התמוטטות מפעלי ענק לא מספיק כאן בן־אדם עם לב טוב. כדי להבטיח פרנסה לרבע מכלל אוכלוסיית העובדים במדינה דרוש מנהל קשוח, כלכלן עם נשמה של בוס.

מאת יעל פז־מלמד
צילומים: שמואל רחמני

בחור טוב

מאת יעל פז־מלמד
צילומים: שמואל רחמני

מזכיר חברת העובדים, דני רוזוליו: "אני לא מנהל ביזנס."

במעלית אל הקומה החמישית, מדברים כולם על הלוואות. חבורה מקרית של אנשים מאושרים, פקידים ופקידות בוועד־הפועל, שסוף־סוף אישרו להם את ההלוואה המיוחלת. עכשיו הם מספרים אחד לשני בהתרגשות איך יחליפו את המקרר/תנור/מכונת־כביסה. קיץ אחד של אושר. רק נער אחד עמד בצד. ארוגיות הזוקמן מפרידות בינו לבין אנשי־ההלוואות, וגופו מתנועע לקצב הרוק. אשה אחת הסתכלה לעברו, צקצקה בשפתיה ואמרה "תראו לאן הגענו". אחר־כך נפתחה דלת המעלית וכולם נפלטו אל המסדרונות השוממים של בית ההסתדרות, נבלעו בחדרים הממוספרים להרוג את השעתיים שנותרו עד להחתמת השעון בדרך הביתה.

הדרך הארוכה לחדרו של דני רוזוליו, מזכיר חברת העובדים זה שלוש שנים, עוברת דרך שתי פינות ישיבה. מי שמתרפק בנוסטלגיה על חדרי הקיבוצים בימים רחוקים, יבוא כאן על סיפוקו. כורסאות ישנות מעץ עם כריות קשות, שולחנות־סלוניים ישרים וישנים עם רגלים דקות, וספה אחת מהוהה. יש גם איזה עציץ פה ושם. הזמן עמד מלכת במקום הזה, שנראה כמו חדר הנצחה לוותיקי ההסתדרות. גם השקט המדהים במסדרון הארוך מעורר תחושה דומה.

מבט, ולו חטוף בחדרו של רוזוליו, מעיד מיד על היושב בו. שלש שנים עומד האיש בראש איגוד כלכלי אדיר, המעסיק עשרים ואחד אחוזים מכלל העובדים במשק, ושפדיון מפעליו ב־84 הגיע לחמישה מיליארד דולאר, ולא דבקה בו אפילו מאניירה אחת של מנהל. של בוס. קיבוצניק (כברי) הוא הגיע אל חדר מס. 512 בבית הוועד הפועל, וכך הוא ישוב לקיבוצו בעוד ארבע שנים, כאשר יסיים קדנציה וחצי. אפילו את בגדיו לא ייאלץ לאכסן לכשישוב. אם יהלך בשבילי קיבוצו באותה חולצה צהובה פתוחת צווארון, ומכנסי הטרילין האפורות, איש לא יבחין במשהו חריג. בחדר יש שולחן פורמאיקה חום, אליו מוצמד שולחן זהה, העומד לאורך. זה לישיבות. כסא המנהלים שעמד בחדר, עת כיכב בו קודמו לתפקיד, משה אולניק, הוצא אחרי מספר ימים. גבו של רוזוליו לא רגיל לכסאות־מנהלים, והחל לכאוב. הוא החליף אותו בכסא פשוט, כזה מסקאי שחור, והכאבים עברו.

גם "פרשת הקפה", אם אפשר לכנות אותה כך, מעידה על האיש. כשנכנס רוזוליו לחדרו בבוקר, ביקש ממזכירתו, עם הרבה תודות בדרך, שתכין לו כוס קפה. שעה לאחר מכן, כשהקפה בושש להגיע, ביקש שנית, בעדינות רבה, כוס קפה. את פגישתנו בת שלש השעות סיים האיש הזה, בין השאר, על קונצרן כור, בנק הפועלים, סולל־בונה, שיכון עובדים, והסנה – 35 אחוז מכלל התעשיה במשק – בלי כוס קפה. פשוט לא הביאו לו. אילו היה מי שיתחשב בבקשתו, היה מקבל את הקפה בכוס מקלקל, שכפית תקועה בה, מאיימת להפילה. זה מה שיש. אחר־כך, כשרבים יגידו בשיחות לא לציטוט, שהאיש חלש, שאינו מסוגל לנהל אימפריה כמו חברת העובדים, הם ידברו גם על הסגנון. יהיה מי שיכנה זאת – אנאכרוניזם. אחר יגיד: "יש כללי־משחק שלפיהם מוכרחים לנהל עסק כלכלי, גם אם זה נראה מיותר. דני שובר את כל הכללים הללו, ואני לא אומר זאת לזכותו. מנהל מוכרח להיות מנהל, להפגין סמכותיות, להראות לכולם מי הבוס".

ורוזוליו אומר: "אני לא צריך את זה." זאת לא השאלה שעל־פיה נבחן מנהל. השאלה העומדת למבחן היא באיזו מידה אתה לוקח אחריות, מבצע את הדברים כמו שצריך. מי שצריך גינונים של בוס כדי ליצור אוטוריטה, יש לו בעיה. אני לא מנהל ביזנס. אני עומד בראש מערכת ציבורית, וכך אני סבור צריך לנהוג אדם בתפקיד ציבורי. לא, אין לי נהג. בשביל מה אני צריך נהג?"

שבוע לאחר שפרש רוזוליו מהכנסת והתמנה מזכיר חברת העובדים, ("אמרתי לחברים בקיבוץ־המאוחד: אם אתם חושבים שאני צריך לקבל את התפקיד – אני מוכן"), בא אליו המוכ"ל דאז, ירוחם משל, ואמר: "יש בעיות בסולל־בונה. אני רוצה שתיקח על עצמך את תפקיד יו"ר מועצת המנהלים".

(המשך בעמוד הבא)

(המשך מהעמוד הקודם)
רוזוליו לקח, ובכך הפך, לפחות בתודעה הציבורית, שותף מלא באחריות להתמוטטות החברה. נכון, שאילו הקשר שלו לנעשה היום בסולל־בונה היה רק באמצעות היותו מזכיר תבה"ע, גם אז היה נושא באחריות. אבל כולנו יודעים מה שווה אחריות מיניסטריאלית. העובדה שהיה יו"ר הדירקטוריון בשנתיים וחצי האחרונות, מעמידה אותו בקו האש הראשון.

הצורך לפטר אלפי עובדים בסולל־בונה, אחת משתי חברות הבניה של המשק ההסתדרותי, מרעיד גם את אמות הסיפים של האידאה. ציטוט: „... משק העובדים הוא הורוע הכלכלית של ההסתדרות, שמטרתו ליצור מקומות ומקורות תעסוקה, להעלות את רמת חייו של העובד... בעתות שפל בתעסוקה עושה משק העובדים מאמץ בלתי פוסק שלא לפטר עובדים ולהבטיח המשך תעסוקתם..." (מתוך דברים שכתב מזכ"ל ההסתדרות, ישראל קיסר, בחוברת הסברה לעובדים). אלא שבסולל־בונה, עם חובות של מאות מיליוני דולרים, יכולים היום, מקסימום, לגחך למקרא דברים אלה. אם לא יפטרו, ומהר – יירד הכל לטמיון. החברה תתמוטט.

מי שלא אהב את רוזוליו גם בימים שהכל היה לכאורה שפיר, מתנפל בהנאה על ההזדמנות שנקרתה בידו, לתת דוגמא מוחשית לכשלונו. איש, דרך־אגב, אינו מוכן להזדהות בשמו, לתת פומבי לדעותיו. המעניין הוא, שגם המשבחים, גם אלה הטוענים – לא רוזוליו נכשל, המערכת כולה היא הפרובלמטית – גם הם אינם מוכנים להזדהות בשמם. אוהבים שם חשאיות בחברת־העובדים.

מנהל בכיר באחד המגזרים של חבה"ע: „מה שקרה בסולל בונה, מהווה הוכחה חותכת לכך, שבראש העסק הענק הזה צריך לעמוד איש משק, אדם שמבין בכלכלה, ולא איש שכישורו היחיד כמעט הוא היותו חבר הקיבוץ המאוחד. מה פתאום שמו אותו בכלל בראש דירקטוריון סולל בונה. מה הוא מבין במשק וכלכלה? מה הוא מבין בניהול חברת בניה? השיטה הזאת פשטה את הרגל מזמן, ואני חושש שהמשק ההסתדרותי ישלם מחיר כבד ביותר, אם לא יתפוש מהר שלנהל חברה כלכלית, צריך לדעת. חברת־העובדים, אם כל הביקורת שיש לי עליה, היא דבר יותר מדי חשוב, בשביל לתת לו ליפול. הרי הרוח"ות על מצבה הקשה של סולל בונה, הונחו על שולחן הדירקטוריון כל הזמן. מדוע לא טופלו הדברים בזמן. אז שרגא רוטמן הלך הביתה. זה לא מספיק. כל הממסד הניהולי של סולל־בונה היה צריך ללכת, ודני בראשו".

„שטויות", אומר מנהל אחר. „העסק לא היה בידיים לא של רוזוליו ולא של רוטמן. כבר לפני שנתיים בא רוטמן, בגיבויו של רוזוליו, אל ראשי ההסתדרות ואמר: 'מוכרחים לפטר עובדים. אין עבודה. אלפים מסתובבים מובטלים. אין לי כסף לשלם משכורות'. 'על מה אתה מדבר', ענו לו. 'זה מנוגד לעקרון הבסיסי שלנו, כחברת העובדים. אצלנו לא מפטרים פועלים'. 'אבל אין כסף', ניסה רוטמן. 'אז תיקח הלוואות בבנק הפועלים, ותשלם משכורות. האיגוד המקצועי לא ייתן לפטר'. רוטמן לקח הלוואות, וההמשך ידוע. המפולת בסולל־בונה לא החלה בימיו של דני. היא החלה הרבה קודם. צריך גם לזכור, שסולל־בונה היתה חברת הבניה היחידה שקיבלה החלטה מפורשת לא לבנות מעבר לקו הירוק. ואני לא צריך לספר לך איפה התרכזה עיקר הבניה עד השנה־שנתיים האחרונות. זאת שטות מוחלטת למדוד את סולל־בונה באמות המידה הרגילות.

„צריך גם לראות באיזה תנאים מצוינים פורשים העובדים בסולל־בונה. זה לא אתא. אני מודיע לך באחריות שכבודו של האדם העובד נשמר במקום הזה, גם אם מפטרים אותו. אני לא יכול להגיד את זה על כבודו של האיש העומד בראש הקיקור (רוזוליו). אותו רומסים, מכפישים, עושים לו 'לינץ'' דרך העתונות, כאילו הוא אחראי בלעדית לכל הבעיות של המשק ההסתדרותי. זה לא מגיע לו, וחבל שאיש מהנהגת ההסתדרות לא קם ומגן עליו מפני ההתקפות שלוחות הרסן".

רוזוליו, מדוע אינך מגיב על ההתקפות נגדך, חלקן בעתונות, חלקן בחדרי־חדרים של המוסר בראשו אתה עומד? טוענים נגדך שלא קראת נכון את המפה בענין סולל־בונה, ואתה האיש שנתן לחברה ליפול. אומרים שעליך לפנות היום את הכסא הזה לאדם חזק יותר, אדם שבגופו זורם דם של מנהל קשוח, ולא של קיבוצניק נחמד. מספרים שקיסר מאוכזב ממך, חושב שאתה האדם הלא הנכון במקום הלא נכון. מדוע אתה שותק?

„אינני מוכן לצאת היום למלחמות, שבעקבותיהן ייזרק הרבה חול ורפש על המערכת כולה. הענין יותר מדי חשוב לי. תראי לי אדם אחד שעומד בראש קדקוד של מערכת כל־כך גדולה, שאין לו שונאים, אין מי שיבקר את דרכו. יש במשק הזה מספיק אנשים שרצו מינויים מסויימים, ולא קיבלו אותם וקשה להם לעבור על־כך לסדר היום. זה אולי לא מורדני להגיד את זה היום, אבל כשאני הלכתי לתפקיד הזה, הלכתי בתחושת שליחות גדולה. זה אתגר עצום. זה שצריך לדרוך בדרך על קוצים, וזה כואב ברגליים, זה שהקוצים זה לא דרדרים, אלא חוחים – אין לי מה לעשות בענין הזה. אני אינני מוכן להקדיש את זמני ליחסי־ציבור, ומלחמות חורמה בעתונות. כל זמן שאני יושב על הכסא הזה, משק העובדים לא יהפוך לזירת התגוששות פומבית. אני לא אתן ידי לענין הזה.

„בסופו של דבר צריך לזכור נקודה אחת: אני בחברת העובדים רק שלש שנים. כל הדברים שמדברים עליהם היום, לא התרחשו בשלש השנים הללו. זאת אומרת, שגם אני יכול יום אחד להתחיל לשאול שאלות. אבל אני לא הולך לעשות את זה עכשיו. אני אולי שייך לדור אחר, דור שלוקח על עצמו אחריות מלאה, ולא עוצר בדרך לשאול שאלות קשות. זה לא שההשמצות אינן אוכלות אותי. אני סבור שאת המתקיפים הללו צריך לקעקע, אבל המחיר כבד מדי. אינני מוכן לשלם אותו היום."

וכשסיים את דבריו צלצל הטלפון, ומן העבר השני היה עתונאי, שביקש לדעת האם זה נכון שיש נתק בינו לבין ישראל קיסר. והאם זה נכון שקיסר אינו מרוצה מתפקודו. רוזוליו חפן את ידו בבלוריתו המאפירה, שיפשף את עיניו, נאנח וענה: „ידידי, נכנסתי הבוקר לחדרו של קיסר, ושאלתי: 'האם נכון מה שכתוב בעתונים, שאתה אינך משתף אתי פעולה?' וקיסר ענה לי חד־משמעית: 'דני, אתה יודע שזה איננו נכון. אתה הרי מכיר את מערכת היחסים בינינו יותר טוב מכל אחד אחר. יש לי בך אמון מלא'. אותי התשובה הזאת מספקת. אני מקווה שגם אותך".

„לא, אני לא אגרר למאבק הזה", הוא אומר כאילו לעצמו, לאחר שנסתיימה השיחה עם העתונאי. „אני לא יכול להרשות את זה לעצמי. אני לא אגרר". אחר־צהריים לח בתל־אביב. בקיבוצו בגליל העליון מטיילים בשעה זו הורים וילדיהם על המדרכות, שותים בצוותא קפה של אחר־הצהריים. הוא כבר בן 59, אב לשלושה, סב לארבעה, („יש לי משפחה על־הכיפאק"). בשביל מה הוא צריך את המלחמות האלה? „מה את מדברת, זה תפקיד מרתק. חוץ מזה, אותי חינכו לקחת אתגרים. לא להכנע". אני שוברת את הראש, איך לשכנע את הקוראים שהוא מאמין במה שהוא אומר. בכל ליבו.

„האמונה הזאת אינה הופכת אותו למנהל. צריך להפסיק עם הבולשיט הזה. אנחנו לא צריכים אידאולוג עם אמונה. אנחנו צריכים מנהל טוב", אומר אחר ממתנגדיו הפעילים. המעגל נסגר. קם דור חדש של מנהלים בחברת העובדים. אנשים שרוצים להצליח בכל מחיר, ששפתם היא שפת המספרים, שבשבילם מדבר רק המאזן. והם רוצים בראשם אדם חזק, בעל אמביציות עסקיות טהורות, שיסלק מן הדרך כל מה שמפריע לשורה התחתונה להיות ריווחית. דני רוזוליו אינו כזה. משק העובדים אינו כזה. לעומד מן הצד נראית הבעיה ללא פתרון. דומה שגם ליושבים בתוך המעגל.

הימים קשים למשק בכלל, ולמשק ההסתדרותי בפרט. בשבע שנות הליכוד, יודעים לספר בחברת העובדים, התנכלו למשק ההסתדרותי. קיפחו אותו בצורה בוטה. העקרון העומד בבסיס הענין – ההסתדרות איננה רק איגוד מקצועי, אלא היא גוף שתפקידו לספק לעובד שירותים בכל תחומי החיים – היה זר לשבעי המדיניות דאז. שרי האוצר באותן שבע שנים ראו את חברת העובדים כמוקד־כח אדיר של המפלגה היריבה, ותו לא. ולכן סברו שיש להחליש כמה שיותר את המוקד הזה. אלא שזה היה צפוי. מי שלא גדל על ברכי הדרך הזאת, סביר שיראה את קופת־חולים רק כמקור של כח, וגם את סולל־בונה, וגם את בנק הפועלים. האכזבה הגדולה היא דווקא מ„האנשים שלנו בממשלה".

„שבע שנים", מספר פונקציונר בכיר בהסתדרות, „אמרו לנו הפוליטיקאים שלנו – תתאזרו בסבלנות. חכו עד שנגיע. אנחנו מכירים בצירקת הענין, וכשנגיע חזרה לשלטון, נסייע. נעזור לבנות את מה שהיום הורסים ביד קשה. והנה, הרגע המיוחל הגיע. בראשות הממשלה יושב היום איש מן המערך, והישועה לא רק שאינה מתקרבת, היא אף מתרחקת. הם יצאו מדעתם האנשים שלנו. הם נותנים יד להרס

הרועה שנלקח מן הצאן

רק כשהיה בן ארבעים החל דני רוזוליו – 59, נשוי, אב לשלושה, סב לארבעה, לעסוק בפעילות ציבורית. יליד תל־אביב, שנדד בגיל צעיר עם הוריו, (אמו – אחותו של חיים ארלוזורוב), לירושלים. אביו היה נציב שירות המדינה הראשון, ובתפקיד זה שימש שנים רבות. שלושת הילדים לבית רוזוליו, (אחיו, שאול, היה מפכ"ל המשטרה ולאחר מכן שגריר במקסיקו; אחותו – מורה למוסיקה), התחנכו על אהבה גדולה למוסיקה ועל הצורך לתרום את המיטב למען הכלל. כשבגרו הלך שאול למשטרה ודני לקיבוץ, לבית־הערבה. אחרי מלחמת השחרור עלה, עם רבים מחברי בית־הערבה, לקיבוץ כברי. שנתיים היה רועה צאן, ואז מצא עצמו בסמינר למורים. שבע שנים היה מורה, בעממי ובתיכון, והוא בטוח שישוב לעבודת ההוראה ביום מן הימים. בגיל ארבעים, אחרי מספר תפקידים ציבוריים בקיבוץ המאוחד, „גוייס", כהגדרתו לעבוד עם ישראל גלילי, אז שר ללא תיק, ממונה על ההסברה בממשלת גולדה. זו היתה הכניסה לחיים הפוליטיים.

תקופה מסויימת היה ממונה על מרכז ההסברה, ולאחריו, נסיון נפל להכנס לכנסת, בבחירות של 1969. בד בבד עם תפקידיו האחרים, עשה גם שני תארים באוניברסיטת יפו במדעי החברה וסוציולוגיה. אחרי שלא הצליח להכנס לכנסת, עקב מיקום גרוע ברשימה, חזר לקיבוץ, להוראה. ב־1972 נבחר מזכיר הקיבוץ המאוחד, ושימש בתפקיד זה ארבע שנים גורליות לתנועה הקיבוצית. היה ממקימי התק"ם – אותו איחוד בין משקי הקיבוץ המאוחד לאלה של האיחוד. עד היום הוא פעיל במוסדות התק"ם, ובכל יום ה' בשבוע, הוא נפגש בשש בבוקר לשיחה עם מזכירי התק"ם. מסורת שהפכה עבורו לקודש־הקודשים.

ב־76' שוב חוזר דני לשנה חביתה, וב־77' נבחר לכנסת. חבר בועדת הכספים, אחר־כך בועדת חוץ ובטחון, ולבסוף – יו"ר ועדת משנה של הכנסת לענייני לבנון, משם רווא נשלף, באוקטובר 83', לחברת־העובדים.

„אם היו לי אי־פעם הרהורים לעזוב את הקיבוץ? אפילו פעם אחת לא. אולי זה בגלל שאני מרובע, אולי מפני שתמיד היה לי נורא מענין. כשעסקתי בהוראה, זה ריתק אותי. אין דבר כזה תפקידים קטנים. לא אכפת לי אם אני נשמע משכנע, או לא. אני מאמין בזה, והפסקתי כבר לנסות לשכנע בכנות הדברים. אני יודע שבימים אלה, דיבורים מסוג זה לא עוברים טוב. אז לא."

בעוד ארבע שנים מקווה להשלים רוזוליו קדנציה וחצי בחברת־העובדים, ולחזור לקיבוצו. כבר עכשיו הוא יודע, שהמעבר לא יהיה כרוך במשבר. דור הולך ונעלם.

דני רוזוליו: חברת העובדים זו תפישת עולם.

המפעל המפואר ביותר שקם במדינה הזאת. הם אינם יוצאים כנגד הדמגוגיה המטורפת של הליכוד, הם אולי אפילו מלבים אותה"

ווליו סבור שהטעות היתה בתחילת הדרך. הקטסטרופה החלה, כאשר ויתרו לליכוד על כל התיקים הכלכליים, כאשר שמו את אריק שרון כשר המסחר והתעשייה. הטענות מופנות אל ראש הממשלה, שמעון פרס. „הנה, רק לא מזמן שמעתי שאפילו לפרס יש הרהור, או ערעור, על הצורך במשק חברת־העובדים. איזו טעות חמורה". אולי לאו מי באמת צריך היום את חברת־העובדים.

„מה זה מי צריך? המדינה צריכה. מדובר פה על ארגון כלכלי בעל תפישה חברתית־לאומית, שהכל נגזר ממנה. ההתפישה הזאת אומרת, בין השאר, שאתה עושה גם פעולות שהן לא כלכליות טהורות, אבל הן קשורות לתפישת־עולם. אתה לא מפטר עובדים ברגע שיש בעיה הכי קטנה; אתה פותח סניפים של בנק הפועלים גם במקומות לא ריווחיים, כי זה תואם מדיניות מסויימת שאומרת שצריך לחזק את עיירות הפיתוח. אתה מחזיק סופרמרקטים של קו־אופ גם במקומות שהם מפסידים, מאותה סיבה. את כל אלה מחזיקים מרווח שיש במקומות אחרים. חברת־העובדים קנתה ובנתה עשרות מפעלים, החל משנות החמישים. היום יש מצב כלכלי קשה, לא כל המפעלים הללו ריווחיים. מה לעשות בהם? לזרוק את העובדים לכלבים? לסגור את המפעלים האלה, שרבים נמצאים באזורי־פיתוח? ליצור עוד ועוד טרגדיות כמו אתא? העקרון של עזרה־הדדית פועל כאן. עוזרים למפעלים החלשים על־חשבון החזקים, עד יעבור זעם. מדובר במפעלים שברור שהמשבר אצלם הוא חולף, ובעתיד הם ישובו ויהיו ריווחיים. מי שמדבר על כשלון, אינו רואה את התמונה בשלמותה. לחברת־העובדים אין במה להתבייש, ואני מדבר גם מהאספקט הכלכלי. מה יש, כור זה קונצרן כל־כך גרוע? הרי למרות המצב הבלתי־אפשרי במשק סיימה קבוצת „כור" את השנה ברווח נקי של 27 מיליון דולאר. לבנק־הפועלים יש במה להתבייש? קונצרן תיעוש לא עומד בקריטריונים כלכליים? ובכך אני לא אומר שהכל שפיר, שאין מה לתקן, שאין בעיות".

עוד זה מדבר, וזה בא. מי בא? מנכ"ל של מפעל גדול השייך לכור, ריווחי מאד דרך־אגב, ובפיו מוסיקה אחרת, שנכתבה חמישים שנה אחרי זו שהשמיע דני: „יש כאן דוגמא נוספת לכך שהאיש פשוט אינו קורא נכון את הכתובת על הקיר. בשנים האחרונות חל מפנה עצום בהתנהגותו של המנהל הישראלי בכלל, וזה של חברת העובדים בפרט. המציאות הכלכלית בעת האחרונה מכתיבה לך, כמנהל, כלל אחד: תדאג לעצמך, כלאמר, למפעל שלך. תעשה הכל שתוכל לשרוד. אם תיפול, לא יהיה מי שירים אותך, איש לא יעזור לך. זה מכתיב התנהגות של מנהל למנהל – זאב. אין היום רזרוות לעזור לאלה שמתמוטטים. ואתה כמנהל בחברת־העובדים יודע, שאם השנה היו לך רווחים, אתה חייב לשמור אותם אצלך, כי מחר יכול להיות קשה, ואתה בשום אופן לא רוצה ליפול. היום מנהלים במפעלים של כור, למשל, יכולים בהחלט להלחם אחד בשני, כדי שהם לא יקחו אלה שיפלו. עם כל הצער, אני יכול להגיד לך דבר אחד: 'אני לא יכול לסמוך על דני רוזוליו שהוא יעזור למפעל שלי, אם מצבו יהיה קשה'. וזה בהחלט תלוי גם באישיותו של דני, אבל לא רק. הוא בעצם לא יכול היום לעשות הרבה, אין לו בשום מקום רזרוות, או קרנות להצלת מפעלים, כפי שהיו בעבר. ואם תרצי, מכאן נובעת חולשתו. מי שלא יכול לתת – אין לו כח. כלל ברזל.

„לישראל קיסר יש כח, שנובע מאישיותו הכריזמטית, מהסמכותיות שבה הוא מנהל את העניינים. לדני אין את זה. הוא אדם חביב מאד, אינטליגנטי ומשכיל, אבל זה לא מספיק. ואנחנו כולנו, כל אלה שמבקרים ומתקיפים, כואבים את הענין. כי כמה שלא תשמעי ביקורת, אני לא מכיר אפילו מנהל אחד שחושב שהעסק הזה של חברת־העובדים פשט את הרגל. ומסביב מתנהלת נגדנו מערכה אכזרית. אנחנו נלחמים על חיינו, ומישהו מוכרח להנהיג ביד רמה את המאבק שכנגד. זה אולי הקרב האחרון. אסור להפסיד בו".

ווליו, ועל־כך אין חולקים, עומד היום בראש חברת־העובדים בזכות היותו איש הקיבוץ המאוחד. העובדה־הזו אינה תורה מסיני. בשום מקום לא כתוב שהמקום שמור לקיבוץ המאוחד. אבל כך התגלגלו העניינים, וגם אולניק לפני רוזוליו, באו מאותו מחנה. בפוליטיקה כמובן, אין מסורת בלי שיקולים פרגמטיים. אם נותנים את התפקיד בעל העוצמה הזו לקיבוץ־המאוחד, הם יודעים למה. רוזוליו אומר: השאלה העקרונית היא האם סביר שבראש חברת העובדים יעמוד קיבוצניק. מאיזה תנועה הוא יבוא, נראה לו שולי. ורוזוליו גם עונה על השאלה העקרונית שהציג: „בוודאי שכך צריך להיות. מדובר על מערכת קואופרטיבית, עם עקרונות של קואופרציה. מדובר על מערכת שמאגדת בתוכה את מרבית התנועה ההתיישבותית – קיבוצים ומושבים. בראש הארגון הזה צריך לעמוד קיבוצניק".

את הביקורת המוטחת כלפיו, שאינו איש משק ולכן לא יכול לעמוד בראש חברת־העובדים, הוא מבטל כמעט במחי־יד. לטענתו, הוא אינו זה שצריך לנהל בפועל את המפעלים השונים. הוא צריך לקבוע את המדיניות הכוללת. בשטח יש אנשי כלכלה ועסקים, שתפקידם לנהל. לכור, למשל, יש יו"ר מועצת מנהלים ויש מנהלי חטיבות ומנהלי מפעלים, וכך הדבר בתיעוש ובבנק הפועלים וביתר הזרועות הארוכות של המשק הציבורי. תפקידו לדאוג לכך שהיעדים הלאומיים שחברת־העובדים הטילה על עצמה, יבוצעו. שמפעלים חדשים יקומו באזורי פיתוח, למרות שאולי זה לא המקום הרווחי ביותר. שמפעלים כושלים באותם אזורים יקבלו את סיוע „העזרה ההדדית" ממפעלים מרוויחים. „הרי כלכלה זה לא רק גראפים. זה קודם כל מדיניות ותכנון".

והמתנגדים אומרים: „כל זה היה טוב ויפה בעידן אחר. היום אין מקום לפוליטרוקים. מחנכים עם אידיאולוגיה ידרדרו את המשק הזה לתהום". „תנו לנו מלך" זעק מנהל בכיר. „עידן הברבורים עבר. היום צריך לשכנע אפילו את המשוכנעים שיש מקום למפעל החשוב הזה. זה לא צחוק. שום דבר במדינה הזאת לא ייראה אותו דבר אם משק העובדים ייפול. אני רוצה לצעוק – הצילו".

כשבע בערב אוסף דני רוזוליו את ניירותיו, ונוסע לקיבוצו, כברי. כרוך מצפות לו כמה שעות של נחת. הוא יסגור את חלונות מכוניתו, יפעיל בעוצמה רבה את הטייפ, ויאזין למוסיקה קלאסית. כמה פוליטיקאים כבר יש לנו שחיבתם למוסיקה קלאסית גדולה כל־כך. לפני שהוא יוצא למסע הארוך, הוא אומר, שבקלות רבה ובהנאה גדולה, יחזור מחר לעולם האקדמי, שאין לו כל בעיה להתחיל מחדש ללמד בבית־הספר האזורי. עד לפני שנה, נתן תורנות שבת בדיר של הקיבוץ. היום הוא משובץ רק לשמירת־לילה. ענין של גיל, לא של סטטוס.

פעם, בימים רחוקים, היתה גאוותנו על מנהלים כאלה. אנשים פשוטים, שידיהם עדיין מיובלות מעבודת השדה, ובשעת מנוחה הם קוראים ספרות יפה ומאזינים למוסיקה קלאסית.

ממשרדו המפואר אומר אחד המנהלים ב„כור": „זה לא מספיק שדני הוא בחור תרבותי, אינטליגנטי, שקורא ספרים. היום אנחנו צריכים בראש חברת־העובדים אדם שלא יהיה לו פנאי לשמוע מוסיקה קלאסית. שבמכונית יישב ויעבור על חומר, יחשוב איך לקדם את העסקים. עזבי אותך מההתייפייפות הזאת שהוא נוסע בלי נהג. או מזה למי זה חשוב?"

לדני רוזוליו זה חשוב, ואולי גם לחברת־העובדים, זו שולמו עליה. ■

שחקן גדול

זארה וארטניאן, שחקן־ארמני־שמן, שלושה מיעוטים מרוכאים, צירוף שמבטיח סיפור טוב. בן קהילה קטנה וסגורה ברמלה שהגיע ל„מקבת" בתאטרון חיפה כרוך,

זארה ורטניאן: בא לי לפעמים להיות הדון ז'ואן של המסיבות

זארה הארמני

זארה וארטניאן: ארמני, שוקל 140 ק"ג, שחקן תיאטרון – צירוף של שלושה מיעוטים מדוכאים. „את רומיאו", הוא אומר, „אני כבר לא אשחק". הוא יושב בקיוסק של בָּנו, מאחורי תיאטרון חיפה, שותה קפה עם קיאמק. חצי שעה קודם הוא עוד הסתובב על בימת „מקבת", דמות עצומה במדים שחורים, נראה כמו „האייק" – ראש שבט ארמני, לוחם. לפעמים הוא נעצר, נזכר במשפט הפותח את „ארבעים הימים של מוסה דאג", הספר שביטא את רוחו של העם הארמני כולו: „איך בעצם הגעתי לכאן?"

במקרה. כמעט לגמרי במקרה. אילו היה איזה היגיון בחיים וארה היה חי עדיין ברמלה, עוזר לאחים שלו לנהל את המוסך שלהם. בחגים היה הולך לכנסיה, לבוש בגלימת משי ארוכה, ולחם הקודש היה נעלם בתוך הזקן המגוחך שלו. אבל בחיים אין היגיון, בייחוד לא כשאתה ארמני. עם מסוכך, מפוזר בעולם כולו, מוכה בטרגדיה שאיש כמעט לא שמע עליה, נאבק על ייחודו בכל כוח: „אני מאוד גאה בזה שאני ארמני. פעם בשנה אני יושב בכנסייה, מרגיש שייך", אגרוף אדיר יורד על השולחן, נעצר סנטימטר לפני הפורמייקה ומרחף למטה בעדינות – „שייך".

השייכות של זארה היא הבחירה הקשה. הוא חי בין יהודים, משחק בתיאטרון ישראלי, מדבר עברית. אבל – „אני לא מוכן לוותר בנקודה הזאת. אני קודם כל ארמני. אני אתחתן עם אישה ארמנית, אגדל, בשפה הארמנית, ילדים ארמניים, זו תעודת הזהות שלי".

זארה התחיל את הקריירה שלו בחוג לדרמה ברמלה, שם גילה שהמימדים שלו הם לא בהכרח מגבלה. לבחינות בבית הספר למשחק בתל־אביב הוא הגיע כמעט על ארבע. היה ברור לו שאין לו סיכוי. אם הוא לא היה מתקבל הוא היה חוזר הביתה, אולי למוסך. הוא התקבל. התפקיד הראשון שפירסם אותו היה בהפקת הטירוף של בית־הספר למשחק ניסן נתיב, „כולם היו בני חוץ מגעמי". זארה בלט שם לא כל־כך בזכות יכולת המשחק שלו אלא יותר בגלל הרגע שבו הלך על הבמה כשעל גבו שני שחקנים ומטף כיבוי. כשעזב את ההפקה למחליף שלו נתפס הגב כבר בערב הראשון. אחר־כך הוא עשה כמה סרטוני פרסומת וסרט עלילתי אחר („אסתר המלכה") שהוקרן רק פעם אחת במוזיאון תל־אביב, והגיע לחיפה.

השיחה הראשונה שלנו היתה עוד בתחילת שנת 85', לפני שהוא עבר לחיפה. הוא גר אז בבית קטן עם גינה ברחוב צבי שפירא בתל־אביב, עם זוג חברים. בלילות היה נע במסלול הקבוע – המוכר מרי – של פאב „השופטים", „צלע בירה", „כסית". בכתבי כסנופון, אחד ממלכי יוון, נזכרים הארמנים כממציאי הבירה. זארה, נאמן למסורתו, היה מחסל עשר, שניים־עשר לפעמים יותר בקבוקי בירה בערב. הוא אמר, אז „המעבר לחיפה מפחיד אותי בדיוק כמו שהוא משמח, כי זה אומר שאני מגדיר את עצמי, סופית, בתור שחקן, בלי שאני אפילו אדע אם זה באמת מה שאני רוצה. כל העסק קצת נותן לי את ההרגשה שהחיים מחליטים בשבילי במקום שאני אחליט בשבילם". מאז השיחה ההיא הוא שיחק ב„המסיבה" בבימויה של נולה צ'לטון, ב„שש נפשות מחפשות מחבר" בבימויה של רינה ירושלמי, עכשיו „מקבת". חבר שמופיע איתו ביחד בתיאטרון חיפה אומר: „ב'כולם היו בני חוץ מגעמי' הבינו כולם שזארה הוא בחור חזק וגדול. מאז הוא הוכיח שהוא גם שחקן או לפחות יודע לשחק. השאלה היא האם הוא כבאדם מאושר?" זארה אומר שגם הוא לא יודע: „ההתלבטות של אז קיימת גם היום. השאלה אם אני תמיד אהיה שחקן. קשה להפריד מהמשחק, יש בזה משהו נורא חזק. אבל החלום שלי נמצא רחוק מפה. אני רוצה בית בגליל, עם אישה – ארמנית, בטח ארמנית – עשרה ילדים וחלקה של עגבניות. זה נשמע לך פשוט? זה שיא הכוח, הדבר הכי קרוב לשלמות שיש בכלל".

לפני שנתיים וחצי זארה הגיש ב„קול ישראל" תוכנית רדיו על הארמנים. במקום המבנה המקובל של תסכיות מסוג זה הוא כינס במנזר הארמני בירושלים כמה מבוגרי העדה ובעברית חגיגית, נרגשת, הם הציגו את תולדות הארמנים. את השימחה ואת השואה. הארמנים, כמו היהודים, נעים כל הזמן סביב השואה שלהם. ב־24 לאפריל הוציאו התורכים להורג את כל האינטליגנציה הארמנית, בהמשכה של אותה שנה נרצחו כמליון וחצי ארמנים – כשני שליש מכל העם הארמני. האומה, הקיימת מאז שנת 800 לפנה"ס, הושמדה כמעט לחלוטין, כמעט ללא שום סיבה.

זארה: „עד גיל 25 כל הנושא היה נורא רחוק ממני ואז, במקרה, קראתי את 'ארבעים הימים של מוסה דאג' של פרנץ וורפל ופתאום כל מיני קרעי משפטים ששמעתי בילדות התקשרו לי בראש. יכול להיות שזה נשמע משונה אבל רציתי להיות איתם שם, על ההר מוסה דאג, להלחם איתם. הרגשתי שאני מנותק, שאני חייב למצוא את השורשים שלי ואז גיליתי את העדה הארמנית. בירושלים, בסמטאות, מבודדים, חיים עם עצמם – עם חם ונפלא. אני זוכר שהפעם השניה שהבנתי מי אני היתה בפסחא כשעמדתי בכנסיה עם חבילת נרות, הדלקתי אותה והסתכלתי על כל האנשים דרך האש. הרגשתי קרוב כל כך. אחרי זה התחלתי לנסוע לשם, מזה צמחה גם התכנית".

את תוכנית הרדיו פתח זארה במלים: „ערב טוב, שמי זארה וארטניאן, אזרח ישראל, יליד רמלה, ארמני בהשתייכותי האתנית, עברית היא שפתי, ארמנית אני דובר ומבין... אודה באמת, כאשר נשאלתי לא־אחת על־ידי ידידי היהודים ארמני מהו? לא תמיד ידעתי מה אשיב". היום זארה אומר שהעברית החגיגית הזו היא לא בדיוק הוא, „התרגשתי", הוא מחייך. התוכנית, בהמשכה, היתה חגיגה של פולקלור, של סיפורים ומסורת. זארה אהב כל רגע. הקטע שבו דיבר קצת פחות בבטחון היה כשהוא והמרואיינים שלו דנו על בעיות הנישואין של העדה הקטנה.

ב־11 בנובמבר הבא זארה יהיה בן 29, בשל לחיתון. „נשים, נשים זה סיפור מסובך". הוא לא יתחתן עם יהודיה, גם לא עם יהודיה שמוכנה להתנצר. „אני רוצה אישה וילדים, המון ילדים, אבל אצלנו בעדה לא מתחתנים עם נשים מבחוץ. בגלל שאנחנו עם קטן כל־כך אנחנו צריכים להתאמץ במיוחד לשמור על הייחוד שלנו. ארמנים זה לא רק דת, זה גם אופי ומנטליות שמי שבא מן החוץ לעולם לא יוכל להבין. בטח שהיו לי רומנים, אפילו סוערים, עם נשים יהודיות, אבל זה לא יכול להגמר בחתונה. הילדים שלי יגדלו בארמנית".

אחרי שנת 67' התאחדה העדה הארמנית הקטנה בישראל עם הקהילה הגדולה יותר ביהודה ושומרון. הגברים הצעירים של העדה קיבלו סיכוי נוסף. הנשים הארמניות, לפי זארה, הן היפות ביותר בעולם: „אבל אין אצלנו סיפורי אהבה לפני החתונה, זה לא עובד".

בָּנו מביא לנו עוד קפה. יש זמן. זארה לא הולך הביתה, אין לו דבר כזה כרגע. גר אצל חברים עד שתתחיל הפגרה בתיאטרון, אחר־כך הוא ייסע לרמלה, „להתפנק קצת אצל אמא שלי, לשכוח הכל". תקופות השיכחה האלה אחראיות לחלק גדול מן המשקל שלו. המזל שלו הוא שהוא גבוה מספיק בשביל להיות יותר מרשים ממצחיק. הזקן והמצח הגבוה־גבוה מוסיפים לרושם הדמיסדרוסוסי: „בכח שבא לי לפעמים ללבוש מידה 38, להיות הדון ז'ואן של כל המסיבות, אבל זה אני, עכשיו – בתקופה האחרונה – אני מתחיל ללמוד לקבל את עצמי כמו שאני. הגודל יכול להיות אפילו כיף, אותי לא מפספסים". הוא צוחק, מהבטן.

זארה, למרות התודעה הארמנית המפותחת שלו, לא חי עם צלב מעל המיטה. „אצלנו בבית", הוא מסביר, „אף אחד לא ארוק". בכלל, המושג „הכנסייה הארמנית־אורתודוכסית", הוא מושג מטעה. הארמנים אינם פאנאטיים. הם לא מתקרבים אפילו לקתולים מבחינת האדיקות. הכינוי נובע, כנראה, מן העובדה שהארמנים היו האומה הראשונה שקיבלה את הנצרות באופן קולקטיבי, בשנת 301 לספירה הנוצרית. אבל אפילו במושגים הארמניים החילוניים ביותר זארה איננו, בשום אופן איננו, ארמני אופייני. לא פיזית, בטח שלא נפשית. „כן", הוא אומר, „אבל אני אוהב אותם, נורא אוהב אותם. יכול להיות שזה שגיליתי את כל הנושא הארמני במאוחר, משפיע". ■

הארמנים והחופש

התלבטות הבלתי־פוסקת של זארה לגבי מקומו בחיים, הקושי שלו להיות בתוך למסגרת קבועה – היא החלק הארמני ביותר שבו. „הארמנים הם אנשי הרים", אומרת ז'ורז'ט אוואקיאן, מורה ירושלמית ודמות מרכזית בקהילה שם, „המשותף לכל אנשי ההרים היא אהבת החופש שלהם". ארמני אחר, וזהן, אומר: „אם תלך ברובע הארמני בירושלים תראה שורות של חנויות קטנות. כולם עצמאיים. הארמני אוהב להיות עצמאי, הוא לא אוהב שיש לו מישהו על הראש שאומר לו מה לעשות, הם אינדיבידואליסטים".

אגדה ארמנית עתיקה מספרת על מלך אחד שהיה לו בן סורר שסירב לשמוע בקולו. הנער התהובב תמיד לבד, תמיד חופשי. בסופו של דבר התרגז עליו אביו וכשהגיע הנער לפרקו סירב לתת לו את ברכתו. הנער נלכד בידי ספנים ונכלא במערה. כשהוא ייצא משם, אומרת האגדה, יהיה העם הארמני חופשי. הנער המשוחרר מכבלים זו רוחו של העם הארמני.

צ'רנוביליזם

אני משוטט לי בשבילים היבשים של הכפר, בימים החמים הללו, כשמיכסות המים יורדות עד כדי כך שכמה חקלאים מוראגים שוקלים ברצינות טוש אצל השכנים, ופוגש שם את ולמן הקשיש, אשר עונה בעיקר לשם זאמק. הוא מטפטף מצינורו לגומות שיחי הורדים שלו, נאנח, ואחר־כך אומר לעצמו, ואולי גם לי:

„דבר כזה אני לא זוכר!"

כיוון שזהו טכסט מובהק של זקני צפת, וזאמק אולי סנילי אבל בשום פנים אינו קשר, אני עוצר לידו, ומתעניין:

„מה אתה לא זוכר?"

„ארנו, תסתכל על הרשא, איזה צבע יש לו?"

„צהוב".

„ולמה צהוב?"

„בגלל החום".

„קיזות בגלל החום", עונה לי זאמק הקשיש, „זה בגלל הרוסים".

„הרוסים?"

„הרוסים הרסו אותנו. אני כבר שישים שנה ברשא, וכזה צבע עוד לא היה, עד שהתפוצץ הצ'רנוביל הזה, ופתאום הרשא צהוב, השושנים סגולות, ועשרים תרנגולות ירוקות מתו לי בשבוע אחד. הכל מצ'רנוביל".

„אתה מגוים", אני אומר לו, „זה רחוק".

„שום דבר לא רחוק בשביל רוסי. אתה אל תספר לי על הרוסים, אל תשכח שאני באתי משם. שונאי ישראל זה מה שהם. א־נו אתה ראית לפני שבועיים פתאום יורד גשם! פתאום באמצע הקיץ – היורה. ואיך זה פתאום אחרי שנת בצורת, שהכינרת נהיית שלולית, פתאום גשם כזה?"

„הרוסים?"

„צ'רנוביל!" אמר הזקן וסגר את הברז.

„אבל הם כבר השתלטו על הכור," אני מנסה להרגיע אותו, „זה כבר נגמר!"

„קיזות נגמר," עונה לי זאמק, „רואים שאתה בור ועם הארץ! אין לך הבנה באטום! ואני קראתי רק אתמול בדבר של שלשום, שאטום זה נזק שעובר בתורשה, מחלות שעוברות לדור הבא! ככה שאל תתפלא אם הנכד שלך יצא כהנא! והכל בגלל רוסיה!"

* * *

ואז תפסתי שוב כמה נפלא כשיש לך מישהו שאתה יכול להאשים אותו, מישהו שאתה יכול להצביע עליו ולהגיד: זה בגללו. כתובת מרוייקת לכל הצרות המחלות, שתדע לאן לכוון את הכעס, ולא תכעס על משהו אבסטרקטי, חס וחלילה, כמו אלוהים למשל. את הערבים כבר נמאס לנו להאשים, וכמה כבר אפשר להתעצבן על הממשלה, על מוסרות המדינה, על מזג האויר ועל אשפי הכלכלה השונים? והנה, מתנה משמים – כתובת ברורה לכל צרותינו: הרוסים האלה. או, במלה אחת, צ'רנוביל.

„היא לא היתה כזאת," מתאונן חבר שלי על אשתו נעוריו, „היא תמיד היתה אשה חמה ואוהבת, ואם למופת, אבל מאז צ'רנוביל היא מקרינה אולי קור, ונותנת בונזו לילדים. אני חושב שהגשם הרוסי גרם לה להתחלף לגמרי".

וצעיר אחר, שיודע כל מיני פרטים אינטימיים מביכים על מאראדונה וזיקו, ממש הגזים עם הצ'רנוביליזם שלו. פגשתי אותו ב"מקום בחוץ" מסבאת הדגים הנפלאה של אהרון הדייג על חוף תל־ברוך, הקוקסינל החמישי שמאלה. והצעיר שלנו, אחרי שזילזל במאראדונה, התחיל גם להתאונן על חנוף:

„תראה את כל הלכלוך הזה שיוצא מהים," הוא אומר, „תאמינו לי, הים הזה מלא רדיואקטיביות, מלא חרא של רוסים".

„אתה מגזים קצת, לא?"

„אמא שלך מגזימה. והיתושים האלה, אתה זוכר מכה כזאת כמו השנה?"

„לא".

„אבל כשכור מתפוצץ, היתושים עושים חגיגות. זה ידוע."

„אז מה עושים?" אני שואל אותו, שואף לסוף השיחה הזאת.

„צריך לרדת עליהם."

„מהזה?"

„מה שאתה שומע. צריך לרדת עליהם ולסגור להם את הכורים."

וראיתי שפניו של הבחור ממש מתרחבות בהנאה כשהוא מתאר לי את הפעולה הזאת: „מה הבעיה? שולחים כמה הקולסים, מורידים את הכוחות מסביב לרוסיה, ואז אתה תראה – פתאום אין יתושים והים נקי. רק צריך לגמור עליהם בצ'רנוביל, זה הכל..." ואחרי הרהור מעמיק נוסף, הוסיף הצעיר:

„ובאותה הזדמנות, אולי אפשר לחטוף גם את קורט ולדהיים".

על אחיות וחולים

במהדורת החדשות הקצרה, המשודרת רק כדי שהצופים יוכלו לגשת למקרר או לשרותים כדי לאכול ולהפריש בין המשחקים, ראינו את רוכבת האחיות השובתות. שמה, אם אני זוכר נכון, היה מרשה, והיא הופיעה כלהקת־חימום, ממש לפני הופעתו הבלתי נשכחת של אמיליו בוטרגניו, השר הספרדי ששם להם ארבע.

הרובכת סיפרה על מאבק האחיות לשיפור התנאים, ועל נחישות דעתן של האחיות „ללכת עד הסוף" (משפט שתמיד מפחיד אותי קצת). היא תארה ברגש רב את עוז רוחן של האחיות ששובתות יום ולילה מול ביתו של ראש הממשלה. „ובלילה," אמרה הרוכבת שכל הסיכויים שקוראים למה מרשה, „בלילה הן ישנות בחוץ, על מזרונים, גם בשבתות, וגם מגיעים אליהן כל מיני טיפוסים מסויימים ומטרידים אותן..."

תמיד אני תוהה מי הם אותם טיפוסים מסויימים, ולפעמים מתגנב אלי חשש שאולי גם אני טיפוס מסויים: מכל מקום, ברור שאחרי השידור כבר ידעו כל הטיפוסים המסויימים בירושלים שיש כמות הגונה של צעירות חביבות שישנות בחוץ, מול ביתו של ראה"מ, ואולי צמאות לקצת עידוד במאבקן העיקש, על המיזרונים.

וזה מראה לכם שגם אם האחיות עוזבות את החולים, החולים תמיד מוצאים אותן בסופו של דבר.

יהונתן גפן

פנצ'ר בבקעה

(המשך מעמוד 8)

בית יושבת רימונה, אשתו של צביקה. שני הילדים הקטנים בבריכה של המושב. הגדולים אינם. „הגעתי למצב של התמוטטות נפשית", היא אומרת, „אפילו את התענוג להגיד 'חארה לי' כבר אין לי. כל הזמן משחקים משחק. לי טוב, לכפר רע. וכשמשחקים את החיים באופן קבוע זה גורם להסתגרות, לכיב נפשי ופיזי. למה אני נשארת פה? אין לי כוח נפשי לעזוב. הגעתי לפה לפני עשר שנים עם שני ילדים והרבה מרץ. היום יש לי ארבעה ילדים, ואין לי כוחות להתחיל בחוץ הכל מחדש.

„צביקה אומר שהכל תלוי בגורם האנושי. אני לא מסכימה איתו. אם לפני עשר שנים היו אומרים: יש לכם תקציב, מלווים ומדריכים, והיינו יודעים שבארבע השנים הראשונות יש לנו אבא ואמא, הכל היה שונה. אבל כבר בשנה הראשונה, אחרי שהחלו להצטבר חובות, התברר שהאנשים הם יצורים שמסתגלים לכל דבר. חיות שחיות את הרגע. אם הם רואים שהכלל לא מצליח, אז הפרט משתלט על הכלל ומנצל אותו. זה נראה לי טבעי. הטענה שלי מופנית אך ורק לסוכנות שלא התערבה. אם בעל המאה לא עשה לזה סוף, מי אני, שאין לי מושג בענייני ניהול וכלכלה, שאעשה זאת?"

צביקה: „פה מתחילה הטעות. האבא של הכפר זה לא התנועה ולא הסוכנות, זה האנשים שבתוכו. הם האבא והאמא. אחר־כך יכולים לעזור הדודים והדודות. מה שקרה, שהסוכנות ומשרד החקלאות וכולם הרימו ידיים, הם לא היו מסוגלים למנוע את מה שקרה במושב. הם אפילו לא פיקחו על הכספים שלהם. אבל האחריות נופלת רק על אנשי הכפר."

רימונה: „אבל האנשים הגיעו עם מוטיבציה."

צביקה: „נכון, אבל מוטיבציה אישית, לא של מושב שיתופי. כל אחד רצה לחיות לבד, להרוויח לבד ולהיות מיליונר קטן לבד. הוא לא רצה להיות מיליונר יחד איתי. אם הוא היה רוצה להרוויח איתי, הכפר הזה היה פורח. לא עזרו פה אחד לשני למרות שכולנו היינו חתומים על ערבות הדדית. מי שהיה נוכל יותר גדול הצליח לחיות על חשבון הכלל. אנשים הללו ליהנות מהמפלצת שנוצרה, ועכשיו קשה מאוד להשתלט עליה."

רימונה: „אני לא קוראת לזה שחיתות. אנשים שעובדים וחיים לפי הכללים, אין להם אפשרות קיום. הרי משכורת שלמה הולכת רק על מזגן, וכאן אי־אפשר לחיות בלי מזגנים."

צביקה: „הערבים חיים בלי מזגנים. אדם רוצה מזגן, שירוויח ויקנה. לא מרוויח – אין. זה המוטו שלי. ארבע שנים חגגו פה, אבל זו הפעם הראשונה שאין יותר סיפורים. או כן, או לא. וגם הכן יהיה כל־כך קטן שצריך יהיה לכלכל את המעשים בתבונה ובזהירות."

רימונה (צוחקת): „איזו אופטימיות יש לו."

הוועד הממונה של המושב, שצביקה חבר בו, זה מין ועדה קרואה שהקימו המוסדות לשיקום המקום בהסכמת התושבים. מנסים לשנות. גם מי שרוצה לרמות – היום קצת קשה לו. אין את מה. שש משפחות עומדות לעזוב. העזיבה גם היא סיפור בפני עצמה.

דבר שילמה. הסוכנות אמנם שכרה שירותי חברה חקירות פרטית כדי לחקור את מצבם הפיננסי של העוזבים. אבל החובות לא נגבו. כך נתגלה שאחד מהם קנה משק יקר במרכז הארץ, ולא העלה על דעתו שקודם הוא צריך לשלם את חובותיו. עד כה לא נגעו בו. וכך גם קרה שחברי מושב אשר החזיקו דירות ועסקים בעיר, מיהרו לרשום אותם על שם אנשים אחרים. זו הנורמה, וכזה בדרך־כלל נגמר הסיפור.

כיום דורשת הסוכנות, כתנאי לתשלום חובות העוזבים, שהמושב יתבע לדין את העוזבים. במועצה האיזורית אומרים שהתנאי הזה מוליד מצב מגוחך. ברגע שהמושב תובע חבר שרוצה לעזוב, הוא משנה את דעתו, מחליט להישאר, והמושב נשאר תקוע איתו ועם החוב.

עד היום חששה החטיבה להתיישבות בסוכנות לאלץ חבר מושב לעזוב, גם אם היה ידוע לה שאינו מתאים לחקלאות ופעילותו החקלאית רק גורמת נזקים כספיים רבים. השיקולים, מתברר, היו בעיקר פוליטיים, וגם כאשר ניסו מתיישבים לעזוב ביוזמתם, מנעה זאת הסוכנות בהפעלת לחצים. הסיסמה היתה אידיאולוגית: „המערכת קיימת כדי להושיב יהודים בארץ־ישראל ולא כדי לפנותם ממקומותיהם." מעבר לסיסמה, נוכחותם של המתיישבים בשטח מהווה הצלחה, ולהיפך, הסתלקותו של מתיישב נתפשת ככישלון של המדינה. וכישלון אף אחד לא אוהב שם.

„כשהגענו למכורה היינו נאיווים. היום אנחנו יודעים איזה חלם זה. המצב שלנו דומה לילד שקיבל מהאבא העשיר שלו מרצדס במתנה, כשהתיקונים והדלק לא מעניינים אותו."

אנשים עם חובות גדולים קמו והלכו. חובותיהם נפלו על המושב. הסוכנות היתה מוכנה לשלם, וכספו של

מכורה אינו דגם מייצג. אולי סמן ימני של הקטסטרופה. פצאל, לעומתו, הוא אחד המושבים המעטים בבקעה שמצבו טוב. המושג "טוב" שווה־ערך ל"לא חייב כסף". על רווח אף אחד לא מדבר. בפצאל, כמו במחולה ובעוד מספר ישובים, הניהול תקין. האנשים נותנים כתף. מוכרים מכונית חדשה וממוזגת כדי לכסות את חובם במושב, אבל גם הם יודעים שלא השחיתויות נוסח מכורה הם אלה שירדרדו את המושבים לשפל בו הם שרויים. ברור גם להם, שאם העונה החקלאית הבאה תהיה רעה בגלל תנאים אובייקטיבים, פצאל כבר לא יהיה ישוב לדוגמה. אין יציבות.

„צריך לירות במי שהושיב שם את החבורה ועשה לה תכנון משקי", אומר אדם שהיה מעורב בניהול אחד המושבים, „צריך להבין שכמצב החקלאות היום אם אין לחקלאות הבקעה יתרונות ברורים, אין טעם לעסוק בה. מי צריך את הענבניות של חמרה או מכורה? לדעתי יש היום עודף של יצור חקלאי בחרבת חחומים. מספיק עונה אחת גרועה כדי שהחובות והריבית יתנו למושב מכה שאין תקומה ממנה. צריך גם לזכור שהבקעה מאוכלסת בחקלאים ערבים שמציפים את השוק בתוצרת זולה. אין פיקוח על המחירים שלהם וגם אין מי שיעמוד בכביש ויחרים את הטנדרים שלהם עם הסחורה. המושבים לא יכולים להתמודד בתחרות הזאת. אחד הסיעונים הטפשיים ששמעתי הוא שאם נפקח עליהם הם יעזבו את החקלאות ויהפכו למחבלים. זה סיעוף?"

ישראל נדיבי (ראש המועצה האיזורית): „המחשבה להקים בבקעה עשרים ואחד ישובים במבנה הומוגני על עשרים־שלושים דונם ירקות לכל מתיישב, היתה טעות. כל הגישה היתה עקומה. אי־אפשר להשתית את המשק רק על גידולים לא יציבים. אחר־כך נטעו מטעים והביאו חממות לגידולי פרחים. גם זה לא מספיק. זה לא הולך. לא יתכן שכל הזמן נרוץ לסוכנות ונבקש כסף. מה זה פה, מושבות הברון? אני לא כועס על הטעויות שנעשו בתחילת הדרך. אלא על מי שבמשך שנים לא חשב בכלל לתקן אותן."

הבקעה, אחד המשקים הקשים ביותר בארץ ליישוב וחקלאות, זועקת לעזרה. מושבים מתרוקנים. ילדים גדלים בחברה מצומצמת. בגיל תיכון הם נשלחים לפנימיות במרכז הארץ. רימונה נבו מספרת שילדי הבקעה רואים בעיר אשה בהריון ושואלים מה הבטן הגדולה הזאת. אני צוחקת, היא לא. ברור לכולם שכל משפחה ממכורה שעוזבת, כורתת את הענף עליו יושבים שאר הישובים. כדי לעצור את תהליך ההתנוונות, צריך פיתוח. עוד משפחות. כדי להביא עוד משפחות צריכים עוד אמצעי יצור. גב חזק יותר. לא תלות בחוסר היציבות של מחירי העגבניות והפרחים.

המרכז לחקר ההתיישבות הכפרית והעירונית ברחובות חקר בין השנים 1982־1980 את שורשי המשבר של מושבי בקעת הירדן ואת ניסיונות השיקום שהחלו למעשה עוד ב־1979. מימצאי המחקר "מיישבים ומתיישבים" פורסמו זה מכבר, ותמונת המצב כפי שמצטיירת היום היא רק המשך לתמונה שהעלו החוקרים. במסקנותיהם הם גם מסבירים מדוע. תכנית השיקום, כפי שנבדקה על־ידם, זכתה לביצוע חלקי בלבד. המרכיבים העיקריים שלה לא הוצאו אל הפועל בשלמותם או בחלקם. לדעתם, ההצלחה היתה מוגבלת גם לו זכתה התכנית לביצוע מלא, שכן היא לא תאמה את אופייה ויכולתה של החטיבה להתיישבות של הסוכנות שהיתה צריכה להפעיל את התכנית. קל וחומר, התכנית לא הותאמה לתכונות היישובים והמתיישבים בבקעה ולא סיפקה תשובה הולמת לבעיותיהם.

בבניין האיחוד החקלאי בתל־אביב – שם הגו את רעיון הקמת היישובים בגב ההר של הבקעה – מסרבים להגיב. בסוכנות מעדיפים לעבור בשתיקה על העבר, רוצים לפתוח מהר דף חדש. לניסים זווילי, ראש חטיבת ההתיישבות בסוכנות, ברור שבלי פיתוח אפשר כבר עכשיו לנפנף את מושבי הבקעה לשלום. כדי לפתח צריך כסף מהממשלה, שתספוג את חובות המושבים, ואז תשחרר את כספי החטיבה להתיישבות לפיתוח. יש תכניות: להוציא עשירית מהמתיישבים ממעגל הייצור החקלאי; לפרוש את חובות המושבים על עשר שנים; לתת קרדיט גדול יותר לראש היהודי שימציא פטנטים לגידולים חקלאיים חדשניים בבקעה. כל זה מצוי בתכנית שהוגשה לממשלה וטרם אושרה. מצד שני, מסתייג זווילי, „צורת החיים שאנחנו מנסים לקיים במושבים לא יכולה להיות מבוססת על כפייה אידיאולוגית. הגעתי למסקנה שאם ננסה לכפות ערך אידיאולוגי, הם כבר ימצאו דרך לקעקע אותו מבפנים. מושב זו תפישת עולם, ואין לי שום עניין לכפות אותה."

אי־פרופו תפישת עולם. כשהגיעו ילדי מושב פצאל למצוות, אחת ממשימות הבר־מצווה שהוטלו עליהם היתה גידול דונם אבטיחים. הגידול הצליח והיה רווח. כששאלו את הילדים מה הם רוצים לעשות בכסף, התעורר ויכוח. חלק טענו שכדאי להשאיר את הכסף בקופת המושב כיוון שהריבית דופקת. אחרים תבעו להוציא מיד את הכסף כיוון שאירגון הקניות עלול להתמוטט.

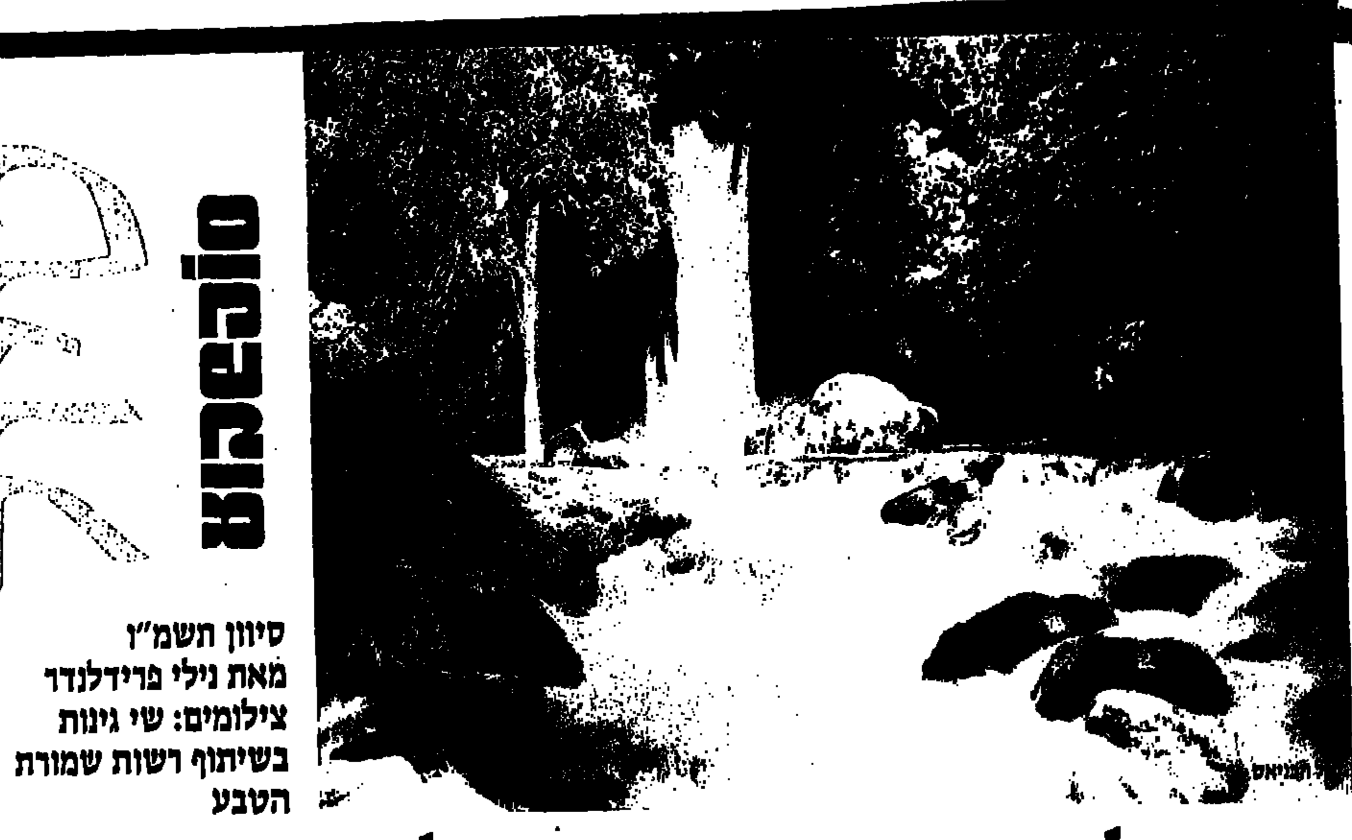
פעם היו קונים להם כדורגל.

מיכל קפרא

סופשבוע

טיול

סיוון תשמ"ן
מאת נילי פרידלנדר
צילומים: שי גינות
בשיתוף רשות שמורת הטבע

37. אל הבניאס הוא נחל חרמון

בין החרמון לבניאס עוד אפשר לתפוש את הזנב של האביב ולהיכנס לקיץ על פלגי מים.

בשמורת הבניאס, נחל חרמון, אפשר לבלות יום שלם, בטיולים ובשחיה. הגליל העליון מלא בתי הארחה בקיבוצים, מלונות במטולה ובצפת שישמחו לארח את הנופשים הישראלים בקיץ. מי שאוהב קמפינג ולינה בבונגלוס, יוכל לעשות זאת בחורשת טל. כל מי שקיבל את ההחלטה הגורלית לרזות ולעסוק בספורט ההליכה, שהוא האופנה הכי חדשה בארצות הברית, יוכל לעשות זאת בשמורות הטבע שבארץ פלגי מים. ללכת בקיץ ליד המים, והפעם בשמורת הטבע של נחל חרמון, הוא הבניאס.

אל שמורת הבניאס מגיעים בנסיעה מיזרחה משמורת הדן. נוסעים עוד 2 ק"מ עד צומת שיאון. פונים ימינה ואחרי נסיעה של 3 ק"מ מגיעים לשמורת הבניאס. חונים בכניסה. הכניסה בתשלום ויש שירותים מסודרים ומלתחות. את מסלולי הטיולים בתוך השמורה, טיולים בני שעה, שעה וחצי, מומלץ לעשות לפני 12 בצהרים ואחרי שתיים. בשעות החמות כדאי לטבול במים בבריכת "עין חילו", או לבלות למרגלות המפל הגדול.

הטיול בשמורת הבניאס

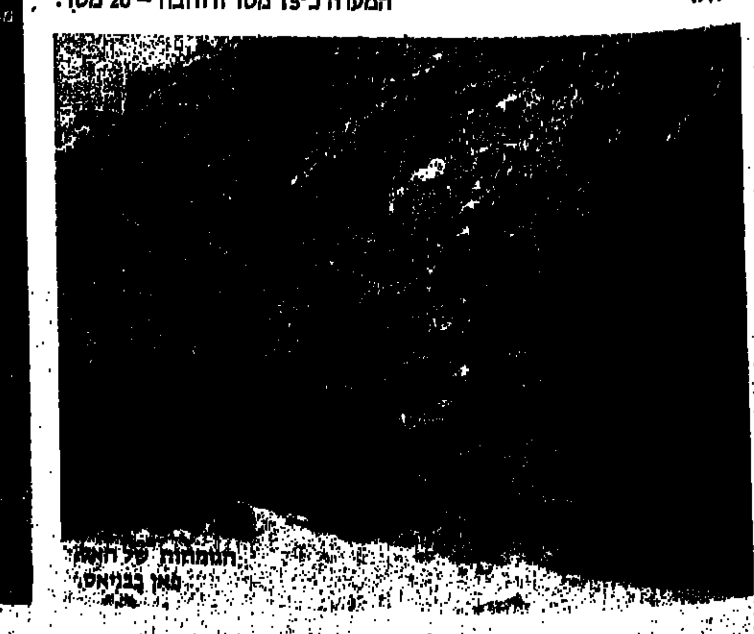
מהכניסה לשמורה עולים בשביל מדרגות רחב העוקף את בריכות מקורות הנחל, ועולה לעבר מערת הבניאס. במצוק, מימין למערה, חצובות חמש גומחות, שריד למקדש האל היווני פַּן, שנתן את שמו למקום המבורך הזה. (וגם לחליל הרועים).

במיתולוגיה היוונית משמש פַּן אל הרועים. דמותו חצי אדם וחצי תיש. רגליו, רגלי עז, זקנו, זקן תיש וקרניים לו בראשו. כמו הרועים והעיזים הוא שוכן בתוך מערות וכמו הרועים הוא חי חיי נדודים ואוהב את הנגינה ואת קול החליל. מן החורשות והמעיינות ביוון, הגיע לארץ ישראל עם הכובשים ההלניסטים, במאה השניה לפני הספירה. המיקדש שבנו לו נעלם, אך שרדו הגומחות שבהן עמדו פסל של פאן ופסל של אהובתו, נימפת החרים אֶקו ובעברית – הֵד. בָּניאס, השם הערבי של המקום, שימר את השם היווני פָּניאס. בתוך הגומחות עדיין שרדו כתובות יווניות המזכירות את הנימפה והאל אוהב המוסיקה. ממשיכים בשביל אל המערה הגדולה הפעורה במצוק. אם יש מזל, פוגשים כאן שפני סלע הרובצים על מפולות הסלעים. היו כאן הרבה רעידות אדמה ובנבכי המערה מקננות יונים. גובה המערה כ־15 מטר ורוחבה – 20 מטר.

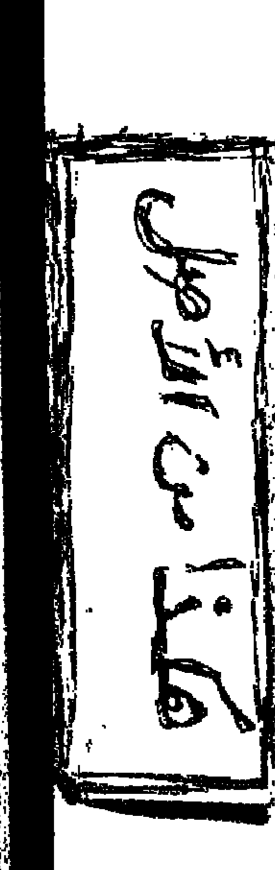
עץ תאנה גדול ויפה צומח בפתח המערה. מעליה, שביל היורד ממבצר נמרוד בתוך חורש טבעי צפוף של אלונים מצויים ואלה ארצישראלית. בימי קדם נבע הנחל מהמערה, ועתה הוא נובע למרגלותיה. מפולת ענקית חוסמת כיום את מוצא המים מקרקעית המערה.

הולכים בשביל נוח לכיוון מערב, דרום־מערב. השביל עולה למדרגה במצוק, ולבית קטן עם כיפה לבנה. קיברו של נבי חַ'אדֶר ("הירוק") הוא אליהו הנביא. במרחק כמה עשרות מטרים מן המערה, יש שרידים של המיבנים הכי עתיקים בבניאס, שמשך אליו מתישבים בכל התקופות. החוקרים משערים שאלה שרידים של ההיכל שבנה כאן המלך הורדוס (73 לפני ספירת הנוצרים עד 4 אחרי הספירה).◀

הגומחות של האל פאן בבניאס

נשים שוטפות חיטה
בארץ ירדן וחרמונים
צילמה: שי גינות, רשות שמורות הטבע

סובבוב

(המשך)
יוספוס פלוויוס כותב שהיה זה היכל שיש לבן.

מבט ממעוף הציפור על מקור הב־ניאס, הבריכות והחורשות. חוזרים ויורדים אל מערכת הבריכות, באיזור הנביעה של הנחל. לשתות מים מה־מעיינות. לאורך הבריכות עובר שביל נוח המגיע לאחר 150 מטר אל גשר ברזל ועץ המוליך למיסעדה באתר.

אבל הטיול נימשך הלאה בשביל רחב ונוח לאורך הגדה הצפונית של הנחל. לאחר כמה עשרות מטרים מתעקל הנחל לדרום מערב, אל הגשר שעל הכביש, ואילו השביל ממשיך מערבה. לאחר כמאה מטר נפתח מי־מין לנו מבט צפונה: שלוחות החרמון המיוער, פיסגת הר רמתא ושער הע־מק של נחל שיאון הוא ואדי עסל שפרוש שמו בערבית – נחל הדבש.

הולכים עוד כמאה מטר מערבה. מכאן יורד השביל במדרגות אבן אל מתחת גשר הבטון שעליו עובר כביש קרית שמונה־בניאס. הגשר ניבנה על אפיק נחל נמרוד, היורד ממבצר נמ־רוד. במרחק 150 מכאן, במעלה הא־פיק, נובע מעיין איתן המספק זרימה קבועה לנחל. לאורכה, צומחים עצי ערבה, תאנה, ער אציל (עלי דפנה), והקיסוסית מטפסת עליהם. עוברים מתחת לגשר הבטון. כעבור עשרה מטרים עובר השביל תחת גשר עתיק העובר בקשת יפה מעל למפגש הנח־לים סער־בניאס. גשר רומי מקורי בנוי מאבנים מסותתות וגדולות. חלקו הפ־נימי מצופה בנטף מעיינות. מתיקרת הגשר תלוים נטיפים קטנים ויפים שנוצרו במשך שנים רבות מהמישקע הגירני של מי המעיינות. חוצים את הבניאס ומשמאל לשביל – מגדל צלבני גבוה. המגדל שלט על גשר המעבר היחידי לבניאס, ובעת צרה ני־תן היה לחסום באמצעותו את הכני־סה למצודה הצלבנית.

השביל נמשך לאורך הגדה המיזר־חית מתחת לעצי דולב גדולים ויפים. הולכים עוד עשרות מטרים ועוברים מתחת למיתקן שסיפק חשמל, בכוח המים, למחנה הצבאי הסורי שהיה בבניאס עד 1967.

- **אל הפיתות בטחנת הקמח**

מכאן עולה השביל במדרגות של אבן אל טחנת מטרוף.

כאן רואים את טחנת הקמח היחי־דה בישראל, שעדיין פועלת בכוח המים.

המים יורדים אל הטחנה באמה המסתעפת מנחל חרמון, סמוך למסע־דה, ומגיעה אל גג הטחנה. מהגג נופ־לים המים אל המרתף ומניעים שני גלגלים הקשורים אל אבני הריחיים. תושבי הכפרים הדרוזים על החר־מון, מסעדה ועין־קיניה באים לטחון כאן את תבואתם. עתה, עונת קציר תיטים למרגלות החרמון. ליד הטחנה יש מאפיה ואם המשפחה החיה כאן אופה פיתות דקות וגדולות. הפיתות האמיתיות.

לא להחמיץ את האשד שבפינה. תחת הטחנה, בסבך הצמחיה, נופ־לים מימיו של אחד הפלגים מגובה ארבעה מטר. שביל עוקף מגיע אל האשד הזה וחוזר אל השביל הראשי כעבור 30 מטר.

עכשיו יורד השביל תחת עצי צפצפה, אגוז המלך ולימון. במקביל לשביל, תעלת מים הצונחת במפלים מלאכותיים קטנים על פני הטראסות החקלאיות. ממזרח להם יש קטע שהשתמר מחומת בניאס הצלבנית.

במרחק 200 מטר מטחנת מטרוף מתפצל השביל.

שביל אחד יורד אל גשר נהר הבני־אס וחוצה אותו לעבר בריכת השחיה שהתקינו כאן לטובת קציני צבא סו־ריה במימי „המעיין המתוק" – עין חילו. על המשכו של השביל בטיול השני המוביל גם לבריכה ולמפל הבני־אס.

השביל, שבו מסתיים טיול זה, פו־נה שמאלה ועולה על כביש אספלט שלאורכו שורת ברושים. בהמשך הו־פך הכביש לשביל עפר כבוש ולאחר 150 מטר מגיע אל מתחת גשר־ביילי עליו עובר הכביש הראשי, מהבניאס לכפר מסעדה. בקצהו האחד נשען הגשר על מגדל פינתי של חומת בני־אס הצלבנית. תחתיו מונחים שרידי גשר בטון שהסורים פוצצו בנסיגתם מהבניאס ביוני 1967.

מכאן עולה השביל במדרגות־עץ אל גזע אדיר של דולב. השביל עוקף את המגדל הצלבני וממשיך מזרחה, על הגדה הצפונית של נחל סער. לא־חר שהוא עובר כמה עשרות מטרים בסבך של דולבים, צפצפות, תאנים, הרדופים ושיחי פטל, מגיע השביל לטחנת קמח הרוסה. מהטחנה עולים במדרגות על חורבות החומה הצלב־נית, אל רחבת הקבר של שייח סידי איברהים, שהיה האחראי על המידות והמישקולות בשוק של בניאס בימי השילטון התורכי. זהו מיבנה קבורה כיפתי הבנוי סביב עץ אלון־תבור זקן.

מימין רואים את בית־השער שב־חומת בניאס הצלבנית. זהו השריד המרשים ביותר שנותר מהמצודה. הוא בנוי אבנים גדולות ומסותתות. גובהו של החדר כ־7 מטר ועובי קירו־תיו כ־2 מטר. מעל לפתח הדרומי קבועה בקיר כתובת ערבית מסוגננת, חרותה על לוח של אבן גיר. החדר השמאלי שימש כבית תפילה מוסל־מי. זאת רואים עפ"י ה„מחרב", הגומ־חה בקיר הפונה דרומה, לעבר מכה.

אמת המים היורדת מהבניאס זור־מת מתחת לריצפת בית השער. מכאן ממשיך השביל צפונה בתעלה חפורה וחצובה ברוחב 8 מטר לערך, המלווה את חומת המצודה. בפינה הצפונית של החומה יש בית סורי גדול ויפה. וממש מעבר לכביש – מגרש חניה של השמורה.

- **אל הבריכה והמפל**

לקחת בגד ים ומגבת, גם שמן שי־זוף. הולכים לטחנת הקמח מטרוף שעל שפת הבניאס. איך מגיעים? כמו בטיול הקודם או כך: הולכים ממיסע־דת הבניאס לאורך תעלת המים עד שהיא תוצה את הכביש הראשי. ממ־שיכים עם הכביש הראשי דרומה כ־50 מטר ואז פונים מערבה, לפי השי־לט, אל טחנת הקמח, לאורך תעלת המים. קונים פיתות טריות, לאחרי השחיה בבריכה. הולכים בשביל שעו־בר דרך טראסות חקלאיות, נטועות עצי אגוז, לימון וצפצפה. השביל עו־בר אל הגדה המיזרחית של הנחל.

מהטחנה עד לגשר עץ הולכים כ־250 מטר. זרימת מים חזקה באפיק שרוח־בו כעשרה מטר. לאורכו, חורשות של דולבים, צפצפות, ערבות, תאנים, שי־חי פטל, מליסה ונענע. עוברים על גשר העץ לשביל רחב על הגדה הימ־נית, בגובה 5 מטר מעל המים. לאחר 200 מטר מגיע השביל ל„בריכת הק־צינים" היא בריכת המעיין המתוק – עין חילו. מעיין עשיר שמימיו מתו־קים וחומם נע בין 19 ל־21 מעלות. הבריכה מוקפת צפצפות וערבות, תא־נים, קנה ופטל. קצת קר בכניסה אבל כשמתרגלים זה תענוג. מהשחיה במים הרעננים והנקיים האלה יוצאים כמו חדשים! ליד בריכת עין חילו עו־בר השביל על גשר עץ ארוך אל הגדה השמאלית (הדרומית) של הבניאס. אורך הגשר כ־20 מטר והוא נישען על עץ דולב גדול אחרי הגשר, השביל מיתפצל לשניים. השביל הראשי ממ־שיך במורד הבניאס לעבר טחנות קמח נטושות ולמפל הגדול. מגיעים להתפצלות שלושה שבילים. השביל העיקרי סמוך לנחל. השני נימשך שמאלה ממנו והשביל השלישי חוצה את הפלג העיקרי של הבניאס בתוך סבך צומח ויפה. הולכים בשביל השי־לישי ועוברים בדרך ליד שתי הטח־נות הנטושות. השבילים חוצים את תוואי צינור הנפט („טאפליין") והשי־ביל הראשי יורד במעקף גדול ובעקל־תונים (סרפנטינות) אל הבריכה בתח־תית המפל. בתחתית הירידה מיסתעף השביל לשניים.

- השביל הראשי ממשיך במורד הפלג כ־200 מטר, פונה לגדה המער־בית, על גשר, עם מראה יפה וחוזר במעלה הגדה עד תחתית המפל.
- השביל השני יורד ישירות אל הבריכה שבתחתית המפל.

דגי שמך מהדן אל הצלחת

בשורה מצפון על מסעדה חדשה, שבה אפשר לשכשך בבריכות מים טבעיות ולאכול פורלים, הלא הם דגי השמך, ישר ממימי פלגי הדן הקרים. רק בגליל העליון יש תענוגות כאלה.

והדרך לשם עוברת בקרית שמונה.

אחרי קרית שמונה פונים מזרחה, ימינה, בצומת המצודות. מאה מטר אחר הפניה לקיבוץ הגושרים יש פניה שמאלה, צפונה, בכביש משובש בין מטעי אבוקדו ירוקים אל מיסעדת דג מהדן. אצל יוקי אבישי יושבים על אי בין עצי ערבה, משכשכים בבריכות מים טבעיות ותחפריט על טהרת תוצרת הגליל העליון: דגי שמך מפלגי הדן, פטריות יער מכפר בלום ומיץ תפוחים מקרית שמונה. הדרכה והכוונה לפינות החמד הקרובות, תקבלו במיסעדה. פתוח מ־11 בבוקר עד 12 בלילה. שיכשוך בבריכות הטבעיות. טלפון 069־49251 אצל יוקי אבישי.

טיול מפורט לאורך התצבאני נביא בהמשך הקיץ. מסלולים בשמורת דן הבאנו בטיול 23).

- שמורת הבניאס, פתוחה כל יום מ־8 עד 4. הכניסה בתש־לום, 3.1 שקל למבו־גר, 65 אגורות לילד. אותן שעות פתיחה ודמי כניסה בשמורת הדן.
- חורשת טל – חור־שת של אלונים עתי־קים ובה דשאים, אגם ופלגי מים. גן לאומי. מזון וחניון ללינת לילה. טל 069־42360, 069־40400.

שטח פרטי

רמי כרמי

אדריכל

אינני מסכים עם הדעה שאדריכל הוא דיקטטור המכתיב לאנשים איך לחיות. הקליינט – מוסד או אדם פרטי – נכנס לך לעצמות בתהליך העבודה. בפיסול, ציור או מוסיקה לא מבקשים שתזיז משפט שמאלה או ימינה, שתשנה. אפילו האדריכלים הגדולים ביותר לא בנו יותר מ־30% ממה שתיכננו. השאר נשאר אולי בספרים. אבל זה לא כמו פרטיטורה שאפשר לבצעה בעוד שלושה דורות. וזה מתסכל. אדריכל צריך להיות מאד מאוהב במקצוע, וחצי משוגע, כמו סולל כבישים בגדוד העבודה, אחרת לא יחזיק מעמד. הקיום שלי, מתבטא רק במה שאני עושה ועם השנים אני מתורה יותר עם עצמי ופחות עם אחרים ודרך המקצוע, מתקרב לעצמי יותר ויותר.

כשאדם מתקרב לעצמו, כוח הריכוז מתגבר, זה טיול פנימי אל תוך האישיות שניזון מהעולם החיצוני. המאבק המקצועי נהיה יותר אכזרי כי החברה יותר מחושבת וקרה, חברה שאיבדה את האוטופיה ולא מוכנה לכזבז מאמצים וכוחות על חלום. מי שהלך לייבש ביצות לא עשה חשוב בלכלי ומי שעשה את חזית גימנסיה הרצליה, מערכת הקריטריונים שלו היתה שונה מהיום. הפסל הישראלי הכי אהוב עלי הוא דנציגר, שבאמנותו חי את המקום. מרבה אלי מה שביצירתו נושבת רוח המקום, לא בצורה קרתנית או כבדה וסנטימנטלית אלא בסגנון ת"א הקטנה, היה חשמש, החול והיובש. אוהב מוסיקה ספרדית, חצוצרה שמנגנת כמו ביום חמסין. למרות שכצבר יש לי נטיות פשטניות, אוהב לחשוב דואליות. למשל שמה שעושה את הנוף המדברי של ירושלים זה המים, שחרצו ברכים, שהאבן הצרובה היא כעצם ים קפוא, שהחולות הנודדים עליהם נבנתה ת"א עשויים ממשהו מוצק שנסחף והפך לחול.

במשך היום צריך לנסות ולהעביר חלק מזה למציאות בתנאים הקשים של תעשיית הבניין הישראלית ומהמלחמה הזאת אני חוזר הביתה שבור כליו והבית לא נותן אלא לאסוף את התחלות ולבנות מחדש, לאגור כוח כדי לשוב למלחמה. אני מאד אוהב את באך כי המוסיקה שלו בנויה כמו בנין, כל המי־

בן 54, נשוי (פעם שלישית) אב לשלושה ילדים, למד [illegible]

אברי מסתדרים בתוך המיבנה הזה ואני מרגיש בבית. אני אוהב מוסיקה, עד המודרנית. כשאני מגיע ל־12 טונימאני עומד בפתח, רגל אחת בפנים והשניה נשארת בחוץ. אוהב ג'אז, חצוצרה וקלרינט. היום כבר לא קורא רומנים. מתרכז בפילוסופיה של המקצוע, מיתולוגיה, אמנות, לא מרבה לקרוא שירה. הצד הויזואלי שלי חזק יותר מהמילולי, מעדיף לתכנן חמישה בתים מאשר לכתוב מאמר.

טלוויזיה אני רואה כמו מניאק, זה ה"סוויטש" בין המשרד לבית. לפעמים הטלוויזיה מכניסה את החיים בדלת האחורית. ראיתי תכנית על מוכר גלידה שהעיריה לקחה את רשיונו ואין לו ממה להתקיים. כשתיכננתי את בנין בית המשפט העליון חשבתי עליו. הוא הגיש בג"ץ והנה הוא מגיע, מיוזע ומבולבל, לבנין המהודר. יום שלם הוא מבוזן ואין לו כסף לאכול במזנון. הוא הביא מהבית סנדוויץ', עטוף בנייר עתון, ועד שלא תיכננתי את המקום בו יכול האיש לפתוח את נייר העתון ולאכול את הסנדוויץ', לא היה לי בנין.

כבר כמה שנים אני חי על פקלאות בדירה שכורה בנוה אביבים ומתכנן בית בהרצליה. בנוה אביבים הבתים שוחים בים של אספלט ומגרשי חניה וכשיורדים למטה, למקום שבו היתה צריכה להתרחש עיר, אתה במרכז. המרחק בין בית לבית גדול יותר מחלל היכל התרבות. זה לא חלל אורבני המתוכנן לבני אדם. פח המכונית היא השחקן הראשי. כדי למלא

על מה אתה מרגיש אשם? שכל הזמן אני מתנהג לא נכון. כל חיי אני הולך עם האשמה הזאת ואיתה ארד לקבר.

מה אנשים אוהבים אצלך? לא יודע למה אנשים צריכים לאהוב אותי. אני טיפוס חם אבל הדיאלוג צריך להיות מאד עמוק, לא מבוסס על הוכחות יומיומיות. אני לא אדם שיוצר סביבו הרגשת נינוחות.

מה החסרונות שלך? אינני יודע לתת הרגשה שאני מקשיב. אני מסוגר ולפעמים לא קורא נכון את המפה ודורך לאנשים על יבלות.

איזו תכונה מאפיינת אותך? עקשנות.

במה אתה מאוכזב? שלא הצלחתי לעשות שום אשה מאושרת, ולא מפני שאני מתפרפר או משהו כזה.

במה אתה גאה? בילדים שלי.

מה נמאס לך? דברים מזוייפים, העמדות פנים, אין לי זמן להתעסק ב"כאילו".

מה מוציא אותך מהכלים? קיטש, חיוכים שרק מרוחים על הפרצוף, תופעה של ראש קטן.

למי היית רוצה להחטיף סטירה? לאלה שעלו על הגדה המערבית, קילקלו את הנוף, בנו מפלצות וקיטש ומדברים בסנטימנטליות על בית לאומי.

מה משעמם אותך? כל דבר שאין בו עומק, כל דבר שטות, מזוייף.

ממה אתה מפחד? בכל פעם שאני צריך להופיע בצבור אני קצת מפחד.

מה אתה שונא? כמעט את הכל ואוהב כמעט את הכל.

מה מרגש אותך? חוץ מהמקצוע – נשים.

מה ישראלי בעיניך? המשהו הישיר, קצת מחוספס, לא שלם, לא שלו, ההפך מגלותי.

מה אתה שונא בארץ? שמאבדים את ערך העבודה, הפרופסיונליות, ההתמסרות, הרצון לעשות דברים הכי טוב שאפשר, ומחפשים קיצורי דרך, פטנטים, שייראה כאילו.

מה רצית להיות כשהיית ילד? צייר. השילוב בין החנוך הסוציאליסטי לרצון להיות אמן גרמה לכך שנהייתי ארכיטקט.

איזה ספר אתה קורא עכשיו? "השועל והקיפוד" של ישעיהו ברלין ו"המצב האנושי" של חנה ארדנט.

מהו זכרון הילדות החזק שלך? לסבי היה פנסיון בתלפיות והייתי משכים, יושב על המדרגה ורואה את השחר עולה ויורדך ממדבר יהודה ומהמחנה הבריטי בקעו צלילי חמת חלילים וחתכו את האוויר הצלול וצלליות שחורות של נשים ערביות, ולראשיהן סלים עגולים, שטוחים, עלו מהמדבר כמו בלרינות.

איזה אישיות הסטורית אתה מעריץ? מיכאלאנג'לו, אלכסנדר מוקדון, פיקאסו, בראק, ואג'נר, באך, מאטיס.

מי בעיניך אשה יפה? שיש לה אור בפנים. וגם צורת התנועה של אשה בחלל מאד חשובה לי.

מה עוד היית רוצה ללמוד? לנגן על קלרניט ואיך לבזבז זמן בצורה אלגנטית.

אילו יכולת, מה היית משנה בעצמך? הייתי רוצה שיהיה לי חוש הומור כזה שיאפשר לי, מדי פעם, לקחת את הדברים יותר קל ולצאת מעצמי.

בן איזה מזל אתה? בתולה.

נוכחות את החלל האנונימי הזה צריך להיות איב מונטאן. אשה שמתלבשת ויורדת לסופר – הופעתה לא מורגשת. אותה אשה, בסימטא בעיר העתיקה, עליה יישמעו עוד לפני שתופיע, וכשתיכנס, תמלא נוכחותה את חלל הסימטה, היא "תופיע" ותראה איך היא משתקפת בעיני אחרים, ואחרי שתעלם, יישמעו אותה מתרחשת. בעיר טובה, הרחוב הוא מיידי, יוצאים מפתח הבית והעיר קורית על המיפתן. זה לא דהרה משטנית, ממקום למקום ולראות הכל במהירות של 60 קמ"ש. אנחנו מתקרנפים. בשנים האחרונות הארכיטקטורה לא עוזרת לעשות אנשים נעימים יותר אחד לשני. חיים במזרח עם תרבות המערב, תרבות של אוהים קרים, אח, התכנסות, אגירה בתוך הבית. תרבות הים תיכונית יותר מוחצנת, לכן ביוון

עיר ים תיכונית לא יורדת לחוף כפארק אלא משכשכת רגליה בתוך הים, כמו יפו, עכו, עתלית, כמו ת"א בצעירותה. עכשיו במקום לרוץ ברוח, עם שער מתנפנף ושמלת כותנה לבנה, ת"א אוכלת דשא ומתרכבת שיכונים.

ובאיטליה נוצרו הכיכרות היפות ביותר. החוץ צריך להיות יותר ריטואלי ומעורר, מקום שנעים להיפגש בו, כמו שהיתה ת"א בימים שפיתחה את תרבות המרפסות והשדרות, אבל אנחנו מאבדים את זה.

ת"א מתקלפת, מתבלה לא יפה. מהחלום של עיר גנים דינמית על החולות לא נשאר הרבה. השימור הנוסטלגי אינו נעשה ברוח העיר שהיתה, ועלול להפוך לשמלץ. הרסני לא פחות מהבולדוזרים שהרסו את הגימנסיה, משהו בסגנון מתקתק, מצטעצע, לא אותנטי. העיר מתפוצצת, מתפשטת על השרון, אוכלת את המושבות לארוחת בוקר. את הבתים האנונימיים של רמת אביב אפשר למצוא בהרצליה ונתניה, רחובות וראשון. ובתוך העיר הלחץ גובר, מטניות, כמו ארבה, חונקות אותה. סנדלי דנוור וכל זה – זו הנשמה מלאכותית למי שקיבל התקף. אחרי שחירבנו את החוף עם בתי מלון, מנסים לכפר בפארקים ואנשים חושבים שת"א זה חיק הטבע. לפיקניק ים לא צריך פארקים, הוא מספיק חוק בלעדיהם. העיר קיבלה קומפלקס, רוצה להיות ליס עם פרחים במקום בגדי־ים. עיר ים תיכונית לא יורדת לחוף כפארק אלא משכשכת רגליה בתוך הים, כמו יפו, עכו, עתלית, כמו ת"א בצעירותה. עכשיו במקום לרוץ ברוח, עם שער מתנפנף ושמלת כותנה לבנה, ת"א אוכלת דשא ומתרכבת שיכונים.

ארכיטקטורה מפסלת חללים, לא בטון. אבל זה מקצוע איטי, כמו צ'ולנט. בית טוב הוא בית שלא ניגמר, הוא חי וכל דור יוצר בו משקע, משאיר סימנים. ואם לא נהיה כמו משוגעים עם הקח ותן וסחר מכר ותהליך מקרי, אולי נגיע לזה. בארץ סיפקנו פתרונות דיור מסחריות גדולות, לא בנינו בתים במובן של חיק, חום, תרבות. צריך להיות מחשובים של פתרון בעיות בשליפה מהמותן, להפסיק לקמט בני אדם לדיאגרמות סוציאולוגיות ולנסות לתפוס את הפן היותר אנושי, רגשי, אמנותי של המקצוע, הפן של החלום, שלא שוכח את האוטופיה, להתקיף בעיות לא רק עם עובדות אלא גם עם חזון.

חדר ערבי טיפוסי הוא 4X4 עם 4 נישות. החלון, חציו בפנים חציו בחוץ, אינו חור בקיר אלא כמה שאפשר להשאירה ריקה או לשים עציץ, כרית, לשבת בה, לאחסן בה, למלא אותה ועדיין החדר נשאר מאוורר ופתוח והאור מסונן ברכות והבוהק מהחוץ עובר בצורה הרמונית לאפלולית של הפנים. החדר אינו אנונימי, אפשר להיכנס איתו לדיאלוג. שמים בו פסנתר כנף והוא חדר מוסיקה פר אקסלנס, שמים מיטה – חדר שינה לא נורמלי, שולחן עם נרות – חדר אוכל יפהפה. הטעות הכי גדולה של הארכיטקטורה המודרנית היא תכנון דברים פונקציאונליים שיודעים להיות רק דבר אחד. כשהייתי אדריכל צעיר הושפעתי מרוחות שנשבו בעולם, רצתי אחרי חידושים. עם הגיל והנסיון אני רוצה להפוך לחלק משרשרת, לבנות דבר כמו חדר ערבי, שיהיה בו את המשהו הזה, העובר מדור לדור.

בית צריך להיות כמו רחם. אינני רוצה לפתוח את הבית עם קירות זכוכית אדירים. רוצה שהפנים יהיה פנים, הרגשת הקירירות והאפלוליות מרגיעה את העיניים והנשמה. את הקירות הייתי משאיר מטוייחים או מסויידים. קיר מסוייד הוא חי ונושם.

אני בונה בהרצליה בית משותף בסגנון ים תיכוני, מסביב לחצר משותפת, שמאפשרת לדיירים להנות מדברים שאינם יכולים להרשות לעצמם לבד, כמו בריכת שחיה גדולה, סאונה, מקום לספורט וכדומה. מיקום החדרים ביחידות מתוכנן כך שיש חדרים שקטים שמחלונותיהם לא רואים שכנים ויש אלמנטים המפתוחים לחצר הציבורית, שם יכולים הילדים לשחק ללא השגחה צמודה. חצר כזאת יכולה להיות גם חצר הרכילות, זו פונקציה מאד אנושית. ולכל משפחה גם חצר פרטית. בבית ים־תיכוני המעבר בין החוץ (הגינה) לפנים היא סוכת גפנים המסננת את האור, התריסול האידיאלי. אני רוצה חצר כמו ב"אמריקן קולוני", למשל. חצר מרוצפת ודשא לא שייך לאזור, הוא אוכל הרבה מים, כוגנוויליה, לימון, רימון, שבעת המינים, וכשחוזרים הביתה, מהמשרד הממוזג, אפשר לשבת בסוכה ולתפוס בריזה ובלילה לראות ירח וכוכבים.

בית צריך להיות כמו רחם. אינני רוצה לפתוח את הבית עם קירות זכוכית אדירים. רוצה שהפנים יהיה פנים, הרגשת הקירירות והאפלוליות מרגיעה את העיניים והנשמה. את הקירות הייתי משאיר מטוייחים או מסויידים. קיר מסוייד הוא חי ונושם. וכשחוזרים הביתה מיוזעים, האמבטיה צריכה להיות מלכותית, שלצאת מהאמבטיה יהיה כמו שדוד ראה את בת שבע. הרהיטים – פריטים בודדים ומעט מובחר, כמו פסל בחלל הבית. רוצה בית לבן, חלק, שקט, הכל בנוי בתוך הקירות, מדי פעם מוציאים ותולים משהו. קירות לא נראים לי ערומים בלי ציורים. אני אוהב את האבסטרקט הלירי של ת"א, זריצקי, סטימצקי, שטרייכמן, אבל גם אילו היה לי כסף זה לא היה הדבר הראשון שהייתי קונה. אילו יכולתי, הייתי חי בדירה ריקה, שיהיה בה רק אוויר.

ראיינה: נורית ברצקי
צילום: שמואל רחמני

פעמיים תורכי

מנחם תלמי

פוטו רצח

ל חיפה מגיעז סבאבה. שתוכה במצוות. אפשר להתייבש פה עד שמישהו עוצר לקחת אותך. אני צריך בכניסה לחיפה. על יד הבית קברות. לא, אני לא בצבא. גם לא מילואים. קיבלתי שיחרור על סעיף. זה רק בגדים כמו בצבא. הלך ברדאק עם האפסנאות, אז נשארו לי כל הבגדים, גם כן הנעליים. להגיד לך פיירז לובש אותם רק בשביל טרמפים. עובד על הנהגים יותר טוב מה שציוויל. בטח הייתי חייל. לפני עשר שנים. קרבי. ומה חשבתז פקידז אני פרצוף בשביל פקידז תגיד, אתה מה העבודה שלךז עתונאיז סלאמתאק. משהו־משהו. כותב כדורגלז בכלל לא כותב ספורטז פדיחהו אולי בתי משפט וכל הדברים האלהז תיסלאם, תיסלאםז אז תסתכל עלי עכשיו טוב. לא מזכיר לך משהוז תסתכל טוב, אולי זה יזכיר לך. נתנו את התמונה שלי בכל העתונים. כמה פעמים.

בפעם הראשונה, תיכף איך שעצרו אותי. נתנו תמונה עם חמדים. רואים אותי רב"ט. עכשיו תביט עלי טוב. אולי יזכיר לך. אחר כך נתנו את התמונה שלי עוד כמה פעמים, פעם לבד, אחר כך עם אסתר. על הים בנהריה. בגד ים שני חלקים. איזה גוף היה להז איזה בונבונים היתה שמה לנו בעינימז שהיתה הולכת בים, היו משתגעים כולם עליה. תאמין לי, מסתכלים עליה ולא צריכים בטריה בשביל להידלק. מה לעשות. נולדה קלף הפוך. היתה חברה שלי. תאמין לי, אם היתה חיה עכשיו, היינו מתחתנים והכל היה פיקס. בחורה טובה היתה. לא מבין איך בא לה ללכלך. אולי מהגורל שלה, מהקלף ההפוך. אתה נולד עם קלף הפוך, לא יעזור לך שום דבר. הכל סגור עליך. בזמן שהביאו אותי להארכת מעצר, כל העתונים נתנו את התמונה שלנו על הים בנהריה. אני ואסתר. ובעתון נשים אחד נתנו אותה יותר מחצי עמוד, בבגד ים. וואללה, אתה משוגע, אמר לי הסמל של חדר המעצר, לא היה חבל לשרוף כזאת בחורה יפה עם כזה גוף משגעז אמרתי לו, אכלה את הכבוד שלי, אכלתי את החיים שלה. כשבאו לעצור אותי, לא עשיתי דאווינים. אם עשית משהו ואתה גבר, אתה לא בורח משום דבר. שאלו אולי אתה יודע מי שרף את החברה שלך אסתר. אמרתי, בטח שאני יודע. יאללה, אמרו תתן כבר את הקטע שלך. אמרתי, אני שרפתי אותה. שמו לי ברזלים על הידיים, לקחו אותי למשטרת הקישון. איך שהתחיל המשפט העורך דין שלי אמר לשופט הכי טוב שיקחו אותי הסתכלות. השופט שאל את התובע מה אתה אומרז אין התנגדות, אמר התובע. אז לקחו אותי הסתכלות. עשר שנים הם מסתכלים עלי, אני מסתכל עליהם. עכשיו גומרים להסתכל. גם נותנים לי כבר חופשות גדולות. גם כן סידרו לי עבודה. במחסן ניירות של דפוס. כל היום אני בחוץ, בעבודה. בערב חוזר. גם כן מרוויח כסף. לשייגמר השיקום שלי, הם אומרים, ויקבלו אותי קבוע בעבודה במחסן ניירות, אני כבר לא יהיה צריך לחזור בערב.

ת סתכל טוב. לא זוכר אותי מהתמונות בעתוןז היה כתוב שם חייל שרף את החברה שלו ומלמטה נתנו את התמונה שלי ושל אסתר על הים בנהריה. תסתכל על הפנים שלי. רק על הפנים. למה שבראש לא נשארו אצלי הרבה שערות. נפלו. מהתרופות נפלו, מהבומבות חשמל שהיו מכניסים לי במוח נפלו. לפני זה היה לי ראש מלא שערות. עם תסרוקת סטייל אלוויס פרסלי. יאללה, הלכו השערות היפות. שיהיה כפרה. מהתרופות. עשר שנים דוחפים לך תרופות, כל תרופה פגז. אז זה עושה משהו גם כן לשערות. בהתחלה לא רציתי לקחת את התרופות שלהם אז הם היו עולים עלי שלושה ביחד, קושרים לי את הידיים ומכניסים לי את התרופות עם מקל קטן של עץ. חשמלים בראש גם כן היו נותנים לי. אתה, פעם נתנו לך חשמל בראשז שלא תדע מזה. לי נתנו הרבה פעמים. זה נכנס לך בראש כמו חודר־שריון. מפוצץ לך את המוח חתיכות. אני הייתי צועק לא רוצה חשמל, לא רוצה חשמל, אבל הבניזונות היו מפוצצים לי אותו ישר לתוך המוח. שבוע אתה חולה מזה אחר כך. ואיך שאתה נהיה חזרה בסדר באים הבניזונות, קושרים אותך ומפוצצים לך עוד בומבה אחת לתוך המוח. כל פעם ששמעון התימני היה מחפש אותי הייתי יודע שהם הולכים שוב פעם להכניס לי בומבה בתוך המוח. הייתי אומר לו, אולי אתם עוזבים אותי כבר, לא מספיק לכם עם זהז והוא היה אומר לי, יאללה, תבוא יא מופרע, תבוא כבר, תיקח את השבועית שלך, אולי זה יוציא לך את השדים

(המשך בעמוד הבא)

בהתחלה לא רציתי לקחת את התרופות שלהם אז הם היו עולים עלי שלושה ביחד, קושרים לי את הידיים ומכניסים לי את התרופות עם מקל קטן של עץ. חשמלים בראש גם כן היו נותנים לי. לי נתנו הרבה פעמים. זה נכנס לך בראש כמו חודר־שריון. מפוצץ לך את המוח חתיכות.

היא סיפרה לי את החיים שלה ברוסיה. ואיך התחילה לקבל את הקריזות שלה. שאלה אותי למה שרפתי את אסתר. סיפרתי לה הכל. בלי בעיות. חופשי על השולחן. ד"ר אלנבוגן תמיד אומר לא להחזיק דברים בתוך הבטן. להוציא הכל החוצה.

(המשך מהעמוד הקודם)

מתוך הדם. בחייך, תעזבו אותי, הייתי אומר לו, אין לי שדים בדם. מה אין לך שדים בדם? היה אומר, יש לך שדים בדם וגם עוזרעין בבטן. מי ששורף את החברה כאילו היתה חתיכת עץ, כל השדים יושבים לו בדם, גם כן בתוך המוח. אני הייתי בורח, אבל הם היו תופשים אותי. מה אתה יודע כמה חזקים אלה. היו תופשים אותי כמו שתופשים ילד קטן, קושרים אותי למיטה, מביאים את האלקטרודות, מחברים לי על הראש. כולם זזים הצידה, הרופא אומר להם עכשיו בסדר, לוחצים על הכפתור חשמל ומכניסים לי את הפגז השבועי. זה היה רק בזמן הראשון. אחר כך הפסיקו עם זה. גמרו בכלל עם הענין של החשמל. עכשיו נותנים לי רק כדורים. גם כן לא הרבה. פעמיים ביום. לא עושה להם מזה בעיות. בא לבד לקחת. ירצו שאני יבלע להם מסמרים, אני יבלע. רק שלא יתנו בומבות של חשמל. סיגריה אין לך, אהז

איך עצרו אותי והכלז היה כתוב בעתונים. אתה לא זוכרז אז אני יגיד לך. היום זה בדיוק עשר שנים. באתי אצלה בערב. לא היתה בבית. נכנסתי לחדר שלה דרך העץ. לא הדלקתי את החשמל. ישבתי בחושך, פתחתי את הראדיו בשקט, עישנתי סיגריות וכל הזמן חשבתי מה עושה המלעונה עכשיו. אולי באותו ערב באמת ישבו לי השדים בתוך הדם, שיגעו אותי. בשתיים בלילה באה. מה אני יגיד לך, נבהלה. לא האמינה שתמצא אותי בתדר שלה. מה אתה עושה פהז מאיפה נכנסתז מה חשוב מאיפה נכנסתי, אני אומר לה, חשוב שאני פה. בשביל מה באתז באתי, אני אומר לה, בשביל להרים את הכבוד שלי. את הפלת אותו, את ליכלכת אותו, את תנקי אותו. אמרה לי, תלך מפה או שאני קוראת את המשטרה. על הקטן של מזרחי המשטרה, אני אומר לה. עכשיו תבואי לפה, נראה מה אני עושה לך. אולי ג'קוזי של מי אש על הפרצוף שלך. את יותר מדי יפה את. בואי יותר קרוב עינים שלי, אולי אני מכניס לך בומבה בבטן, את האמא של הבומבות אני מכניס לך. תתני לי את הכבוד שלי, אני אומר לה, או שתתחתמי אצלי ציוד, ימצאו אותך בחול של הים עם זבובים בתוך העינים הסגורות שלך. מה את חשבת שככה תזרקי אותי, כמו כוס של פלאסטיק שגמרו לשתות אותהז את בינת־אל־מלעון, אמרתי לה, שרפת לי את הכבוד ועכשיו אני שורף לך את הנשמה השחורה שלך.

מה אני יגיד לך, באותו הזמן הייתי מרגיש את הסעיף איך הוא מתפוצץ לי בתוך הראש. אז אתה לא זוכר אותי מהתמונות בעתוןז נתנו דווקא הרבה. לא חשוב. הכנסתי לה בומבה אחת בפרצוף. אחר כך הכנסתי לה כמה בומבות בבטן. היא שכבה על הרצפה, לא זזה, לא יכלה לנשום. את נולדת קלף הפוך, אמרתי לה, קלף הפוך לא משחק, צריך לשרוף אותו. הלכתי למרפסת של המטבח. הבאתי נפט. הוצאתי אותה בחצר. הדלקתי עם חתיכת עתון. חזרתי למתנה. הלכתי לישון. בבוקר הגיעו לעצור אותי. השופט אמר, תקחו את המניאק הסתכלות. הוא לא אמר מניאק, אבל בטח ככה חשב.

אתה לא מעשן, ההז אין לך סיגריה עליךז לא נעשה מזה עניין. אני כבר יקנה בחיפה. אז לקחו אותי הסתכלות. אחר כך לקחו אותי עוד פעם לבית המשפט. לא זוכר מה היה שם. החזירו אותי עוד פעם הסתכלות. וככה אני כבר עשר שנים אצלם. אבל עכשיו אני גומר עם זה. הד"ר אלנבוגן אמר לי, בקיץ אני חושב אתה כבר לא תהיה אצלנו. בנאדם עלא־כייפאק הרופא הזה. ראש טוב יש לו. פעם, כשתפשו אותי עם סוניה, הרוסיה הזאת, שתמיד יש לה פרח בתוך חשערות, במחסן של הכביסה תפשו אותנו, והעיראקי הזה, מהמשמרת לילה, התחיל לעשות ענינים. אז תיכף בבוקר ד"ר אלנבוגן אמר לו תרד מזה, טובז זה לא העניין שלך מה שהם עשו שם. ראש טוב הד"ר הזה.

לפני חמש שנים. אולי לפני שש. לא זוכר בדיוק. בפסח. עשו סדר בשביל אלה שלא הלכו הביתה. אחרי שגמרנו לשיר את כל השירים ואחרי שחילקו את התרופות אומרת לי הרוסיה, תשמע חמן, הרמתי בשקט שני בקבוקים של יין, שמתי אותם במחסן כביסה. תיקח אתי ראשז אמרתי לה, הולך. איך שכולם הלכו לישון באתי במחסן כביסה. הרוסיה חיכתה שם. ישבנו בחושך. פתחנו את היין. שתינו. צחקנו בשקט. דיברנו בשקט. מה אני יגיד לךז בא לנו ראש טוב. היא סיפרה לי את החיים שלה ברוסיה. ואיך התחילה לקבל את הקריזות שלה. שאלה אותי למה שרפתי את אסתר. סיפרתי לה הכל. בלי בעיות. חופשי על השולחן. ד"ר אלנבוגן תמיד אומר לא להחזיק דברים בתוך הבטן. להוציא הכל החוצה. איך הוא אומרז תדבר חביבי ותתרוקן, תדבר ותתנקה. אז סיפרתי והתנקיתי. גם כן סיפרתי לה איך הכרתי את אסתר, איך היינו מכייפים עד שהיא שרפה לי את הכבוד ואני שרפתי אותה. פתאום היא שואלת אותי, אתה יודע מי אניז בטח שאני יודע. נו, אז תגיד מיז סוניה הרוסיה, אני אומר לה. זה נכון, היא אומרת, אבל עכשיו פה אני אסתר שלך, הבחורה ששרפת אותה, לפני ששרפת אותה. תפסיקי עם הפדיחות, אני אומר לה. תשמע מה שאני אומרת לך, היא אומרת, אני עכשיו לא סוניה. אני אסתר. עוד לפני ששרפת אותה. תנסה, תראה בעצמך. אולי הייתי קצת מסטול מהיין, יחד עם הכדורים. אבל פתאום ראיתי שהיא אולי צודקת. פתאום היתה אסתר כמו בזמן שהיינו ביחד בנהריה.

לא קרה לך אף פעם דבר כזה עם בחורהז פתאום היא נהיית לך מישהי אחרת. ככה זה היה לי עם הרוסיה, במחסן כביסה, אפילו שהיא היתה קצת מבוגרת. יש חושך, היא אמרה לי, אבל תסתכל עלי חזק. הנה אני מורידה את השמלה. עכשיו זה לא בדיוק כמו בגד ים שני חלקיםז זה לא כמו הבחורה ששרפת אותהז וואללה, את צודקת, אני אומר לה. אבל עכשיו אני הבחורה הזאת לפני ששרפת אותה. אל תגיד סוניה. תגיד אסתר. יופי. תגיד עוד פעם. כן, אסתר. לא להאמין איך נכנס לי בראש שהיא באמת אסתר. שאלתי אותה, תגידי, זה היה כואב לך בזמן שאני שרפתי אותךז היית כועסת עליז אז היא אומרת לי, זה היה כואב, אבל אין דבר ואני לא כעסתי עליך למה שאהבתי אותך ואם אתה אוהב מישהו, איך אתה יכול לכעוס עליוז שגעון איך היא דיברה אתי הרוסיה הזאת בתוך התושך של המחסן בגדים. אחר כך היא אמרה לי, עכשיו תבוא יותר קרוב, תיקח אותי. אני אסתר, אני אסתר. בגד ים. שני חלקים. תראה כמה אני רזה, כמה אני צעירה, איך אני יפה. אחרי כמה זמן נכנס התורן של המשמרת, הבנזונה הזה, העיראקי. חיפש אותנו כל הזמן עד שמצא. תפש עצבים, התחיל לצעוק, יאללה תתלבשו, גם כן התחיל לקלל. אחר כך הכניס אותי בבידוד. רצה לעשות מזה ענין. אבל בבוקר הגיע הד"ר אלנבוגן, אמר לו יאללה תרד מזה, זה לא העניין שלך. יש לו ראש טוב לדופא הזה. תאמין לי, מה שהוא אומר, אני עושה. ישבתי אצלו בחדר, שתינו קפה, דיברנו. לא איכפת לי מה שעשיתם, אמר לי, אבל בפעם אחרת אולי תזכור שאתה בן עשרים וכמה והיא כבר אשה מבוגרת, יכולה להיות הסבתא שלך. תאמין לי דוקטור, אני אומר לו, שם, במחסן כביסה, היא לא היתה מבוגרת, לא היתה שמנה. היא בכלל לא היתה סוניה הרוסיה. אשכרה, היא היתה אסתר. אז מה הוא אומר ליז אם היא היתה אסתר ולא הרוסיה, הוא אומר לי, אז זה כבר משהו אחר. תשכח ממה שאמרתי לך על הגיל שלה והכל. תגיד בעצמך איזה ראש טוב יש לו לרופא הזה.

לא, אני לא צריך בתוך חיפה. אם לא איכפת לך, תוריד אותי בשער של הבית־קברות. על יד המוכר פרחים. אני כל שנה בא פה. קונה כמה פרחים, הולך לשים על הקבר של אסתר. בדיוק ביום ששרפתי אותה. והיום זה עשר שנים בדיוק. היום היא תקבל אצלי הרבה פרחים על הקבר. עשר שנים לא הולך ברגל. שרפה לי את הכבוד המלעונה, אז שרפתי אותה. לא אשמה. בטח נולדה קלף הפוך. ■

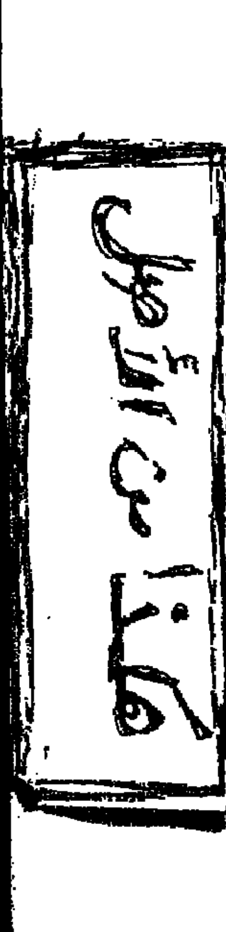
רואים אמריקה

זה כבר לא מותרות של יחידי סגולה. אנטנות צלחת שוברות את המונופול של רשות השידור וקולטות שידורי טלוויזיה מהעולם דרך לוויינים. צביקה גולוד דוחף את השיגעון הזה מהרצליה. יש כבר תעשיה וגם מתחרים. התענוג עולה כמו שני וידאו.

מאת אורית הראל
צילומים: שמואל רחמני

צלחת זה לא רק פורצלן. צלחת זה גם העולם בעשרים אינטש בסלון שלך, ויש מי שאומר שצלחת זו סתם אנטנה הקולטת שידורי טלוויזיה מלוויינים, ממוסקווה דרך ניו־יורק, ומסידני עד טוקיו. צביקה גולוד, מהנדס אלקטרוניקה, ילד פרחים (מיל.) ו„צלחתן מצליח", ימכור לך יחד עם הצלחת שלו, כרטיס כניסה לעולם הגדול, אורחות כבוד בכפר הגלובאלישבלחיצת כפתור יכולים לדלג בו מהכולשוי בלט הרוסי אל תכנית החדשות "60 דקות" בטלוויזיה האמריקנית, מכדורגל גרמני אל מצעד פזמונים מלוכסמבורג. כשנהיה גדולים ומשרד התקשורת יתיר כחוק התקנת צלחות ביתיות גדולות יותר מהמותר היום, צביקה ימכור לך לא רק אירופה אלא גם את אמריקה. בקרון

(המשך בעמוד הבא)

את הצלחת הראשונה הכניס "כוח צביקה" לארץ בשיטת המזון לציפורים – ירצו־יאכלו. הוא בנה קרון פיקוד בהרצליה מכספי חסכונות ופיצויים, ובעזרת מציאות מעודפי הצבא ומשרד התיקשורת התקשר ללוויינים. עכשיו כל העולם מונח אצלו כמו בצלחת, והמזנון פתוח.

(המשך מהעמוד הקודם)
הפיקוד, באחוריים של אולפני הרצליה, צמוד לחוות הצלחות שלו, הוא כבר מתכונן. העולם לא יתפוס אותו בלי צלחת.

עד לשנים האחרונות, כשצירוף המילים „באמצעות לוויין" היה מרצד על המירקע בבית, היה האזרח הממוצע והבלתי־אלקטרוני מתפעם, ממלמל משהו על פלאי הטכנולוגיה ונזכר באופן אוטומטי בחלק השני של אותו צירוף – „עמק האלה".

בפיגור קל אחרי הדוד סם וגאונים, היה מי שהביא לפני כשלוש שנים – וגם הציג בפני עם ועיתונאים – צלחות ביתיות, והבטיח שאו־טו־טו יוכל כל מי שירצה, וחשבון הבנק שלו יאפשר, לרכוש צלחת, להציב אותה בגינה או על הגג ולראות את העולם. משרד התיקשורת והשר של או לא אהבו את הרעיון ושמו לו חסימה בצורת איסור בחוק על התקנת צלחות. ההסבר היה, כי השידורים באוור אינם פתוחים לציבור. מאז שוגרו עוד הרבה לוויינים, גברו הלחצים והתחלף השר. „עידן המונופול תם", הכריז שר התיקשורת, אמנון רובינשטיין, עם מתן ההיתר החוקי להתקנת צלחות ביתיות בראשית השנה. „בסוף המאה העשרים, אי אפשר שקבוצה קטנה תחליט מה הקהל יראה".

הראשונים שהציגו את הצלחות בארץ ב„הצגת תכלית", שקטעי הארכיון מאז מלמדים שלא היתה מרשימה במיוחד, היו חברת „כינורי". אבל הראשונים שבאמת מכרו צלחות לאנשים מהישוב, היו אנשי חברת „פנורמה". הם אפילו התחילו למכור קצת לפני שהחוק בעניין היה רשמי, כשראו שהוא בדרך.

הקליינטים הראשונים היו יוצאי ברית־המועצות, והצלחות כוונו ללוויין הרוסי. אצלם, הכל נשאר בממדים של עוד אנטנה שקולטת עוד תחנה. עד שפרץ לשוק „כח צביקה (גולוד)".

אצלו הצלחות והלוויינים כבר מזמן הפכו לשגעון מוצהר, ושגעון לא מוכרים בקטן, בטח לא מי שיש לו יותר מעשר שנים של תרבות אמריקנית בדם. צביקה לא מוכר סתם אנטנה, הוא מוכר „אשנב לעולם", והוא עושה את זה חמוש בעלונים צבעוניים על נייר משובח, יחסי ציבור וחיוך שרמנטי של ממציא מפוזר.

צביקה נולד בבצרון וגדל בהרצליה. אחרי הצבא, ב„שנות השישים הסוערות והנחמדות", נסע לברקלי ולמד אלקטרוניקה ומחשבים. שבע שנים, שני תארים, הרבה נשים. ברקלי היתה אז קמפוס סוער ומעורב, במאבק לשוויון זכויות הכושים, התנועה לחופש הדיבור וההתנגדות לוייטנאם. „ברקלי היתה מקום אדיר להיות בו, לאו דווקא מכחינת לימודים פורמליים", נזכר צביקה בחיוך קטן, „שם היינו חלק מהתארגנות הסטודנטים למען הברדק". ילדי פרחים, שרצו אהבה, לא מלחמה. „מאז זה דפק לי את הראש", הוא פולט בכאילו־וירוי, ששותפו, המפקח על דבריו מהצד, עודד דברת, לא מצליח לעצור. דברת, ביחד עם צביקה בעסקים יותר משנתיים, ראש של עורך־דין וסוחר, כל הזמן בודק אם האינפורמציה שמשחרר שותפו טובה לעסקים או לא. בצנזורה היו אוהבים אותו.

בזמן הלימודים, שלמרות הברדק הוא כנראה בכל זאת סיים בהצלחה לא־קטנה, עבד צביקה שנתיים ב„סיליקון ואלי". עוד באמריקה שכרה התעשיה האווירית את שירותיו בחוזה מיוחד והוא עסק עבודה בתיכנון מעגלים אינטגרלים. ג'וקים, מיזעור אלקטרוני. דברת השותף שולף מיד משום־מקום לוח ועליו דוגמאות של המעגלים שצביקה תיכנן, זהובים כאלה, מסודרים בדוגמא סימטרית ובאמצע משובצות תמונות. והנדרפול.

העבודה הזו לא סגרה אותו חס וחלילה במעבדה שכוחת־אל, אלא שמרה את צביקה על הקו ישראל־אמריקה, בקצב של בערך שנתיים פה, שנתיים שם. סידור לא־רע לרווק שמגדיר עצמו „נפש חצוית, כמו כל מי שלמד בארה"ב, במיוחד בשנות השישים, שכולם חורו קדימה ואחורה כמה פעמים". בערך ב־78' („מאז שהתחתנתי אני לא זוכר תאריכים"), כשהיה באחת השליחויות בארה"ב, נדלק על הנושא של תיקשורת לווינים. ב־97' היה כבר. אחד מעשרים משוגעים חלוצים שהקימו בסאן־חוזה שבקליפורניה אגודה ושמה „ספייס", שקיימת עד היום, ומרכזת על בסיס לא־מסחרי אינפורמציה בכל הקשור בטכנולוגיה של תיקשורת לוינים. חלוץ מזל 79'.

כעבור שנה, כשהחליט שזהו זה, אמר יפה שלום לתעשיה האווירית ונכנס לנושא „פול־טיים" כתגרותו. כמעט שנתיים בילה בחצר ביתו של אחיו בהרצליה. את הצלחת הראשונה הכניס לארץ בשיטת המזון לציפורים – ירצו־יאכלו. הם אכלו, והצלחת הגיעה לחצר. היה לו נוח שם, בחצר הבית ברחוב הראשון של הרצליה. היתה שם מסגריה ומחסן שהפך לקרון פיקוד. הוא ישב שם, מימן את עצמו מכספי חסכונות ופיצויים, היגדס את הצלחת ללוויינים והשתמש ב„מציאות מעודפים של הצבא ומשרד התיקשורת". אפילו היום, כשיש לו כבר חוות צלחות אמיתית ומפעל שמייצר ומוכר צלחות, אפשר עוד למצוא אצלו בחווה צלחת שהמישקולת שלה היא בולך לשעבר, ואחרת – שבסיס שלה הוא רגל של מטוס „נורד" ז"ל.

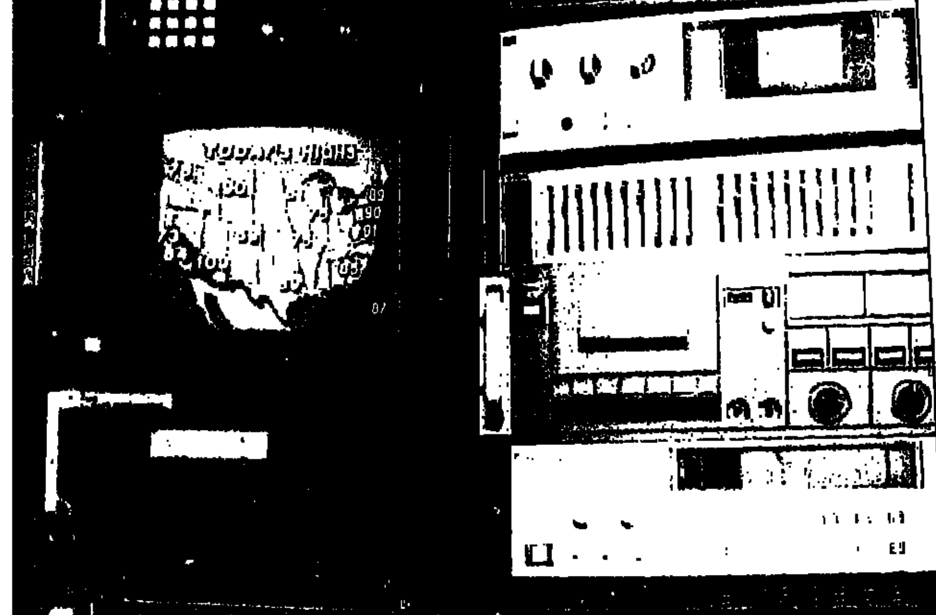
גם אנחנו בחלל

ב־1983 קרא שר המדע והפיתוח דאז, יובל נאמן: „תנו לנו מקום בשמיים", ויזם את הקמת סוכנות החלל הישראלית. המטרה: שיגור לוויין ישראלי מול הלוויין הערבי שעמד בפני שיגור שאין לדעת למה יהיה מסוגל. ב־1984 הובטח מקום ללוויין, וחברת „ג'נרל סאטלייט", חברה פרטית בראשות מאיר עמית, הודיעה על כוונה לשגר בתוך חמש שנים שני לוויינים, לתיקשורת מסחרית ולצרכי מדע. ההשקעה: כ־100 מיליון דולר.

חזי כרמל מהנהלת החברה אומר שכעת בודקים מי יבנה את הלוויין הראשון. „אנחנו שואפים שזו תהיה חברה ישראלית. מדובר בתיקשורת הדור הבא. בטווח של 15 שנים העברת נתונים, הרבה ערוצי טלוויזיה, כמו גם קיום ישיבות מנהלים בינלאומיות באמצעות טלוויזיה. היום זה יקר. לא כן בעוד 5 שנים."

במובן מסוים ישראל כבר בחלל. חברת „בזק" שכרה שלושה מימסרים בלוויין האיגוד הבינלאומי „אינטלסאט". „כהכנה למתרון בעיות בערוץ הטלוויזיה הקיים, הכנה לערוץ שני וערוצים נוספים אם יהיה צורך, ובתשתית משלימה ל'בזק'", כפי שמסביר רמי אביצור, מנכ"ל חברת „אפיקי תיקשורת" המשותפת ל„בזק" ולמשרד התיקשורת. „הפרויקט שלנו לתיקשורת לווינות פנים־ארצית, הוא לאומי של מדינת ישראל, לא פרטי. אין לו קשר לתוכנית של מאיר עמית, וגם לא דומה מבחינת ההשקעות. משהו בסקאלה קטנה יחסית. אבל זאת, הכל בשמים.

[illegible]

צביקה גולוד בקרון הפיקוד בהרצליה ובחוות מזג האוויר. צביקה בשידור ישיר: „אני פה עד שאשתי תברח".

מה שהטריד את צביקה שם בחצר, היה איך ליצור צלחת טובה שתהיה גם עסק טוב. „היו לי תחושות שזה דבר שאי אפשר להחמיץ בו", הוא אומר, „היו לי כמה דוגמאות שתיכננתי מוצר ואחרי כמה שנים ראיתי אותו אצל יצרנים אחרים. וגם החלוציות שיחקה תפקיד בג'וק הזה". עד היום, למרות שהוא כבר נשוי ואפילו אבא לילד בן שנתיים ש„עוד לא נתקלתי בילד שכל כך ער לכפתורים ודברים מכניים", הוא עדיין שורץ כל הזמן בין הקרון והצלחות. „חג, שישי, שבת, אני פה – עד שאשתי תברח", הוא צוחק. האשה, אגב, עליה הוא בקושי מוכן להגיד שתיים וחצי מילים, היא אמריקנית, דוקטור לטרור, שהגיעה ארצה במסגרת מחקר של מכון „ראנד", עכשיו היא משמשת יועצת. „אבל עכשיו היא עד הסוף בעניין של ילד קטן", נאום הבעל.

מכל העבודה בחצר יצאה צלחת אלומיניום שהתאקלמה יפה בישראל ו„סאטלינק", החברה של צביקה ועודד, שמפוצלת היום לשניים: חלק אחד, הקשור בשותפות עם אולפני הרצליה, הוא מרכז תיקשורת, המספק שירותי „מוניטורינג" („קלטבר", כמו „שכנר"). הלקוחות הם אן.בי.סי. (שכנה מעבר לשביל בשטח האולפנים), „ערב חדש", תחנות טלוויזיה זרות וגורמים שלא מדברים עליהם". חיוך מיסתורי.

„אמפא תיקשורת לווינים", החלק השני, בשותפות עם חברת „אמפא", היא החברה המיצרת, שכרת ומתחזקת צלחות ביתיות. הצלחת הראשונה שלהם נמסרה למיקי גורדוס, האורח מספר אחד בכפר שמעלמי. גם כאן, כשמבקשים מצביקה ועודד צפי לעתיד המכירות של החברה, צביקה מחייך במיסתוריות ועודד מתפתל בין ניסוחים על מדיניות באור שוקקות למוצר חזה. יש רגעים בשיחה הזו שגרמה לי שקרון הפיקוד הזה הופך מיד למטוס, וכלנו נמריא לתוך רקיע ג'יימס בונדי כזה.

על העבודה, בניגוד לקטע הביוגרפיה אישית, מוכן צביקה לדבר שעות. ברצף. למשל, איך הוציא שלוש משאיות „ג'אנק" מהקרון שאולפני הרצליה זרקו לכל, איך שיפץ אותו ואיזה ציוד יש בו עכשיו. באור יום זה עדיין נראה כמו מכולה גדולה שתיקף תתחבר לאיזו משאית, קומפלט עם גלגלים ולוחית זיהוי דיפלומטית. בפנים יש הרבה ציוד מכובד, כולל צגים, מחשב אישי, לוח בקרה והמון כפתורים. אפילו שני טלפונים יש שם.

אודיסיאה בגובה 36 אלף קילומטר

הצלחת, ששמה בא לה מצורתה, היא אנטנה המיועדת לקליטת שידורים מלוויינים. אלה, שמם בא להם מהמקור הרוסי „ספוטניק", שפירושו בן־לוויה. כשמם, כך הם עושים, מתלווים בעצם לכדור הארץ.

התקשורת באמצעות לוויינים התאפשרה לאחר שנמצא כי אם קובעים אותם בגובה של כ־36 אלף ק"מ מעל פני כדור הארץ, הם נעים במקביל וכאילו "תקועים" בנקודה קבועה ביחס לכדור הארץ, ולגביו אינם זזים. רק כך ניתן לקיים איתם קשר יציב באמצעות תחנות קרקע בעלות אנטנות המכוונות דרך קבע לאותה נקודה. כל לווייני התקשורת, הקשורים זה בזה כמחרוזת, חונים ב„חגורת קלארק", על שם ארתור ס. קלארק מחבר „אודיסיאה בחלל", שהגה את רעיון המיקום.

לכל לוויין יש מיקום מדויק, והוא שקובע את גבולות אזור הקליטה שלו על כדור הארץ; שכולו חייב להיות ב„קשר עין" עם הלוויין. „פוטפרינט", קוראים לזה בלעז. הלוויין משדר בתדר גבוה מאוד לכדור הארץ, אותו קולטת הצלחת ומעבירה למין „אף" שבמרכזה. בו הוא מתורגם לתדר ביתי רגיל. ויש גם ממיר, שמחליף את שיטת השידור של מה שנקלט לשיטה של הקולט.

הלוויין שישראל מחוברת אליו מרחף איפשהו מעל האוקיאנוס ההודי, ואנחנו נמצאים לפיכך ב„איזור קליטה שולי", בינו לבין הלוויין האירופי, עם קשיי קליטה. לכן לא ניתן לפי שעה להיכנס סתם לחנות ולקנות צלחת נחמדת כזו או אחרת ולכוון אותה כרצוננו. עדיין אנחנו תלויים בכושר ההמצאה של המוח היהודי המכור לצלחת.

ושם בפנים, כשמימין רואים שידורי ספורט של אי.בי.סי. ומשמאל – משהו בסגנון „זה הזמן" ברוסית צחה, מהזווית הזו הכל באמת נראה פשוט. צביקה קולט בלוויינים שבחווה את שידורי הערוץ הרשמי האמריקני שמקביל ל„קול אמריקה", הערוץ האמריקני לחדשות שמשדר 24 שעות ביממה, ערוץ שידורי הצבא האמריקני באירופה, הלוויינים הרוסיים, הלוויין האירופי וגם „ערבסאט", הלוויין הערבי, אם וכאשר הוא משדר. הוא נזכר ברגעים שהרגיש שהוא מקדים את העולם בכמה שניות, כמו במקרה האסון בצ'רנוביל, כשקלט את הלוויין הרוסי שאין קולטים באירופה. מציון יצא הסקופ של אן.בי.סי. הוא גם יודע לספר שעוד מעט יתרגש עלינו גם לוויין צרפתי (אם התרסקות „אריאן" לא תעכב אותו בינתיים), וגם הבריטים לא ישאירו אותנו לבד.

צביקה מדבר על חזון, על מכירת העתיד, שבירת גבולות, נימוק דיעות קדומות, התקרבות עולמית. משה גינזבורג, מנהל המכירות של החברה המתחרה „פנורמה", מדבר בעיקר על בידור. הוא כבר מכר כ־300 צלחות, רובן מכוונות ללוויין הרוסי, כ־50 מהן לאירופי, ממנו משדרות לוכסמבורג וגרמניה. „עם ישראל צמא לבידור טלוויזיוני", הוא טוען, „אנחנו מבודדים ואנשים גם מתגעגעים לתרבות המוצא שלהם".

גינזבורג, שמגדיר עצמו טכנאי טלוויזיה, שלא היה לו כח להרים מקלטים ולכן עבר להתעסק באנטנות, הוא ממנהליו של המפעל שמעסיק כ־50 עובדים, מייצר ומוכר צלחות מפיברגלס. גם להם יש חווה קטנה של צלחות על גג המפעל, שם הם מחפשים חברים בחלל. הוא דווקא מאוד מבסוט מכל הרעש שעושים צביקה ושות' בענייני הצלחות, ויש לו מה להגיד על המתחרים. „אנחנו מרגישים שהם מפסידים כסף בפירסומת וההתעניינות הכללית של הציבור בנושא לגבי קליטה מאירופה ירדה. לו היתה תחנה באנגלית או צרפתית, היתה נוצרת התעניינות עצומה,

ואלה שמתעסקים בזה היו גורפים הון". אבל הוא לא מודאג, תמיד יעלה עוד לוויין, מישהו ישנה איזה חוק על גודל אנטנה ואיזה יפני מוכשר ימציא צלחת קצת אחרת. ועד אז, בעקבות המתחרים, גם הם התחילו לעבוד על צלחות אלומיניום.

כל מה שעודד דברת מרשה להגיד על „פנורמה", זה שהם „חברת אנטנות, היה מסוג אחר לגמרי". וגם את זה הוא אומר בחמיצות מאופקת. פיברגלס זה לא אלומיניום, במיוחד כשמסתכלים מכיוון הרצליה. מהכיוון של גינזבורג יש דווקא הסבר די פשוט על יתרונות וחסרונות של כל סוג, שעיקרם עמידות לעומת דיוק בקליטת הלוויין האירופי.

בהרצליה, כשבחוץ כבר ממש לילה, גם לפי שעון קיץ, צביקה גולוד טוען בחיוך ש„רק אם נמכור לכל בית צלחת או טרוויס נהיה עשירים", ומונה שערות לבנות, שאגב הולמות אותו מאוד, כשכר עיקרי עד לרגע זה על המאמץ שלו. עכשיו הוא מתכונן גם לעתיד הקצת יותר רחוק, לרגע שכבלים יהיו חוקיים והוא יוכל לרשת לחווה שלו כמה שיותר בתים. „צריך לגמור את החווה, כך שתוכל לקלוט כ־30 ערוצי טלוויזיה", הוא אומר. צריך. גם המפעל, למרות הרעש ורקורד המכירות הנאה – 50 צלחות בחודשים ספורים שהיא קיימת – עדיין מעסיק את צביקה. „הוא פרפקציוניסט טכנולוגי, בקר איכות של כל מערכת שיוצאת מהמפעל", מוכר עודד את שותפו בהתלהבות לא פחותה מזו שבה הוא וראי מוכר צלחת. מעניין שלעצמו ולצביקה עדיין לא מכר צלחת. צביקה מדבר על ה„אקסייטמנט" של מציאת ערוץ חדש, שמלווה אצלו תמיד בשאלה איך למכור את זה.

אנשי העתיד, שמציעים לאזרח הקטן את „אפשרות הבחירה", כפי שהם מכנים זאת, לא מקבלים שום אחריות על איכויות או תכנים, או חלילה השפעות נילוות בנוסח התמכרות למכשיר וניתוק חברתי. בעניין הזה הם „רק חברת שירותים, משאיות שמעבירות סיגנל". בכלל, לדעתם, ככל שיהיה יותר מבחר – תהיה פחות התמכרות למכשיר. „בין כה וכה, בבית ממוצע הטלוויזיה כל הזמן פתוחה", אומר עודד, „אז אם כך – שיהיה כבר משהו טוב".

המחירים – למי שרוצה לאכול את העולם מהצלחת – אצל צביקה גולוד ניתן להשיג מערכת קליטה בין 5,400־3,600 דולר, תלוי במורכבות המוצר. אצל "פנורמה" – כ־3,000 דולר. המחיר המדויק תלוי, שוב, בסוג הצלחת. אם משתתפים ברכישתה מספר צרכנים (דיירי בית משותף, למשל, בדומה לסידור המקובל של אנטנה מרכזית), המחיר לכל דייר נמוך כמובן. לפי פירסומים מסחריים בעתונים מקצועיים בחו"ל ניתן לרכוש שם צלחות דירתיות קטנות וזולות יותר.

בינתיים, צביקה הרגים את פלאי הצלחות שלו כיריד „ארם ומעונו", והקרין שם „כדורגל מהאולימפיאדה". „מהמונדיאל", נזעק מיד עודד, בהבעה של „קילקלת הכל". „אני רק מעביר את הסיגנלים", מחייך צביקה בהתנצלות, „את התוצאות מסבירים לי". ■

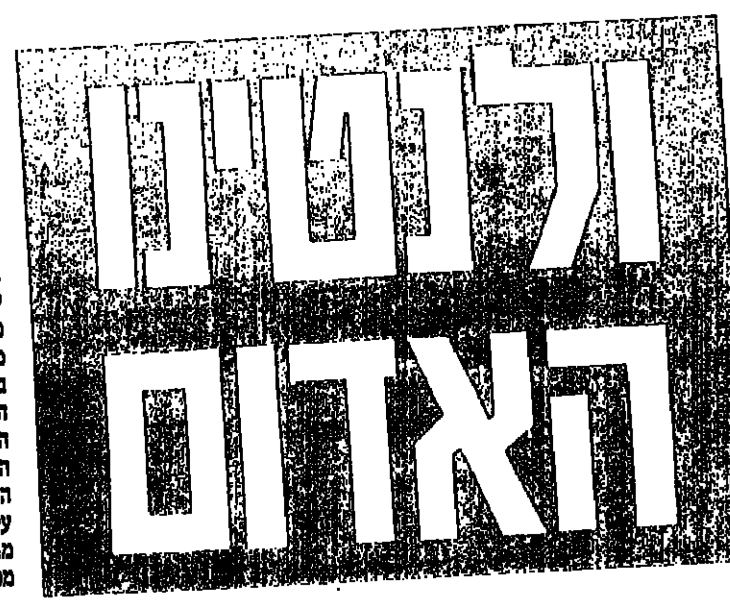
חוק בצלחת

על פי החוק, מותר היום להתקין צלחת עד לקוטר 2.44 מ' בלי צורך ברשיון מיוחד כדי ניתן לגורמים שונים, הכל בהתאם לסיבות. „היום שוקלים שינוי המדיניות לפטור מותנה מרשיון לצלחות בקוטר עד ארבעה מ'", מבשר שמואל קלפר, ראש אגף הנדסה במשרד התיקשורת. „מותנה פירושו שתהיה צורך במעצים בטיחותיים שהצלחת תהיה מעוגנת היטב, בצורה שמגדיר מושג של מתקן מורשה". וכפי תיפוקים נחוץ אכיפה [illegible] [illegible] „אינטלסאט", שמשרד התיקשורת נתן לו [illegible] [illegible]

בבושקה – מים אלגנט

כשהופיעה רעיית המנהיג הסובייטי, ראיסה גורבאצ'וב, בסיור במערב – הסתבר שיש אופנת־עילית גם תחת שמי מוסקווה. אחד המעצבים הרוסים הידועים הוא וייצ'סלב זייצב, פטריוט וקומוניסט, שעושה דברים שמרתקים גם את פאריס ומילאנו. אוהב את דיור. מעריץ את ואלנטינו. בנו איגור כבר הצטרף אליו לסאלון המפואר.

שירות „גאמא"

קשה להאמין מה מקסים את אשפי האופנה של העולם המערבי. הקווים הפשוטים, הנקיים והפרקטיים של הבגדים הרוסים מקסימים אותם. משהו קורה במוסקווה שמרתק עכשיו את פייר קארדן, נינה ריצ'י וכריסטיאן דיור. הם גילו את הקולקציות האחרונות של וייצ'סלב זייצב. כמעט שבעים שנה אחרי מהפכת העמלים שהתכוונה לחסל כל סימן וסמל של הבורגנות המתנוונת, משהו קרה לה בדרך אל פח האשפה של ההיסטוריה.

זייצב (46), יליד מרכז רוסיה, מרכסיסט על פי חינוכו וקוסמופוליט בנשמתו, החל את הקריירה שלו בעיצוב דגמים חדשים של בגדי־עבודה. היום הוא מצליח בזכות הפטנט על יצור הכלאיים של הבבושקה בבגדי מים אלגנט. בצד הנוצץ של מוסקווה כבר יש ביקוש רב לאופנת־עלית. ביקוש עם כסף. האצולה החדשה של המפלגה ירשה את המעמד והחיים המתוקים שהיו לרוזנים בתקופת בית רומנוב. הוא לא מכחיש שלבגדים שלו יש טעם של פעם. הביקוש מוליד היצע וחוזר חלילה. בקולקציות של זייצב יש כבר מאות דגמים אלגנטיים. הם מפורסמים היום לא רק בברית־המועצות. גם בירידי האופנה הבינלאומיים מגלים בהם ענין.

זייצב הוא המנהל האמנותי של מפעל ממשלתי הנקרא "סאלון האופנה המוסקוואי", מוסד חדש יחסית שהוקם רק לפני ארבע שנים בשדרות השלום, וכבר מעסיק כ־500 עובדים, רובם בני 18–26. הסאלון מתהדר במגמות אסטתיות מיוחדות, על גבול האוונגרד, לא רק במונחים סובייטיים. „אנחנו לא כופים סגנון רוסי מיוחד", אומר זייצב. מהפכני האופנה הצעירים יוצרים בהשראתו את הדגמים החדשים בסדנה הניסויית שבקומה העליונה. משם יורדים הדגמים למיבדקי דעת־קהל בקומות התחתונות – בתצוגות התיאטרליות הקבועות המתקיימות פעמיים בשבוע על גופן החטוב של דוגמניות, שלא היו מביישות את בתי האופנה המתחרים מפאריס ועד ניו־יורק.

עותקים נוספים מוצגים לראווה באולם מיוחד מאחורי חלונות זכוכית, והעינים הבוחנות של הלקוחות הנוהגים לבקר שם לעתים תכופות, נמצאות תחת מעקב. לא הלקוחות מעניינים אלא התגובות. רובם בני משפחות עסקנים ופקידים בכירים של המשטר, ולא מעטים בהם גם בני מושבת הזרים. כשלקוח חומד ברגם מסויים, לוקחים את מידותיו, שולחים את העותק לסדנת הגזירה עם מיפרט טכנולוגי וקובעים תאריך למדידה. „אנחנו לא רק מעצבים אלא גם תופרים את כל הבגדים בעצמנו", מתגאה זייצב בנשים הלובשות תחת שמי מוסקווה את הדגמים שלו. המספר מסתכם כבר באלפים, ולפי חישוביו יגיע לרבבות.

בסטודיו עם אוס[illegible] דגמים: המטרה היא מאה אחוז רווח

– המקצוע שלך יוקרתי בחברה הסובייטית?

זייצב: „הסיפור הזה של אמנות הבגד איננו חדש. המדינה הסובייטית גילתה עניין מיוחד באופנה עילית זמן קצר לאחר המהפכה. ב־1923 נפתח במוסקווה סאלון של בגדים מוכנים, שם הוצגה הקולקציה הסובייטית הראשונה. הדגמים ההם נוצרו בידי ציירים ומעצבים מפורסמים כמו ורה מוחינה, בוריס קוסטודייב ואלכסנדרה אקסטר. כבר באותה תקופה יוחסה חשיבות רבה לקביעת סגנון אחיד באופנה. כמובן, בתקופת המלחמה הגדולה וההתאוששות שאחרי המלחמה, נאלצה המדינה לפתור בעיות חשובות הרבה יותר מיצירת בגדים אופנתיים. אבל זמן קצר לאחר שהחיים הסובייטיים שבו למסלולם, ולאנשים היה ותר פנאי ויותר כסף, חודשה ההתעניינות באופנה עילית."

– מה התייחסותך לאופנה?

„אני חושב שאופנה צריכה להיות שימושית, אסתטית, ובהארמוניה עם התקופה. היא צריכה לעזור לאנשים להרגיש נוח. תמיד האמנתי שאופנה אינה אלא חלק מהאמנות. היא נוצרת בידי אנשים, בשביל אנשים."

– איך אתה יוצר את הדגמים החדשים שלך? מה גורם לך ללבת לביונים חדשים?

„אני משתמש, בעת ובעונה אחת, ברגמים רוסיים עממיים ובמלבושים 'מודרניים' מתחילת המאה, שצריך להעריך אותם מחדש ולבחור במתאימים. במשך זמן רב היו אצלנו באופנה בגדים עם כיווץ במותן, עד שהמעצבים הרגישו כי מיצו אותו. גם הלקוחות עייפו מחולצות ומשמלות מגוונות, ובשלב זה באו הדגמים השופעים בבד, רעיון חדש ובלתי צפוי. נשות איכרים רוסיות, בכל התקופות, לבשו אותם בגדים באותם צבעים. אך בכל תקופה ניסו התופרות להכניס לשוות פרט שונה בבגד, כדי לייחד אותו. אני מנסה לחקות את הדוגמה הזו הזאת."

– האם יש כללים אחרים, חוץ מהרגשת האלגנטיות?

„סגנונה של האשה המוסקוואית המודרנית אינו שונה בהרבה מזה של רעותה המערבית. אבל הייתי מעריף לענות בציטוט מ"מכתבים לאלמונית" שכתב הסופר הצרפתי אנדרה מורואה, כמה חשוב לסגל את האופנה לאישיות האינדיבידואלית, ואיך אשה בעלת טעם טוב יכולה ליצור וריאציות שונות לאותו נושא אופנתי. האופנה של היום היא די חופשית. היא אינה כופה עליך דגם זה או אחר, אלא מציעה מגוון רחב, בסגנון כללי יותר. אני רואה בזאת יתרון. רוב הבדים שלנו עשויים סיבים טבעיים, משי וכותנה – וכולם תוצרת ברית המועצות. רוב הבדים הסינתטיים שלנו מיובאים מהמערב, במיוחד מגרמניה המערבית."

– הדגמים שלך נחשבים יקרים?

„הם זולים מבגדים באותה איכות במערב."

– מדוע, אם כן, אומרים שהמחירים שלכם כמעט מתנקוב בחנויות יוקרה אחרות במוסקווה?

„זה נכון רק לגבי דגמים אוונגרדיים, ורק אם מישהו רוצה ללבוש את האופנה האחרונה ואת הדגמים הבלעדיים שלנו. אך באופן כללי, המחירים שלנו בהישג־ידו של כל אחד, ואינם עולים ביותר מ־20 אחוז על אלה שבחנויות. למעשה, אנו עומדים לעבור לייצר במאסות דגמים שהביקוש להם גדול, במיוחד בגדים לצעירים, ואז המחיר יפחת אוטומאטית."

– עיצוב האופנה מרתק את הצעירים שלכם?

„היום יש הרבה כשרונות צעירים שמצטרפים לענף האופנה העילית. במוסקווה לבדה קיימים שני מכונים, שמדי שנה נוספים להם חמישים מועמדים, עם הרבה כשרונות מקוריים."

– אומרים שגם הבן שלך בעקבותיך. אפשר כבר לדבר על שושלת של מעצבים סובייטים?

„אני רק יכול להתגאות שאיגור בחר במקצוע שלי. מעבר לקירבה המשפחתית והמקצועית, אני יכול לראות יכולת אמנותית גדולה ברצונו להעניק לאנשים אור, טוב וטוהר. אין ביצירותיו שום דבר מרושע או ראוותני־גרירא. אדרבא – בהיותן מודרניות מאוד, הן משקפות את האהבה הגדולה של יוצרן לטבע, לאנשים ולאמנות."

– איזו אופנה מערבית נותנת לך השראה?

„השמלות העממיות שלנו זה מקור ההשראה העיקרי שלי. כמובן, האופנה העולמית משפיעה על כל המגמות באופנה, אבל אני שואב את רוב הרעיונות שלי מהמסורת והתרבות הסובייטיות. השפעה מערבית? אין ספק ששאנל וכריסטיאן דיור הם אבות האופנה בת זמננו. פייר קארדן מגדיר את האסתטיקה של העתיד. איוו סאן לורן מצטיין בהגדרת הפמיניזם הרומאנטי, מארק בוהאן ממשיך במסורת האלגאנטית של "דיור". גזרות פשוטות, בעלות צירופי־צבעים מתוחכמים. בין המעצבים האיטלקים, אני אוהב במיוחד את יצירתו של ואלנטינו. ירחוני האופנה הבינלאומיים שאני קורא הם "ווג", "ל'אופיסייל", "בזאר" ו"בורדה אינטרנשיונל"."

– בשנים האחרונות שמך נזכר בעתוני האופנה הגדולים. האם הפירסום הפריע לעבודתך?

„העתונות הזרה מצהירה לעתים קרובות שלא ניתנו לי כל האפשרויות לבטא את עצמי בברית המועצות. אין צורך לומר שטענות אלה מחוסרות בסיס. הקריירה הארוכה שלי מעידה שההיפך הוא נכון. מעולם לא הגבילו אותי באופן כלשהו. מה שאולי מזעזע את העתונאים במערב, זה שאינני מתנגד לחברה בה אני חי. זה אמנם נשמע מאוד לא מתאים לאמן, לא להיות מסוכסך עם סביבתו. אבל אני פטריוט וקומוניסט, ויש לי קצת זכויות־יתר, ובעיקר אחריות גדולה. גם אם לפעמים יש קשיים בארגון העבודה, תמיד מצאתי איזו תמיכה ואהדה מצד השלטונות. לא אתנגד לתמיכה גדולה יותר."

– אומרים שיש לך תשוקה מיוחד לאופנת המאה העשרים ואחת.

„בינתיים אני עסוק מדי באופנה המאה ה־20 בשביל לתכנן מגמות רחוקות כאלה. מכיוון שכל אחד מהדגמים שאני יוצר היום צריך להתקבל על דעת הלקוח, עלי להתמקד יותר בשיווק, מאשר ביצירה לשמה. המטרה היא מאה אחוז רווח עכשיו, כך שמזמן ויתרתי על חלומות האופנה העתידית."

– איזה בגדים אתה אוהב ללבוש?

„אני עצמי שמרן. ממשיך ללבוש חליפות עסקים, אבל מקפיד שתהיינה נוחות, קלות ללבישה ולניקוי."

וייצ'סלב זייצב: לא אתנגד לתמיכה גדולה יותר של השלטונות

מערכת באו[illegible]רוזד, חושפת ירס[illegible]: „אנו לא כופים סגנון [illegible] מיוחד"

שיכורים

בחירות בבית־הספר

בבית־הספר התיכון הממלכתי על שם זלמן כץ או משהו כזה, התכנס סגל ההוראה על כוס שקה כחלב, והקשיב לדבר המנהלת.

„מורות יקרות" פתחה המנהלת, „בית־ספרנו וא נעל הישגים חינוכיים כבירים, אבל לא מספיק עליו מספיק. עלינו לעשות משהו כדי בתקשורת תכתוב. מאוד לא נעים לי מנהלות אחרות מתחילות כל משפט שלהם מלים 'אני לא יודעת איך לעצור את קיתונאים שבאים לבית־הספר שלי', ורק אני שותקת כמו גופי."

„אוי לא," אמרו המורות, „לא עוד פעם בחירות בבית־הספר."

„אוי כן" אמרה המנהלת „בפעם שעברה זה הצליח, הזכירו אותנו אפילו בטלוויזיה, וגם הפעם זה יצליח. במסגרת החינוך לדמוקרטיה ושיך בחירות. יש עמי כאן בנקרה פלקט, שבו סימנתי את תוצאות ההצבעה הרצויות לבית שלנו. אני רואה כל מורה כאחראית אישית להשגת תוצאות דמוקרטיות אלו."

המורה גוללה את הפלקט, ויללת יאוש בקעה מקרב המורות: השתגעת? איך נוכל להשיג תוצאות כאלה? מה אנחנו, סופרמניות?

„סופרוומניות", תיקנה המורה לאנגלית.

„תוצאות כאלו", תיקנה המורה ללשון.

„את התחלקת על השכל?" תיקן המורה להתעמלות.

על הכריסטול היו התוצאות הרצויות. מערך: 83 אחוז, ר"צ: 26 אחוז, שינוי: 16 אחוז, ליכוד: 5 אחוז מכיתות המגמה המקצועית בלבד, תחיה: 0.5 אחוז בטעות, כהנא: מינוס 27 אחוז.

„זה נותנת ביחד 103.5 אחוז", תיקנה המורה למתימטיקה „ברוסיה זה תמיד היה רק 99 אחוז."

„לא חשוב עכשיו פרטים טכניים קטנים," זעפה המנהלת, „זה מה שעלינו להשיג במשך שנת הלימודים הבאה, כדי שלבית־ספרנו יצא שם של מוסד חינוכי מפואר, שאין שני לו בהקניית הערכים הנכונים, והכלים היעילים להתמודד עם החיים. מתוך בדיקה ראשונית עם מומחי יחסי ציבור, הוברר שתוצאות כאלו יביאו לתרועות שימחה בעמודים הראשונים בעיתונים, עם נשורת של מאמרים קטנים ואיזכורים חמורים לאורך כל השנה. פעלו. בלי תירוצים ובלי 'הילדים נשארו בבית לבד', יש שאלות?"

„כן, איפה מוצאים תלמידי־תיכון שחושבים ככה?" שאלה באנחת יגון המורה לגיאוגרפיה.

„לא באנו לחפש חיים קלים," אמרה המנהלת, „ידוע לי ממקור ראשון שהנוער קלוקל עד מאוד בדעותיו, ואף זועזעתי כמוכם מאחוזי ההצבעה למען 'התחיה' שלא לדבר על זה שאסור לדבר עליו. אבל זו היא בדיוק הסיבה בגללה אני עוסקת בחינוך, למען יבחרו יותר אורחים לעתיד במפלגות נאות ומתוקות."

„שמעתי שבבית־ספר אחד בחיפה הצליחה מנהלת אחת להשיג 26 אחוזים למפלגה הקומוניסטית במסגרת שבוע דמוקרטיה מרוכז מראתוני דינאמי קבוצתי," אמרה המורה לאורחות כפולה.

„אל תזרי לי מלח על הפצעים, יקירתי," אמרה המנהלת, „עת לעשות. משרד החינוך מצפה לתוצאות. אני מבקשת הצעות."

„תיאטרון", אמרה המורה למלאכת־יד, „הרבה תיאטרון. ימי תיאטרון ארוכים, לילות תיאטרון ארוכים, סופי־שבוע תיאטרון, מסעות תיאטרון. מי שהולך הרבה לתיאטרון בסוף יצביע נכון. כך הוכיחו מחקרים בין צופי תיאטרון טוב שנשארו בארץ."

„מרצים" אמרה המורה לתנ"ך „נזמין חברי־כנסת, ובעיקר סופרים. נזמין סאטיריקנים חינוכיים, הכותבים לפי מדיניות משרד החינוך ומבקרים את הימין. נזמין בני־מיעוטים ודרום־אפריקנים וניצולי שואה."

„שירים ופזמונות," אמר סוף־סוף משהו המורה להתעמלות, „נלמד אותם משירי ארץ־ישראל היפה, שלא יכירו בכלל את ארץ־ישראל המכוערת, ואז, הא הא, הם לא יצביעו בעדה, כי הם יתביישו להם. כן. זהו. רעיון טוב."

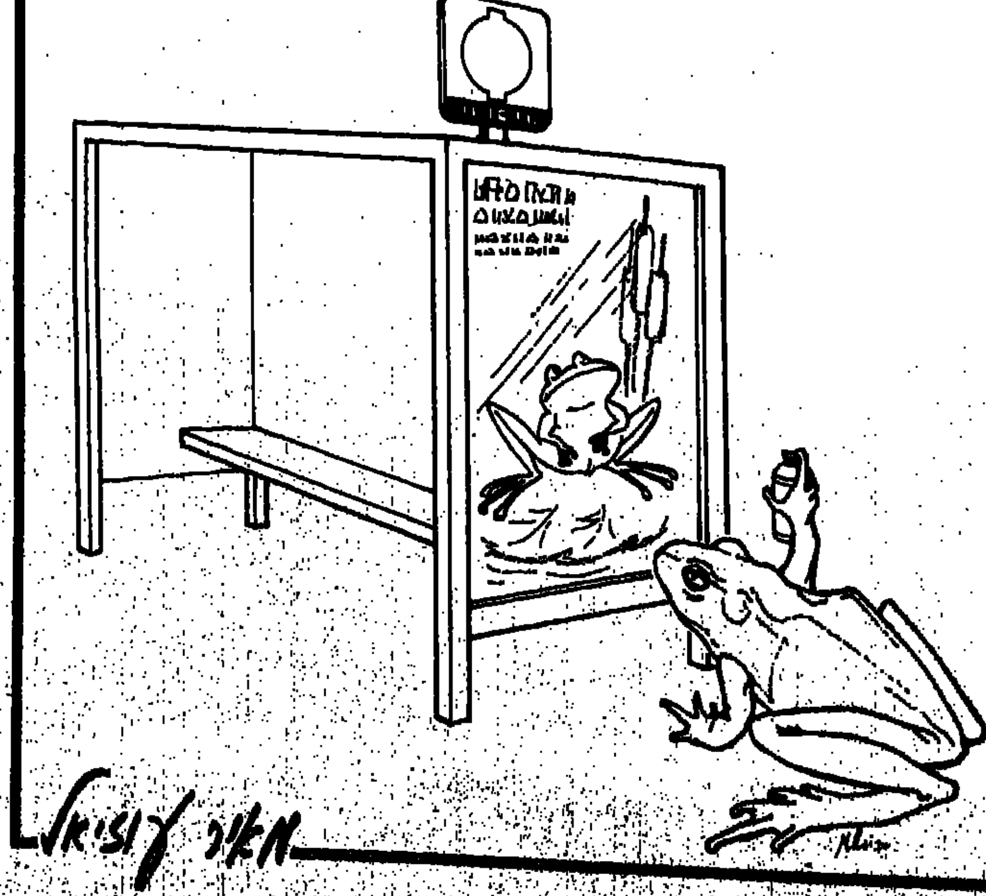
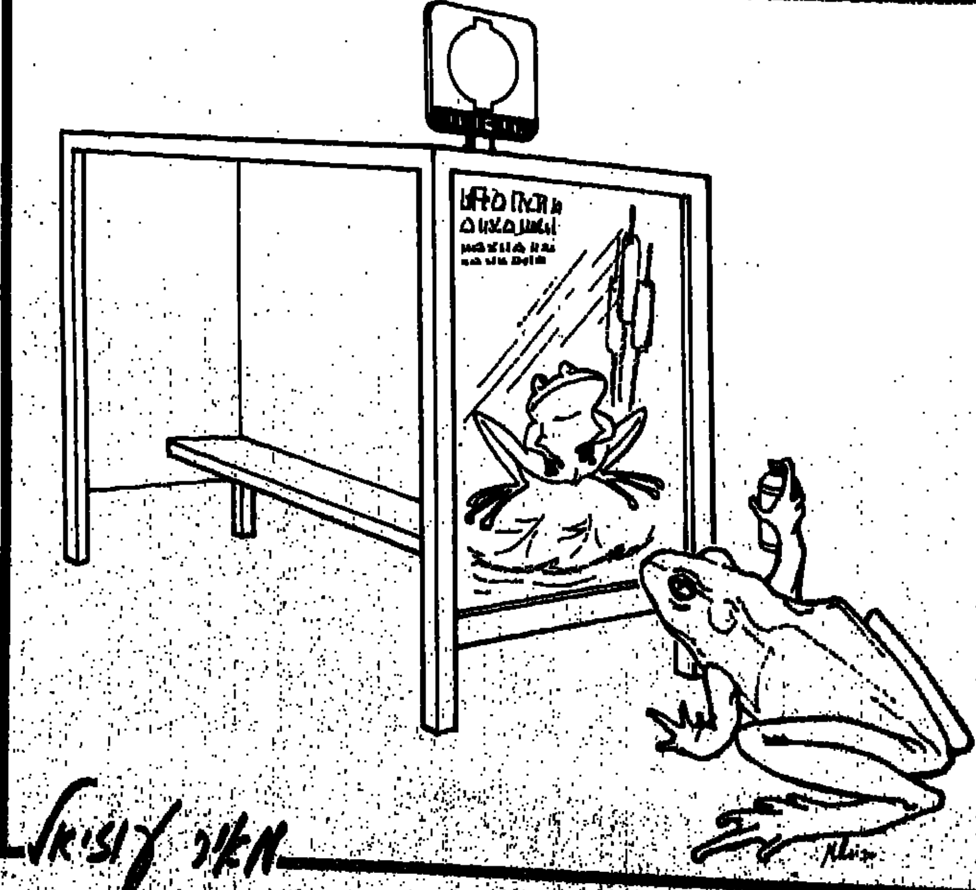
עוד רעיונות רבים עפו בחלל האוויר, רובם הוגשמו. הבחירות התקיימו, והמנהלת נחלה אכזבה מסויימת, כי התוצאות היו עליה קלה למערך ותו לא. את השאר לא ספרו, מחמת הכשלון החינוכי. ברם, העתונים כתבו בחיבה אפילו על העליה הקלה הזו. העיתונות אוהבת תמיד להדגיש את החיובי בחיינו, וזה היה שווה את המאמץ.

פינת השלולית

ואז תמו מלחמות היהודים. אף אחד מן הצדדים לא היה מוכן לפשרה במהלך המלחמה, משום שאין פשרה בין פושע לקרבנו, וחוץ מזה כך להלחם נגד הצד השני, כי אחיך הוא. אוך, איזה כיף, איזה שיחרור היתה מלחמת האחים הז.

והארץ היתה חושך על פני תהום. ותוהו ובוהו היה סדר לעומת מה שהלך כאן, עד שאפילו אויבינו לא נכנסו למה שנשאר מהארץ, ואמרו: אכן, לא צריכים את זה.

ואז שאל מישהו מן השלולית: איך התחיל הכל? ואז נזכרתי במכתב ששלח לי השבוע מאיר חיו מרמת גן, ובו ציור שהוא צייר בכישרון שינוני:

מאיר עוזיאל

לאכול בחוץ

סמוקי – פאב של מעושנים

את בי.בי.סי. זוכרים? את ברני המוזגת זוכרים? את הג'מעה מהאו"ם ואת המיידלאך שהיו באות לשם לצוד את הפרנסה שלהם זוכרים? אז תחיו לכם עם הזכרונות. ברני, כך אומרים צפרי הלילה של תל אביב, עקרה לקפריסין. הג'מעה מהאו"ם נאלצו למצוא להם בריית משקאות במקום אחר. וכך נעלמו משם גם המיידלאך הצנועות והחסודות, זכר צדיקות לברכה. עכשיו קוראים לפאב הזה „סמוקי" (רחוב בן־יהודה 231, פינת יורדי־הסירה). נכון, ברזי הבירה נשארו שם ורמת הקוקטיילים לא נפלה. אבל הדגש עכשיו על מזון. ולא סתם מזון, אלא מזון מעושן. אפילו למרק שאכלנו היה שמץ ניחוח טוב ומפתה של עישון.

אז כמו שאמרנו, את ברני הבלתי־נשכחת כבר לא תפגשו שם. תחת זאת נמצאים במקום גדי בעל מיבנה הגוף האתלטי ורעייתו נאת הסבר והגזרה שקוראים לה לאה. זה מצד אחד. מצד שני – ישנו שם הלל, שהוא בנו של ש. ז. אברמוב (מוותיקי הליברלים) וישנה שם ניקול, נחמדה אמיתית, שמדברת קצת עברית ויותר אנגלית והכי טוב הולנדית. אבל תוציאו לכם רעיונות טיפשיים מהראש. היא החברה של הלל. ולכן הכי משתלם זה להתרכז בתפריט ולהנות מן המקום כולו, ובעיקר מן הפריטים המעושנים שמכינים הבעלים החדשים של המקום הזה, שנקרא „סמוקי". ועכשיו אתם גם מבינים מאיפה השם הזה.

לפתיחת הערב שתינו קוקטייל שקוראים לו „הארווי־וולבנגר". מה שאנחנו שתינו הוא משקה קר, מוגש בכוס גבוהה והוא קרוי על שמו של ברנש אחד, ששמו הארווי, שבין היתר עסק בגלישה בחופי קליפורניה ולאחר יום של הנאה ומאמץ היה נוטה לערבב לעצמו את המשקה הנ"ל, המורכב מוודקה, מיץ תפוזים, ליקר גליאנו (הנותן את הגוון הצהוב ואת טעם הוואניל). יום אחד – כך מספרת אגדת הקוקטיילאים – הפריז הארווי דנן במינון ובשתייה ובדרכו החוצה התנדנד מצד אל צד, כשהוא נחבט בקירות בצורה מדאיגה. מאז קיבל המשקה שלו את הכינוי, שפרושו „חובט בקיר".

אז כאמור, לפתיחת הערב שתינו את הקוקטייל הנ"ל, שהיה עשוי כהלכה ומכאן ואילך התמסרנו לבירה ישראלית פשוטה וטובה מהחבית. עיינו בניחותא בתפריט, התייעצנו עם גדי ורעייתו מה לאכול ומה לטעום, שמענו כי „מרק־היום" הוא מינסטרונה נוסח צפון־איטליה, עם שיפור מקומי, והחלטנו להסתכן בו. הגיעה פינכה עם מרק מהביל בגוון ירקרק וניחוח קל של עישון מיתמר ממנו. בניגוד למינסטרונה הרגיל, לא היה במרק שלפנינו גודש של ירקות. מרביתם הגיעו אליו דרך מעבד־מזון וכך היה סמיך יותר, חלק יותר. גילינו בו גם המון לפיסות בשר מעושן. אהבנו את המרק הזה וכחובבי מרקים רשמנו לעצמנו כי בחלופת המרקים היזומית של „סמוקי" אפשר לקבל אצלם מרקי אמונה, עדשים ותירס, כשהם מעושנים בצורה זו ואחרת.

אחר כך קיבל שולחננו דג פורל מעושן, שהיה יבש ופשטני מדי לטעמנו. אבל הנחמות לא איחרו להגיע. על גבי מישטח עץ בהיר הגיע נתח בשר הראוי להתכבדות – חזה אוז מעושן שמשקלו לא פחות מ־400 גראם. גוונו וניחוחו בישרו טובות. טעמו לא הכזיב. מחיר המנה כ־20 שקל והיא מספיקה בהחלט לשני סועדים. לאחר מכן נחתו על שולחננו (שהיה מוקף בסקרני מזון כמונו) צלעיות של בשר „בהיר", אומצה עסיסית ונקניקיות מעשה־בית – כולם עברו תהליך עישון, המוסיף להם את הממד המיוחד. האומצה, הגם שהיתה ספוגת עישון, נותרה אומצה כרת וכדין. הנקניקיות היו בנוסח ה„בראטוורשט" והעישון לא גרע מעסיסיותן. כתוספת הגישו לנו סלאט ירוק עם רוטב בהיר על בסיס של יוגורט, חומץ ומיונית; וכן תפודים קטנים, שלאחר הרתחה עברו טיגון בחמאה, שמן זית ורוזמרי. ממבחר המנות האחרונות אנו ממליצים על גלידת וניל עם שזיפים שחורים, שהושרו ברוטב של בראנדי, ציפורן וקינמון; ועל תפוח אפוי נוסח הולנד, עם קינמון, סוכר וליקר בננות, מוגש חם כשהוא מכוסה בקצפת.

תמורת צלחת מרק גבו מאתנו 3 שקלים. הדג המעושן עלה 19 שקלים (כנראה בגלל יוקרו של דג הפורל בשוק). צלעות – 14 שקלים. ארבע נקניקיות – 10 שקלים. הקוקטיל עלה 6 שקלים ואילו כוס בירה גדולה – 2.5 שקלים. התוספות למנות העיקריות כלולות במחיר. ראינו בתפריט ולא ראינו על שולחננו הרבה פריטים נוספים, כמו רבעי עוף מעושן, ברווז מעושן במיץ תפוזים ופלאטה של מבחר מעושנים.

אפשר לשבת בפנים, אך גם על המרפסת בחוץ, שם טוב לראות ולהראות. פתוח רק בערבים, שבעה ימים בשבוע.

מאו"ל

פלטה של בשרים מעושנים ב„סמוקי": ניחוח מפתה. (צילום: שמואל רחמני)

מתכונים

מעושן גם בבית

גם במטבח האישי אפשר להכין כמה מתכונים מעניינים ממטבחם של אנשי „סמוקי".

מרק מינסטרוני

המצרכים:

1־2 כפות שמן זית;
1/3 כוס פטרוזיליה קצוצה;
2־3 שיני שום קצוצים;
100 גרם הודו מעושן;
100 גרם אווז מעושן;

ירקות: 3 כוסות כרוב לבן קצוץ; 1 גזר; 1 תפוח אדמה; 1 בצל; 1 עגבניה; 1 קישוא; 1 פלפל ירוק או אדום; 1 קולרבי; 8 כוסות מים עם 4 כפות אבקת מרק או 8 כוסות מרק עוף.

אופן ההכנה:

גורדים את כל הירקות על פומפיה גסה או קוצצים דק דק. מטגנים בשמן את השום והפטרוזיליה ומוסיפים את הבשרים המעושנים החתוכים לקוביות. מטגנים קלות ומוסיפים את הירקות לפי הסדר, על זרק בנפרד, מטגנים כדקה ומערבבים. לבסוף מאדים את כל הירקות יחד עוד חמש דקות. מוסיפים את המים או המרק ומבשלים כחצי עד שלושת רבעי שעה או עד שכל הירקות התרככו. מוציאים כ־2/3 שליש מהירקות ומעבירים בבלנדר או במעבד מזון. מחזירים אותם לסיר ומבשלים עוד כרבע שעה. מתבלים במלח ופלפל לפי הטעם.

שזיפים שיכורים

משרים למשך הלילה שזיפים [illegible]

חיים ואוהבים

הוויסקי המר

בחו"ל של אירופה את נחשבת היום די גיבורה כאשר את יוצאת לשוטט בנמלי תעופה, באר וויר, ומשם עוד פעם לנמלי־תעופה, ומשם לאיזשהו בית־מלון, הכל יכול לקרות שם. עובדה, בתי־המלון ריקים למחצה וכשאת מבקשת להזמין שם מקום גם לשבוע הבא, לכשתחזרי מן הסיור, אומר לך פקיד הקבלה: אין צורך להזמין, תבואי. יהיה מקום.

באחד הערבים בשבוע שעבר, במין אכסניית־נוער־למבוגרים בלב מילאנו, שהיא אכסניה בעלת מיבנה המשלב מינזר וארמון ישן – אני יוצאת לרגע אל המרפסת לשאוף אוויר לפני השינה, ואחר כבר לא מסוגלת להירדם עד עלות השחר. למה? כי נתקע בראשי – ובצדק – כי המרפסת הנ"ל דומה כתאומה זהה למרפסת הבניין בו שכנו הספורטאים הישראליים באולימפיאדת מינכן. ועתה זה כבר לילה אבוד עבורי: אני מתהפכת מצד לצד ורואה בבהירות את דמותו של אותו המחבל במינכן, עם גרב הניילון על־פניו, ניצב, כאילו, במרפסת (שלי). מראה הווילון הנע ברוח דיו כדי להביא אותי לידי עירנות א'א'. הדמיון עוכר. מה יהיה כאשר זה יקרה. והרי אין כל סיבה שזה לא יקרה. פורסם כאן בעתון כי לקונגרס העתונאיות (של IAJPF , עתונאיות העוסקות בענייני בית ומשפחה) הגיעה קבוצה בת 13 משתתפות ומשתתפים מישראל, והרי זו יכולה להוות מטרה לפיגוע, וחוץ מזה, הווילון בחדרי עוד פעם זז...

בבוקר, בעיניים נפוחות, אני מתביישת לספר לחברות על אודות המרפסת והמחבל עם הגרב על הפרצוף. אני תמיד אומרת לעצמי, כמו שאני אומרת הפעם, כי לאשה נורווגית זה לא קורה. לה יש חלומות אחרים, פחדים אחרים, חזיונות אחרים, זה גם לא קורה לאשה צרפתיה, סקנדינאווית, אמריקאית.

★

הבדיחה מספרת על בעל שהיה חוזר הביתה לפנות־בוקר מסיבוב הבארים הרגיל שלו ואשתו היתה מקטרת נגדו עד שהזמין אותה ערב אחד להתלוות אליו. בבאר נתן לה כוסית וויסקי, היא גמעה ועיוותה את פניה: „זה מר". „ומה חשבת, שאני מלקק דבש מתוק לביתי", השיב הבעל.

כך גם בטיול בחו"ל, כשאתה נע ממקום למקום, עם מזוודה שמילאת אותה כפליים ממה שאתה זקוק, והגב נשבר לך מפני שלעולם אין לך סבל כשאתה זקוק לו; כך גם כשאתה מגיע למלון והמציע לך הרבה פחות נוחות ממה שמציע לך חדר השינה שלך בבית; כך גם כשאתה מסתובב עייף ויגע בנמל תעופה בציפיה למטוס שמתאחר; כך כשאתה נסחף עם העדר ממוזיאון מוזיאון, מקתדרלה לקתדרלה וכל הקדושים כבר נמאסו עליך כמו צנון, וכך כשאתה מטפס את 320 המדרגות אל גג כנסיית סאן־פטרוס בוואתיקאן ונזכר כי את הכדורים שלך שכחת במלון ומה יקרה חלילה אם...

הדבר הכי יפה בטיול לחו"ל זה הזכרונות שנותרו לך ממנו ולא עצם הטיול עצמו. מן הזכרונות אתה מנפה את הסייגים של כאב הרגליים, הרגשת חוסר הישע מול נהג המונית האיטלקי אשר סידר אותך עם העודף ואינו מבין מה אתה צועק עליו באיטלקית הפרטית שלך... אתה שוכח את הרגשת התסכול נוכח המחירים בחלונות הראווה שהם מעל ומעבר למה שהקצבת לעצמך, ואתה מנסה לשכוח גם את תחושת העלבון שתקפה אותך לאחר שטלפנת לחברים מקומיים והם, משום מה, לא הגיבו בשמחה ולא התראיתם אפילו...

למכרים שלך אתה לעולם לא תספר שהטיול לא היה בעצם מה שקיווית – אחרת איך ניתן להסביר כי 100% מן הטיילים חוזרים לארצם ומולדתם ומדווחים כי „היה נ־ה־דר"? והרי לא כך מתנהלים החיים בעולמנו ולא הכל „נהדר". כי להגיע אל הניחוח האמיתי של טעם החיים אתם צריכים גם לחוש את המרירות של הוויסקי.

★

לא יכולה שלא להימנע מלהיות אמא יהודיה גם על המדרגות הספרדיות ברומא. למראה חבורה של אמריקאים צעירים, זרוקים, אמיתיים, עם בקבוקים ריקים לצידם, היושבים במעגל, מעבירים סיגריות, ושניים מהם, יחפים ומטונפים, שרועים ועיניהם תקועות בשמיים – אני מהרהרת בבתים בהם גדלו, בהורים שלהם, זאת אומרת באמא שלהם. מה היא יודעת עליהם? מה היתה מרגישה אילו ראתה אותם בזה הרגע?

אני מעבירה לנגד עיני בנים ובנות של מכרים, שהלכו בדרך הישר בעוד בבית מהומה והזנחה, אב הנעדר רבות מן הבית ואם המתעסקת בעיקר עם עצמה. ולעומתם, בנים ובנות אשר סרו מעל דרך הישר – בעוד הבית הוא בית לדוגמא. משהו שתמיד עורר אצלך התפעלות.

לכי דעי.

זרוקים ברומא: מה חושבת אמא שלהם.

מכתב שמעולם לא נכתב

אחרי שסיימתי לאור חצות את כתיבת המכתב המוזר ביותר שכתבתי בחיי, מכתב שנכתב על מנת שלא להישלח, חזרתי והעתקתי אותו (השד יודע למה), קראתיו וקרעתיו לגזרים וזעירים.

עכשו כבר איני זוכרת אפילו את שמו של הנמען ואיני נוהגת לזכור כשלונות, אבל פעם היה שמו בלבד מעביר בי תחושה צורבת של עלבון ופספוס גם יחד. תחילה חשבתי שהוא אינו מנסה להתקרב אלי מחמת חוסר הביטחון שיש לו כלפי אשה שהוא חושב שהיא מן „העולם הגדול", הוא, בן כפר אמיתי, נותר למרות עיסוקיו האקדמאיים, מין פרובינציאל בנשמתו.

אני זוכרת שנקטתי אז ביזמה ראשונית, שלא כדרכי עשיתי צעד ומיד נסוגותי, האם אינו קולט, או שקולט יפה מאד, ומשחק את הטומטום? האמנם הוא סבור שאני ניצבת מעל ומעבר לדברים הללו וכל הענין שאני מגלה בו הוא מקצועי? ואילו נראיתי, באמת, כמו סופיה לורן או, מה שמה, גולדי הון, גם אז היה מסתפק בוויכוחים על העתיד הפוליטי של המפלגה „שלנו", וברכילות צמרת מעולמי ומעולמו? האמנם נדונותי מעתה ועד עולם להיות עבורו „האשה־מן העיר הגדולה"? אני חוששת שכן.

הנה, אמרתי לעצמי, כאילו בהמשך לשיחתנו: „תשמע, זה קורה לי לעתים כה רחוקות. להרגיש כל כך נוח עם מישהו כאילו הכרתי אותו שנים". ומה הוא השיב? „כן... כן... כן..." וחייך במבוכה. חשבתי או למות, אבל המשכתי לפטפט ולנתח את תוצאות הבחירות להסתדרות. למדתי טוב את החומר מפני שידעתי כי זה מה שמעניין אותו. אולי קיווה בעזרתי להגיע אל האיש הגדול בהסתדרות...

תמיד אני מכינה יפה שיעורי־בית בהתאם למועמד. פעם קראתי שנית את איבסן וצ'כוב. פעם התעמקתי בספר על ההיסטוריה של יוון הקדומה. והפעם ניסיתי ללמוד את רזי ההפעלה של התובלה הימית. פעם קראתי שני ספרים בתורת הפרסום. ובעבר ניסיתי ללמוד טניס עד שהתייאשתי. ופעם, לא תאמינו, למדתי את בעיות הייעור בישראל, אני חושבת ששיחה עם גבר על נושא המעניין אותו – עובדת יותר מאשר להיראות כמו סופיה לורן או, מה שמה, גולדי הון. לרוב אני טועה אבל זה הרי קל יותר מאשר להשתדל להיראות כמו חתיכה.

ועכשו אני בסוף סופו של הסיפור אתך.

סיכמתי במכתבי־שלעולם־לא־יישלח מדוע היית אצלי על הכוונת. חיפוש דמות אב קראתי לזה. אתה בטח תבין. זה השטח שלך. ועתה רווח לי. קרעתי המכתב בתוך סל הניירות ואני חשה כאילו משא כבד ירד מעל כתפי. אפילו גאוותי השרוטה השתקמה בן־לילה. ואני חוזה את נקמתי: אתה, ידידי, תישאר בכפר שלך, לנצח. פתחתי בפניך את שערי העיר הגדולה אבל אתה העדפת להעצר ליד השער.

לפני שקרעתי את המכתב היה לי הרהור נוסף: אולי בכל זאת לשלוח אליך ולהוסיף משהו כמו: „אל, אל תטלפן כי מפרידים בינינו עולמות". אבל פתאום הרגשתי שאני יותר פרובינציאלית ממך, לעזאזל. מה בכלל מצאתי בך.

תמר אבידר

הורוסקופ

תחזית לשבוע שבין 27.6 ל־4.7

סרטן (21 ביוני עד 22 ביולי) בזירה החברתית אתם נוחלים בשבוע זה הצלחה, וגם בעבודה תשיגו התקדמות חשובה. פתרונות שחמקו מכם יחזרו אליכם עכשיו. לא כדאי להיות רגישים מדי ולמהר להיפגע – בשעות הערב הענ־יינים יסתדרו.

אריה (23 ביולי עד 22 באוגוסט) אל תערבו בימים אלה עסקים עם בילויים, כי אתם נוטים להצליח ביותר בלי לדבר הרבה. בעני־ייני הרגש אתם מפגינים הרבה שכל ישר ודקות אבחנה. בעוד האחרים מהססים, זה הזמן בשבילכם לפעול בהחלטיות.

בתולה (23 באוגוסט עד 22 בספטמבר) השבוע כדאי לכם לנצל את ההשראה היצירתית שנחתה עליכם, ולא להסכים להיגרר לוויכוחים [...]. הקדישו את כוחות החשיבה שלכם [...] ולמחקר. עלולה להיווצר אי־הבנה עם [...] קרוב.

מאזניים (23 בספטמבר עד 22 באוקטובר) [...] לכם רגשות מעורבים בקשר לעסקים או השקע[...]. כדאי לכם להתייעץ עם חבר. ידידים וכסף [...] הולכים ביחד. השבוע צפויה לכם פגישה בלי [...] מסוכנות. משהו בבית יתחדש השבוע. בנסי־[...] עיכובים.

עקרב (23 באוקטובר עד 22 בנובמבר) [...] והתחשבות יעזרו לכם להוציא את המיטב [...] קרובים, אבל בתחום העסקים מוטב לנ־[...] בגישה נוקשה והחלטית. בשעות הבוקר [...] לטעות באנשים. הזדמנות בתחום ה[...] מכיוון מפתיע.

קשת (23 בנובמבר עד 21 בדצמבר) [...] בעבודה יש מגמות מעורבות. לא תרגישו [...] אם תחלקו איתו עם חבר. השבוע [...] להגיע להישגים יפים בעבודה, אבל בעני־[...] תצטרכו להיזהר מרמאות. ייתכנו טיו־[...] קצרים.

גדי (22 בדצמבר עד 19 בינואר) [...] הרומאנטיקה יהיו כוכבים כנראה בעצמה [...] בטבעיות. בימים אלה אתם [...] בעבודות ובמסיבות, יכול להיות [...] אכזבה ממישהו קרוב, אבל ייתכנו מג־[...] חדשים.

דלי (20 בינואר עד 18 בפברואר) אתם לא מוכנים להתעסק בבעיות של חבר אבל אתם מרגישים חובה להיפגש איתו; מוטב להיפגש בחברת אדם שלישי. כדאי להפתיע מישהו אהוב בפרחים או בסימן אחר של התחשבות. בחזית הביתית מתרחשים דברים.

דגים (19 בפברואר עד 20 במארס) בתחילה תתקשו למשוך את תשומת לבם של הממונים, אבל אם תצליחו, תוכלו להציג את השקפתכם ביעילות רבה. צפויה לכם אכזבה אם תערבו עסקים עם בילויים. חדשות טובות צפויות בשעות אחר הצהריים.

טלה (21 במארס עד 19 באפריל) כוחות־ריכוז משופרים עוזרים לכם בפעילות יצירתית. בתחום הכספי העניינים יתנהלו השבוע כשורה, אך עלול להיות קונפליקט בקשר לשימוש בכספים משותפים. רומאנים סוערים מחכים לכם, אך חבר יאכזב.

שור (20 באפריל עד 20 במאי) אתם מלאים קסם, אך גם רציניים מאוד; שותף או בן־זוג נראה לכם קשוח השבוע. מקדו את תשומת הלב לענייני כספים ונדל"ן. מצב מסוים הקשור למשפחה דורש טיפול שונה. ואח"כ תהיו מוכנים להתפתחות.

תאומים (21 במאי עד 20 ביוני) תצליחו השבוע ליישב מצב מסובך עם מישהו קרוב; עכשיו זה הזמן לשיחות נפש. תעוררו לקי־דום הקאריירה שלכם אם תשארו מאחורי הקל־עים ותשגיחו על המצב. אל תגלו את הקלפים ואל תתנו לנצל אתכם.

פנטהאוז

ואל לב

תוהו ובוהו

כאשר גליה מנסה לתאר את האמן, המתגורר בקומת הקרקע, היא משתמשת בכינויים, הלקוחים כמעט מהמיתולוגיה היהודית. „הוא נראה כמו תוהו ובוהו. כן, זה המושג המדוייק. [...] העולם המסודר שלאחר בריאת־העולם, הוא [...] תערובת מוזרה של אור וצל, משהו ראשוני, [...] חייתי".

[...] האחרון, דומה היה לה שהאמן משתנה [...] והיא לא יכלה להבהיר לעצמה מהו השינוי [...] הזה שחל בו. [...] כשהיתה נכנסת אליו, [...] היה מתפנה אליה. מחייך. שותה איתה קפה. [...] באין סוף של פנאי ואין לו שום דבר חשוב [...] לעשות זולתי לשבת ולבדר אותה.

[...] הוא הפך עסוק.

[...] זה היה תהליך איטי שגליה כמעט לא [...] בו אבל חשה, שהוא קצר רוח. מבקש לתקצר [...] ביקוריה. לפעמים היה נוטש את מנהגו האדיב [...] איתה יותר על כורסה סביב שולחן נמוך עליו [...] פיצוחים, טחינה, חומוס, פיתות, כוס קפה. [...] קהל הידידים שהיה פוקד תמיד את הסטודיו [...] נעלם. היו באים לכאן משוררים, עיתונאים, סופרים, שחקנים. יושבים ונוהגים, בזמנו של האמן, כאילו הוא פנוי 24 שעות להסב עימם. גליה אהבה את הביקורים הללו. הסטודיו העניק תמיד את התחושה שכל אהר רצוי ואף אחד איננו מפריע. האמן היה עובד, כאילו הוא גונב דקות מהפנאי שלו, ובאותן דקות יוצר את הציורים שלו, את הפסלים. אבל תמיד מניח להם לידידיו את ההרגשה שבעצם הם אינם מפריעים לו. הוא לכר לצייר כשידידיו מסביב משוחחים. פעם ציטט להם מדבריו של ליאונרדו דה־וינצ'י בויכוח עם הפסל מיכאל אנג'לו „כשאתה מצייר – אתה יכול להיות גם איש חברה. לשוחח. להתענג על מוסיקה. להיות תמיד נקי. כשאתה מפסל – אתה מלוכלך ואתה צריך איזו בדידות שתסגור עליך".

משהו קרה לאמן, שינוי שגליה לא הצליחה לעמוד עליו. עכשיו העניק לבאים את התחושה שהם מפריעים לו. שיש לו המון עבודה ובמחילה מכבודם ראוי שיכבדו את פרטיותו של אדם יוצר.

לגליה דומה היה שהוא גילה פתאום לא את העבודה אלא משהו חמור יותר, את המכונה.

היה זה דווקא האמן, בתקופת התוהו ובוהו

★

המקסימה שלו שהסביר לה את ההבדל בין האדם והמכונה. באותם ימים הוא התעמק בתורת וְן־בוּראהיזם, מנסה למצוא שם תשובות לשאלות שהטרידו אותו. אין לו רכב משל עצמו. אין לו רשיון נהיגה. ידיו האמונות והטובות, ידי אמן בעל אצבעות ארוכות וחזקות, הופכות מסורבלות כאשר הוא צריך לתקן קצר חשמלי, או להפעיל איזה מתגים חשמליים מתוחכמים שלא לדבר על מחשבים המקנים לו הרגשה שהוא שייך לתקופת האדם הקדמון.

באחד הבקרים היפים, התפתח בסטודיו ויכוח על נושא העבודה. בין ידידיו היו כמה אנשים, שהתעשרו ובאו לסטודיו כדי לקבל ממנו נוסף לכספם. הם דיברו על האדם המודרני הממציא המשתכלל. הם דיברו על כך שאת הגלגל המציא עצלן. והעצלנות היא בעצם דחף לכל ההמצאות החכמות שהקלו על האדם.

האמן, שבז מטבעו לכל מכונה, שאהב לחוש את החומר שהוא יוצר במו ידיו ולא נזקק לקיצורי דרך, דיבר על עולמו כיוצר ועל המכונה כמשהו שמטשטש את הייחוד של האדם: „המכונה תפקידה להאיץ באדם לסיים את העבודה ולהגיע למטרה שלשמה תיכננו את המכונה. אתם מבינים, בדרך הזו העבודה מאבדת את ערכה העצמאי והופכת לאמצעי. אני כאמן לא הייתי מוכן לעולם לקצר את הדרך. אני אוהב את העבודה שלי. לא הייתי רוצה ששום מכונה לא תשכלל או תחסוך לי זמן. העבודה בשבילי היא התכלית".

גליה נסחפה לויכוחים המרתקים. לא פעם ניסתה לבחון האם חייה שלה, חייה האפורים גם הם בבחינת יצירה אמנותית והגיעה למסקנה שזאת יצירה עלובה מאוד.

אולי לכן, היה לה פנאי לבחון את השכן מקומת הקרקע, את האמן, שחל בו איזה שינוי מוזר והוא עצמו, כמעט בלי להרגיש זנח את כל פילוסופיית חייו שהפכה אותו לתוהו ובוהו צבעוני, והפך עבד למכונה אילמת ששמה תפוקה.

מי שהשחית את האמן, לדעתה של גליה, היו ידידיו. לא האמנים, אלא דווקא בעלי המאה, שבאו אל הסטודיו שלו. הוא העשיר אותם בשיחות, בדברי אמנות, אולי לכן רצו לגמול לו. והם ניסו לגמול לו בדרכם שלהם על פי הגיונם שלהם. לא בעומק של פנאי ליצור אלא בהזמנות שהחלו לזרום אליו מבתי הוצאה כדי שיעטר את שערי הספרים. הזמנות שזרמו אליו ממערכות עיתונים כדי שיצייר עטיפות למגזינים וכך, בתוך מבול ההזמנות האלה, האמן שקע יותר ויותר בנסיון להדביק את קצב הבקשות. לצייר יותר. להפיק מעצמו יותר. בלי לחוש הוא עבר לשיטת „הסרט הנע" שהוא עצמו תיעב כל־כך. הציורים שלו, הרישומים שלו, העיטורים שלו שוב לא נשאו את החותם הייחודי של חדוות יצירה אלא את חותם קוצר הרוח, הצורך לגמור, להפסיק, לא לחדש, לא לרענן, אלא לבנות איזה שטאנץ המקובל על עורכי־המגזינים, עורכי הוצאת הספרים והקהל גם יחד ולתת להם את מה שהם מצפים בעצם מהרישום.

★

ככל שהוא הצליח יותר, היתה לו הרגשה של כשלון. אבל הוא כבר היה קשור אל גלגל העינויים של ההצלחה, מרותק אליו באזיקים של זהב והגלגל סובב וסובב. הסטודיו שוב חדל להיות מקום מפגש חברתי והפך, למה שאנשים חושבים שהסטודיו צריך להיות: מקום עבודה, למכונה אנושית בעלת תפוקה עצומה. שוב לא חייך. הוא מיהר. נחפז. והזמנות הגיעו בקצב רצחני.

קרה פה תהליך מוזר. הידידים בעלי הכסף באו לסטודיו כדי לברוח ממעגל הכסף ואילו האמן, כמו תפס את מקומם וחזר על כל השגיאות שטישטשו את הייחוד המקסים של מר תוהו ובוהו והפכו אותו לעולם מאורגן ומשעמם.

ואז, יום אחד, מיהרה גליה אל דירתו של האמן, בתחושה שמשהו מטריד קורה שם. היא ראתה אותו ניצב באמצע הסטודיו, מעלה אש ברישומים וציורים ומזין את האש בניירות, שהיו מיועדים לקשט עטיפות של ספרים, לפאר שערי שבועונים. הוא השליך את כולם לאש במין עליזות עד שלא שם לב שהוא כמעט מעלה את הדירה כולה בלהבות. זה היה האמן הישן הוותיק והטוב. הוא חייך אליה מבעד לזקנו כמו סאטיר עליז, ביקש ממנה שתעזור לו להביא עוד ועוד רישומים, הסכמים, חוזים. שעה ארוכה טרחה גליה לעזור לו ורק לאחר מכן כאשר על הריצפה החשופה נשארה ערימת של אפר נידף ברוח, קינח האמן את מצחו במין סיפוק, באותה תנועה שהיה מקנח את המצח לאחר שסיים פסל או תמונה מוצלחת. „נו, זהו, עכשיו נוכל לחזור לעבור בשקט".

לאחר מכן, כאשר הסבו שוב, כמו בימים הטובים, ליד השולחן הנמוך אצל הכורסאות, הקריא לה קטע מתוך הבריון של צ'ונג־צ'ה, הוגה דיעות סיני מהמאה השלישית לפני הספירה: „הבריון של התוהו ובוהו חבו לו הרבה מהשגיהם ורצו לגמול לו. הם ראו שאין לא חושים להבחין בקיומו של העולם שמחוץ לעצמו. יום אחד העניקו לו עיניים. למחרת – אף. תוך שבוע השלימו את הפיכתו לאישיות רגישה כמותם, ואז, בטוחים מתברכים בהצלחתם, מת התוהו ובוהו".

בעמוד זה מבחר מהידיעות והמודעות שפורסמו ב"מעריב" בשבוע המקביל של 1951. הנוסח המקורי נשמר. ליקט: גבריאל שטרסמן.

מעריב

השבוע לפני 35 שנה

מאות מפגינים נסערים יצאו ממחנה־עולים לת"א

ליד משרדי הסוכנות היהודית ברחוב נחלת בנימין ורחוב עליה בת"א הוצבה הבוקר שמירה של עשרות שוטרים מצויידים בתחנות אלחוט, כדי למנוע הסתערות של כמה מאות מפגינים מעולי עיראק שיצאו הבוקר ממחנה סקיה שליד תל־ליטווינסקי.

התסיסה במעברת סקיה הגיעה אמש לשיאה אחר אינצידנט שאירע אתמול אחה"צ בין אחד העולים לבין מזכיר לשכת העבודה במקום, אחר שפקיד הלשכה סגר בפני העולה את החלון, התפרץ האיש פנימה והתקיף את המזכיר. בהאבקות בין השנים הפיל הפקיד, מתוך התגוננות, את מתקיפו ארצה כשהוא פצוע באפו. בינתיים הגיעה למקום אשתו של העולה ובראותה את העולה על הארץ הרימה צעקה היסטרית שבעלה נרצח.

השמועה נפוצה חיש מהר במחנה סקיה והיו שסיפרו על מספר הרוגים מבלי לדעת את נסיבות המקרה הבדוי. מאות איש יצאו מהמחנה והתיצבו על הכביש. משטרה שהגיעה למקום מצאה את עצמה חסרת־אונים מול קהל רותח והיה צורך להזעיק תגבורת. העולים החרשים חסמו את התנועה וסירבו לרדת מהכביש. הדבר גרם לתקלות בתנועה במשך קרוב לשעתיים.

לא תיפסק תחבורת „שחר" בשבת

חברת „שחר" תוסיף לקיים את התחבורה בשבת בין חיפה והשכונות בשעות 10 – 1 בצהרים ומ-3 אחה"צ עד הערב, נודע מחוגי החברה.

לפני כן הזהיר ראש העיר מר א. חושי שאם „שחר" יפסיק את התחבורה בשבת תדאג העיריה לאמצעי תחבורה אחרים.

מנהל חברת הנפט ברח מפרס לעיראק

אנית הסיור הבריטית „מאוריציוס", שנצטוותה לצאת למימי עבדאן, נכנסה הבוקר למעבר הצר של שאת־אל־ערב, הזולתה הארוכה של החידקל, באזור בו נמצאת עבדאן. סבורים שהיא תגיע למקום עגינתה היום בשעות הצהרים.

יחידות צבא בריטי עומדות במצב הכן בסאיר אשר באזור תעלת סואץ ומוכנות להיות מוטסים לבצרה מיד עם התקבל הפקודה כדי לחזק את מלחי „מאוריציוס" אם הנתינים הבריטיים ימצאו במצב של סכנה.

המיתקן הראשון של בתי הזיקוק בעבדאן נסגר כתוצאת החסגר שהוטל ע"י השלטונות הפרסיים על אניות הנפט הבריטיות המסרבות לחתום על קבלות החברה. כל מיכלי הבינזין נתמלאו והפקת דלק זה הופסקה.

דובר החברה אמר שזה אינו פוגע בשאר פעולות הזיקוק, והן נמשכות עד שמיכלי המפעל יתמלאו כולם. הדובר אמר שכבר עכשיו נאלצים להעביר את הנפט הגולמי למיכלים, מכיוון שאי אפשר להזרימו לאניות.

המנהל הכללי של חברת הנפט האנגלו־איראנית דרייק, שנדרש לקבל עד יום ה' בבוקר את כלות ההנהלה הפרסית או להתפטר, יצא את איראן והגיע אתמול לבצרה אשר בעיראק.

קצינים אמריקניים „להשתלמות" בבירות

שלושים קצינים מצבא ארה"ב עומדים להגיע השבוע ללבנון ברשות האמריקאנית בבירות לקורס מרוכז בתולדות המזרח התיכון — מודיע „ניו יורק טיימס" מבירות. מקורות שמתפקידים להתכונן למאבק נגד התנועות קומוניסטיות ופעולות גרילה לקרה שהזכרים יגיעו לקרב במזור זה (סט"א).

מפ"ם דוחה פנית מק"י

מרכז מפ"ם החליט להשיב בשלילה על הצעת מק"י להופיע ברשימה משותפת בבחירות לכנסת השניה.

כן החליט המרכז לא להתקשר בהסכמת עודפים עם מק"י. לסניף מפ"ם בעכו ניתנה הוראה לא להתקשר בעודפים עם סניף מק"י במקום, שלא כדוגמת הבחירות במגדל־גד.

היחסים בין מפ"ם ומק"י החריפו בשבועות האחרונים למרות העובדה שבועידת חיפה היתה ידו של השומר הצעיר על העליונה. מפ"ם רוגזת ביחוד על ההתקפות של מק"י על מפ"ם בקשר למצב ב„ועד למען השלום". אנשי מפ"ם התנגדו זמן ממושך לביצוע החתמה חדשה בארץ, הפעם למען חוזה שלום בין 5 המעצמות הגדולות ומחאה נגד זיונה של גרמניה.

בסוף הוחלט בלחצה של מפ"ם לדחות את החלטת ההחתמה עד לאחר הבחירות לכנסת השניה.

שאגאל מסביר יצירותיו לבן־גוריון

הצייר שאגאל הסביר אתמול את יצירותיו לראש הממשלה דוד בן גוריון שביקר בתערוכה ב„בצלאל" ובילה שעתיים במחיצת הכדים. האמן שילב זרועו בזרוע ראש הממשלה ודיבר בהתרגשות על צבעיו. יותר ממנו התרגש מר שז"ר שנלווה לחבורה. עד מהרה היה הוא המסביר והמפרש, והחבורה הקטנה והמכובדת עמדה מרותקת. דברי שר החינוך לשעבר הפכו לנאום על האמנות היהודית וחלקו של שאגאל בה.

אותה שעה ביקרו בתערוכה כמה עשרות תלמידים בלוית מוריהם. הם נצטרפו לקבוצת ראש הממשלה והאזינו.

בסיום דברי ההסברה ניגש צעיר ושאל את שאגאל לתוכנה של תמונה בה מצויירת עגלה עפה מעל לראש של יהודי. אמר האמן: כאשר ציירתי את התמונה עוד לא היו אוירונים. היו רק עגלות.

ייאסרו ביקורי ילדים בהצגות ערב

ילדים עד גיל 14 לא יורשו לבקר אחרי שעה 9 בערב בבתי קולנוע בתל אביב.

ראש עירית ת"א מר י. רוקח, הגיש למפקד המשטרה הצעה על כך בשם הועדה העירונית המיוחדת, אשר חקרה את בעית ביקורי ילדים בבתי השעשועים בשעות הערב.

כן נאמר בהצעה, שילדים עד גיל 14 לא יורשו לבקר בהצגות המותרות למבוגרים בלבד. מר רוקח מציע הגברת השמירה ע"י שוטרים ליד הכניסות לבתי הקולנוע, כדי למנוע כניסת ילדים בגיל בית־ספר להצגות שניות בערב ולסרטים אסורים.

לייבלה ווייספיש שוחרר ממאסר

לייבלה ווייספיש שוחרר הבוקר ממאסרו ע"י נשיא בית הדין המחוזי אחר שהחליט בפסק דין עקרוני, כי בשלב זה של הדיונים אין סמכות לבית הדין המחוזי להוציא נגדו פקודת מאסר.

לייבלה ווייספיש נאשם בפני בית הדין המחוזי באשמת סחר עם האויב. ביום ששי שעבר נסתיימה תקופת מאסרו באשמת השתמטות מגיוס. התובע הכללי דרש מבית הדין להוציא פקודת מאסר נגד ווייספיש בטענה שיש לבית הדין סמכות להוציא צו מאסר.

לעומת זאת טען הסניגור ווייל, כי היות ואין צו משפט השלום לאסור את ווייספיש והואיל ואשמת סחר עם האויב אינה מצדיקה מאסר ממש – אין בית הדין יכול להוציא פקודת מאסר. לאחר שיקול דעת שנמשך כמה שעות, הוציא נשיא בית הדין המחוזי את פסק דינו העקרוני ולייבלה ווייספיש שוחרר במקום.

חופשת קיץ בכפר חטים ליד הכנרת

בתי־עץ (עם מטבחון, חדרי שינה ושירותים) או קרוואנים של 3–4 מיטות בכפר־הנופש ליד הכנרת ובמרחק 10 דקות נסיעה מהאגם ■ במקום: בריכת שחיה, חוות סוסים, מסעדה ומינימרקט ■ הנחות מיוחדות לקוראי „מעריב".

הרצאות מיוחדות בלווי שקופיות על הטיולים לתורכיה, יוון וקניה

יתקיימו מחר, מוצ"ש (28.6), ב„בית ציוני אמריקה" בת"א:

- בשעה 8 בערב – תורכיה הקלאסית.
- בשעה 8 בערב – קניה (באולם נפרד).
- בשעה 9 בערב – מזרח תורכיה.
- בשעה 9 בערב – יוון (באולם נפרד).

ביום ג' (1.7) ב„בית הקונפדרציה" בירושלים: בשעה 8 בערב – הרצאה על יוון; בשעה 9 בערב – הרצאה על קניה.

המרצים מצוות מדריכי „נאות הככר"
– הכניסה חפשית ★ הקהל מוזמן –

הווי דתי, אוכל כשר ומלווה דתי:

טיולים לדתיים ושומרי מסורת

המבחר הגדול ביותר של טיולים לארה"ב ואירופה (כולל סקוטלנד, סקנדינביה וספרד).

תאריכי היציאה הקרובים:

אירופה הקלאסית ל־21 יום; 14 יום; 12 יום. היציאה: 22.7.
איטליה, שוויץ, צרפת ואנגליה: 17 יום. היציאה: 20.7.
טיול צעירים לאירופה: 23 יום. היציאה: 28.7.
סקוטלנד: 6 ימים. היציאה: 31.7.
ארה"ב מחוף אל חוף: 25 יום. היציאה: 30.7.
ספרד ופורטוגל: 13 יום. היציאה: 23.7
סביב סקנדינביה: 15 יום. היציאה: 24.7.

☐ **סקנדינביה : 18 יום**
טיול קלאסי של 18 יום בדנמרק, שוודיה, נורווגיה ופינלנד. היציאה: 8.8

☐ **ספרד ופורטוגל : 15 יום**
- הטיול הקלאסי (כולל גיברלטר, שמורת הבוסאקו ו„הערים הלבנות"). היציאה: 17.7; 17.8; 4.9; 18.9; 2.10
- איבריה האחרת (כולל ברצלונה). היציאה: 25.7; 10.8; 28.9; 17.10.

☐ **ספרד ופורטוגל : 19 יום (כולל ברצלונה) או 20 יום (כולל ברצלונה והפירינאים).**
- טיול מקיף של 19 יום, כולל ברצלונה. היציאה: 2.10; 16.10; 20.10.
- טיול מקיף של 20 יום, כולל ברצלונה והפירינאים. היציאה: 17.7; 17.8; 4.9; 18.9.

☐ **הונגריה ואוסטריה :**
- טיול מקיף של 16 יום בהונגריה ואוסטריה. היציאה: 1.7; 22.7; 12.8; 30.9; 14.10.
- 9 ימים בהונגריה ווינה. היציאה: 1.7; 22.7; 12.8; 30.9; 14.10.

☐ **יוון : 16 יום**
מסלול הכולל גם את איי הים האגאי (כולל מיקונוס וסנטוריני) ● היציאה: 15.7; 5.8; 16.10.

☐ **יוגוסלביה : 16 יום**
הטיול הקלאסי בנופים, אתרים ותרבות ● היציאה: 14.7; 4.8; 15.8; 8.9; 30.9; 14.10.

☐ **יוגוסלביה והונגריה : 18 יום**
היציאה: 13.7; 3.8; 28.9; 12.10.

☐ **יוגוסלביה, הונגריה (אוסטריה) : 25 יום**
היציאה: 13.7; 3.8.

☐ **ספארי בקניה : 9 או 16 יום**
- ספארי לודג'ים בשמורות המרהיבות של קניה. היציאה: 17.7; 14.8; 11.9; 9.10.
- טיול קמפינג: 16 יום. (7.8; 4.9; 9.10); 23 יום (31.7).

☐ **תורכיה : 8 או 18 יום**
- הטיול הקלאסי. היציאה: 25.7; 15.8; 19.9; 3.10; 10.10. מסלול מקוצר ל־15 יום. היציאה: 15.10.
- מזרח תורכיה. היציאה: 1.8.
- הטיול הקצר. (8 ימים סביב איסטנבול). היציאה 15.10. היציאה: 25.7; 8.8; 3.10; 17.10.

5 טיסות בלבד במטוסי „סאן־דור" – ישירות לכרתים:

נופשים לוהטים בכרתים

שבוע של חופשה באוירה בינלאומית באי כרתים – עם שפע של נופים, חופים ובילויים.

לבחירה – ששה בתי־מלון: „מיראבלו", „אלפא", „כרתה מאריס", „אקטי־זווס", „אפולוניה" ו„קאסטיס".

המחיר: החל מ־345 $
(לאדם בחדר זוגי)
כולל טיסה הלוך ושוב

ביצוע: „קדמוס" בע"מ

3 מסלולי טיול בארה"ב

- **2 יום מחוף־אל־חוף, קנדה ומקסיקו**
המחיר: 2 $ (כולל טיסות) ◻ היציאה: 15.7, 29.7
- **31 יום בארה"ב וקנדה**
המחיר: 2399 $ (כולל טיסות) ◻ היציאה: 10.8
- **29 יום בארה"ב והוואי**
המחיר: 2595 $ (כולל טיסות) ◻ היציאה: 10.8

כל המחירים: לפני ההנחה למטיילים ותיקים ● ביצוע: „אברתורס".

- **17 יום באירופה**
המסלול: איטליה, שוויץ, צרפת ואנגליה ◻ המחיר (כולל טיסות): 1,290 דולר – לפני ההנחה למטיילים ותיקים ◻ תאריכי יציאה: 22.7; 12.8.
- **10 ימים בפאריס ולונדון**
המחיר (כולל טיסות) 805 דולר – לפני ההנחה למטיילים ותיקים ◻ תאריכי יציאה: 7.7; 4.8.

ביצוע הטיולים: „אברתורס" בע"מ

חופשיט שלא שוכחים לעולם – שיט־חופים היחיד המותאם במיוחד לקהל הישראלי

4 הפלגות בלבד במסלול מיוחד לישראלים

חופשיט אמיתי באניה „סיטי אוף רודוס" – חגיגה של חופשה על הים ובחופי איטליה, יוגוסלביה, תורכיה ויוון ● 3 ארוחות ביום ● אוכל כשר ● מיזוג אוויר ושירותים צמודים בכל התאים ● שפע תכניות בידור ותרבות עשירות.

אמנים אורחים (בהפלגות השונות): עפרה חזה, גדי יגיל, פנינה זלצמן, „הכל עובר חביבי", דודו דותן, אבי טולידנו, סולימן הגדול, ציפי שביט ועוד.

מתנה מיוחדת לבנים ובנות החוגגים השנה בר/בת מצווה: הפלגה חינם (בתא עם ההורים המשלמים מחיר רגיל)

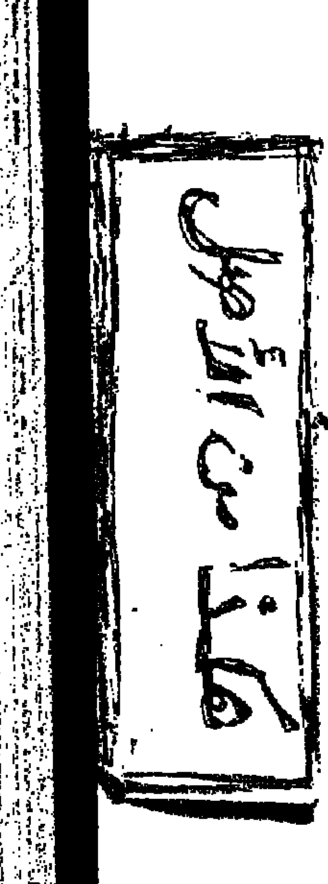
7 ימים במסלול:
חיפה – רודוס – בוספורוס – איסטנבול – מיקונוס – הרקליון (כרתים) – חיפה.
תאריכי הפלגה: 31.7; 7.8; 14.8.
המחיר החל מ־450 $.

10 ימים במסלול:
חיפה – רודוס – אולימפיה – ונציה – דוברובניק – קורפו – תעלת קורינת – חיפה.
תאריך הפלגה: 21.8.
המחיר החל מ־650 $.

ארגון וביצוע: מלחי בע"מ

● תל־אביב רח' דיזנגוף 76 (☎ 03־299414; 03־290596)
● חיפה רח' הבנקים 3 (☎ 04־524218/9)

פרטים: „מועדון מטיילי מעריב", מחלקת „מפריט", רח' קרליבך 2, תל־אביב, טל. 03־439207. פתוח בימי חול בין השעות 6.30 עד 16.00

הוליווד

גלידה מהסרטים

הוליווד
גלידת שמנת
בטעם שוקולד
עם אגוזי בקאו

הוליווד

הוליווד
גלידת שרבט עם
תפוזים עטופה
בגלידת שמנת
משובחת בטעם
שוקולד

טעמים
מהסרטים

בקיץ, כשהשמש
לוהטת, ואפילו
המים בים חמים, ואין
בכלל תאבון, רק דבר
אחד

גלידת הוליווד

טנא נגה
טעם של מחלבה קטנה